

Nejvyšší soud

VÝBĚR rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Ročník: XXX

3
2024

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Členové: Mgr. Petr Konůpka, JUDr. Ivo Kouřil, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Šimon, JUDr. Milada Šámalová, Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI), JUDr. Petr Škvain, Ph.D., JUDr. Robert Waltr
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXX, číslo 3/2024
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 7. 2013, Kummer proti České republice, č. 32133/11
- rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, bod 118

OBSAH

Rozsudek ve věci Bavčar proti Slovinsku, stížnost č. 17053/20	... 4
Rozsudek ve věci Bild GmbH & Co. KG proti Německu, stížnost č. 9602/18	... 19
Rozsudek ve věci Drago Tadić proti Chorvatsku, stížnost č. 25551/18	... 27
Rozsudek ve věci Krachunova proti Bulharsku, stížnost č. 18269/18	... 42
Rozsudek ve věci I. V. proti Estonsku, stížnost č. 37031/21	... 58
Rozsudek ve věci Vučković proti Chorvatsku, stížnost č. 15798/20	... 68

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
7. 9. 2023
VĚC BAVČAR PROTI SLOVINSKU
(rozsudek ve věci Bavčar proti Slovinsku,
stížnost č. 17053/20)

K vyjádřením představitelů státu porušujícím princip presumpce nevinny, a tím čl. 6 odst. 2 Úmluvy, a ke změnám soudní interpretace zákonného ustanovení z pohledu čl. 7 Úmluvy

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 6 odst. 2

čl. 7

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 39 Listiny základních práv a svobod

čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

§ 12 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 2 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Klíčová slova:

kriminalizace a stíhání zakázaného jednání – nezávislý soud – nullum crimen sine lege – právní jistota – presumpce nevinny – výklad právních předpisů

Autorský komentář:

V předkládaném rozsudku se Soud zabýval dvěma okruhy námitek stěžovatele, který byl vnitrostátními soudy odsouzen pro praní špinavých peněz. Posuzoval jednak to, zda je důvodná jeho námitka o porušení principu presumpce nevinny, a tím čl. 6 odst. 1 a čl. 6 odst. 2 Úmluvy, z důvodu veřejného prohlášení ministra spravedlnosti učiněného ohledně způsobu vedení trestního řízení vůči němu v době předcházející rozhodování odvolacího soudu, a dále, jestli došlo k porušení principu zákonnosti, a tím čl. 7 Úmluvy, v souvislosti se změnou výkladu ustanovení trestního zákona soudy v době následující po spáchání činu a předcházející vynesení odsuzujícího rozsudku.

Vyhodnocením obsahu zmíněného prohlášení v kontextu jeho načasování a možného vlivu (mohlo být považováno za výstrahu a příkaz k potvrzení stěžovatelova odsouzení odvolacím soudem) dospěl Soud (šesti hlasy vůči jednomu) k závěru o porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Za tohoto stavu neshledal potřebným věc posoudit z hlediska čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Způsobem rozhodnutí Soud v této části navázal na svou dosavadní judikaturu, v níž vyložil, že vyjádření činěná vrcholnými představiteli státu musejí být zdrženlivá a ctící zásadu presumpce nevinny. Jako odklon od dosavadní judikatury Soudu z důvodu výsledného přístupu, podle něhož k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy postačuje podezření, že prohlášení veřejného funkcionáře ovlivnilo presumpci nevinny, vyhodnotila vydaný rozsudek soudkyně Sancin. Podle ní

v posuzované věci k porušení presumpce neviný nedošlo, neboť takový závěr by podle ní musel být podložen zjištěním o podjatosti vnitrostátního soudu, k čemuž nedošlo. Podle soudce Paczolaye k porušení presumpce neviný dochází tehdy, pokud 1) soudní rozhodnutí vyjadřuje názor o vině předtím, než byla prokázána zákonným způsobem, 2) předsudečný názor vyplývá z prohlášení soudce, soudu nebo jiného veřejného funkcionáře před rozhodnutím věci, 3) agresivní mediální kampaň ovlivní veřejné mínění, a tím spravedlivost procesu. Ač souhlasil s výrokem o porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, závěr Soudu, že veřejná prohlášení mohla ovlivnit rozhodování Vyššího soudu, označil za přehnaný a nedostatečně odůvodněný.

Ohledně druhého okruhu výhrad stěžovatele dospěl Soud k jednomyslnému rozhodnutí, že postupem vnitrostátních soudů nedošlo k porušení čl. 7 Úmluvy. V návaznosti na dříve vyslovené závěry ohledně rozumné předvídatelnosti interpretace zákonného ustanovení ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy (Soud bere v úvahu, jestli je předmětný výklad výsledkem rozeznatelného vývoje judikatury, nebo je jeho použití v širších okolnostech i přesto konzistentní s podstatou trestného činu) zjistil, že napadený výklad ve stěžovatelově případě týkající se možnosti spáchání trestného činu, jímž byl uznán vinným, i v eventuálním úmyslu, tyto podmínky splňuje.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel je bývalý politik a hrál významnou roli při formování nezávislosti Slovinska. Po ukončení politické kariéry přešel do soukromého sektoru a byl ředitelem jedné z největších holdingových společností.

V roce 2012 byl stěžovatel obviněn ze zneužití svého postavení a praní špinavých peněz podle čl. 244 a 252 trestního zákoníku. Následně byl prvostupňovým soudem uznán vinným z nelegálního přijetí 21 680 000 EUR na svůj bankovní účet, kterých se následně zbavil. Poté, co bylo stěžovatelovo odsouzení potvrzeno Vyšším soudem, podal stížnost na ochranu zákonnosti k Nejvyššímu soudu.

Těsně poté byla stěžovateli doručena výzva k nástupu trestu odnětí svobody, na niž reagoval žádostí o odklad jeho výkonu ze zdravotních důvodů (závažné a dlouhodobé onemocnění srdce). Zprvu byly jeho žádosti opakovaně zamítny a stěžovatel podal i ústavní stížnost. Po náhlém zhoršení jeho zdravotního stavu, kdy musel podstoupit operaci srdce, mu byl odklad výkonu trestu povolen. Nejvyšší soud v mezidobí rozhodl o stížnosti tak, že zrušil předcházející rozhodnutí a věc vrátil k okresnímu soudu k novému projednání. Žádost obviněného o prodloužení odkladu proto byla odmítnuta, neboť důvod pomínil, když byl uložený trest zrušen.

Po několika jednáních v roce 2016 okresní soud stěžovatele zprostil obžaloby ve vztahu ke zneužití postavení a odsoudil ho za praní špinavých peněz. Jednání se měl v letech 2007 a 2008 dopustit 1) v přímém úmyslu, když přijal jmenovanou sumu peněz získaných nelegálním způsobem na bankovní účet a uzavřel několik smluv určených k zakrytí jejich původu a 2) v úmyslu nepřímém (lhostejnosti), když se peněz následně několika převody zbavil s vědomím, že tím dále zakryje jejich nelegální původ. Okresní soud přitom vycházel z judikatury Nejvyššího soudu týkající se tohoto trestného činu.

Než mu byl odsuzující rozsudek doručen, zveřejnila média video nahrávku, jak stěžovatel hraje basketbal, s titulky naznačujícími, že předstíral nemoc, aby oklamal justici. Ministr spravedlnosti tentýž den v televizním rozhovoru mimo jiné řekl, že pokud bude stěžovatelovo

stíhání promlčeno, udělá vše pro to, aby padaly hlavy. Na to předseda okresního soudu reagoval slovy: „pokud chce ministr hlavu, nabízím mu tu svoji“ a dodal, že ministr nemá zasahovat do nezávislosti justice.

Obviněný podal proti odsuzujícímu rozsudku odvolání, v němž argumentoval, že trestný čin praní špinavých peněz nelze spáchat v nepřímém úmyslu a že byla porušena presumpce nevinu mj. v důsledku ministrova prohlášení. Vyšší soud ho zamítl s odkazem na právní doktrínu a judikaturu Nejvyššího soudu z roku 2014. Prohlášení ministra Vyšší soud označil za lehkovážné a zamýšlené pouze k získání politické výhody. Rozhodl proto, že nemohlo ovlivnit výsledek odvolacího řízení. Ve svém následném opravném prostředku k Nejvyššímu soudu stěžovatel mj. uvedl, že soudní výklad trestného činu pro něj nebyl předvídatelný a byl použit retroaktivně, protože byl odsouzen za čin, který nebyl v době spáchání trestný. Nejvyšší soud jeho stížnost zamítl s odkazem na mezinárodní nástroje (mj. Úmluvu Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu) a srovnávací materiály. Následná ústavní stížnost proti tomuto rozhodnutí byla také zamítnuta.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 Odstavce 1 a 2 ÚMLUVY

87. Stěžovatel podle čl. 6 odst. 1, 2 Úmluvy namítl, že jeho právo na nezávislý a nestranný soud a presumpce nevinu byly porušeny prohlášením ministra během probíhajícího trestního řízení, které představovalo nepřijatelný tlak na soudce Vyššího soudu. Článek 6 odst. 1, 2 Úmluvy v relevantní části zní:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána nezávislým a nestranným soudem ..., který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu...“

Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

A. K přijatelnosti

88. Vláda namítla, že tato část stížnosti musí být prohlášena za nepřijatelnou, neboť je zjevně neopodstatněná. Stěžovatel totiž vytrhnul ministrovo prohlášení ze dne 27. 9. 2016 z kontextu. Nevysvětlil ani, jakými institucionálními mechanismy či opatřeními by mohl ministr zakročit proti soudcům, konkrétně jejich odvoláním z funkce. Zákonný a institucionální rámec ministru poskytoval pouze omezené možnosti, jak ovlivnit práci soudců a soudů. Vnitrostátní soudy se od ministrova prohlášení distancovaly a rozhodly, že jeho prohlášení nemohou předmětné řízení ovlivnit. Ministr také výslovně prohlásil, že obviněného nepovažuje za vinného trestným činem.

89. Stěžovatel projevil nesouhlas s podáním vlády a namítl, že jeho právo na nezávislý a nestranný soud podle čl. 6 odst. 1 a presumpce nevinu podle čl. 6 odst. 2 byla porušena.

90. Soud shledává, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy ani nepřijatelná z jiného důvodu. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

91. Soud má za to, že základem stěžovatelových námitek je tvrzené porušení presumpce nevinny. Přezkoumá proto první otázku podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

1. Článek 6 odstavec 2 Úmluvy

a) Podání stran

i) Stěžovatel

92. Stěžovatel namítl, že když se vezme v úvahu ministrův tón a odhodlání, pak jeho kontroverzní prohlášení, že udělá vše ve svých silách, aby splnil svoji hrozbu, které učinil dne 27. 9. 2016 v televizním programu s vysokou sledovaností, porušilo presumpci nevinny podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Vzhledem k tomu, že se blížil konec promlčecí lhůty, ministrovo prohlášení znamenalo, že odsuzující rozhodnutí soudu by mělo být potvrzeno. Pokud by odvolací soud zrušil rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil, promlčecí lhůta by v řízení ve vztahu k němu téměř určitě uplynula, neboť její konec byl 18. 6. 2017.

93. S odkazem na Konstas proti Řecku (rozsudek ze dne 24. 5. 2011, č. 53466/07, body 37. a 43.) stěžovatel namítl, že by měl být posuzován dojem, který zanechají taková kontroverzní prohlášení nejvyšších představitelů výkonné moci. Dotčené prohlášení bylo předsudečné vůči rozhodnutí ve věci. Zcela bez souvislosti přitom bylo, zda měl ministr k dispozici mechanismy, jak ovlivnit práci soudců nebo je odvolat z funkce. I kdyby proto bylo správné stanovisko vlády, že ministr měl malou šanci ovlivnit práci soudců, což není, stále by nebylo přesvědčivé. Ministrova schopnost učinit kroky proti soudcům nemůže být posuzována pouze v rámci jeho formálních pravomocí, ale je třeba ji zvažovat i z pohledu jeho autority. Osoba v jeho postavení měla k dispozici formální i neformální prostředky, jak svoji hrozbu naplnit.

94. Krom toho způsoby, kterými mohl ministr spravedlnosti ovlivnit práci soudců a soudů, nebyly zanedbatelné. Měl podstatné pravomoci ve vztahu k odvolání předsedy soudu (§ 64 zákona o soudech). Dále měl pravomoc navrhnout zahájení kárného řízení, v němž by mohl být soudce zbaven funkce, a pravomoc navrhnout, aby bylo připraveno hodnocení soudní služby ve vztahu k soudci, jenž by mohl být na základě špatného hodnocení odvolán (§ 79a a 79b zákona o soudní službě).

95. Následující veřejné vyjádření předsedy Okresního soudu v Lublani pana Pogačnika potvrdilo, že soudci ministrovo prohlášení pochopili nejen jako nátlak na soudní moc, ale také konkrétně na soudce, jemuž byl případ přidělen. Většina jeho kolegů soudců tak pochopila prohlášení ministra jako vyhlášení sankcí a hledání viníka. Nadto soudce Ústavního soudu, který podal nesouhlasné stanovisko, uvedl, že prohlášení ve skutečnosti nebylo zcela nevinné z hlediska posouzení stěžovatelovy viny.

96. Ve vztahu k podání vlády stran jeho zdravotního stavu (bod 103. níže) stěžovatel trval na tom, že žádal o odklad výkonu trestu, neboť byl ve vážném stavu a ohrožen na životě (viz body 12.–13.). Tvrzení vlády, že nahrávka, na níž hraje basketbal, byla pořízena poté, co „uspěl“ s odložením výkonu trestu na základě lékařské zprávy, je tudíž zjevně zavádějící. Opomněla také zmínit, že byl tajně nahrán více než dva roky po své první žádosti o odklad a více než rok a půl po operaci srdce, tedy v době, kdy se již úspěšně zotavil.

ii) Vláda

97. Vláda namítla, že stěžovatel prohlášení ministra vytrhl z kontextu. Ministr reagoval na zveřejnění nahrávky, na níž stěžovatel tajně hrál basketbal. Nahrávka byla pořízena poté, co mu byl povolen odklad výkonu trestu na základě lékařské zprávy o zhoršení jeho život ohrožujícího onemocnění (angina pectoris) (viz bod 12.).

98. Vláda rozporovala podání stěžovatele zdůrazněním, že ministr během rozhovoru výslovně akcentoval, že stěžovatel byl člověk na svobodě, neboť v té době byl odsouzen pouze nepravomocně. Ministr také upozornil, že si nemyslí, že by měl být v tomto případě kdokoli odsouzen či zproštěn obžaloby, za nejhorší výsledek však považuje promlčení trestní odpovědnosti, což se ve Slovinsku děje příliš často. Podtrhl důležitost jakéhokoli rozhodnutí soudu učiněného na základě merita věci, důvěry veřejnosti v justici a integrity slovinských soudů.

99. Pokud jde o ovlivňování justice, sám ministr zdůraznil, že ve skutečnosti nemá žádné prostředky, jak vyvolat tlak na práci soudů. Předseda Okresního soudu v Lublani pan Pogačnik uvedl, že ministr nemá pravomoc trestat soudce a zkoumat jejich odpovědnost, neboť ta náleží výhradně Soudní radě. Vláda se s tímto ztotožnila a odkázala na Ústavu, která zakládá systém brzd a protivah mezi jednotlivými složkami moci, v němž jsou soudci jmenováni a odvoláváni Národním shromážděním výhradně na návrh Soudní rady, která není složena ze zástupců výkonné moci (čl. 131 a 132.).

100. Ministr spravedlnosti může navrhnout, aby bylo připraveno hodnocení soudní služby ve vztahu k soudci, avšak pouze v rámci svých pravomocí. Mohl by navrhnout také zahájení kárného řízení proti soudci před kárným soudem Soudní rady, která je složena výhradně ze soudců. Podstatné je, že soudci mohou být odvoláni z funkce pouze formou extrémní sankce za kárné provinění. Ve vztahu k fungování soudů má ministr spravedlnosti pouze pravomoc dohlížet na správu soudů, nemá však žádný způsob, jak ovlivnit práci soudce, především pokud jde o konkrétní případ. Nemá ani žádnou pravomoc, jak ovlivnit hodnocení výkonu soudce, rozhodnutí o jeho povýšení, přesunu nebo odvolání či jakékoli jiné ukončení jeho funkce.

101. Vláda zdůraznila, že Vyšší soud i Nejvyšší soud se k prohlášení ministra vyjádřily ve svých rozsudcích. Oba se distancovaly od ministrova údajného prohlášení (nebo způsobu, jakým bylo pochopeno a vnímáno stěžovatelem). Soudy měly za to, že prohlášení nemohlo ovlivnit řízení před Vyšším soudem (viz body 35. a 48.). Obdobně ve svém rozsudku ze dne 12. 12. 2019 Ústavní soud zaujal k ministrovu prohlášení stanovisko poté, co ověřil jeho skutečné znění (viz body 55.–58.). Rozhodl, že stěžovatel vytrhl ministrova prohlášení z kontextu a nedokázal označit prvky, které by mohly ovlivnit nezávislost anebo nestrannost soudu, nebo porušení presumpce nevinu.

102. Stěžovatel tak neprokázal, ať už cestou vnitrostátních opravných prostředků, či ve stížnosti, jakými institucionálními mechanismy či nástroji by mohl ministr spravedlnosti učinit kroky proti soudcům. Především je ministr nemůže odvolat z funkce. Zkráceně řečeno se ministrova prohlášení během televizního programu netýkala otázky stěžovatelovy viny či nevinu. Nadto se s tímto názorem ztotožnil i Ústavní soud (viz body 54.–58.).

103. Pokud jde o stěžovatelův zdravotní stav, vláda uvedla, že výkon jeho nepodmíněného trestu byl odložen pouze na základě toho, že stěžovatel údajně podstoupil naléhavou operaci a musel se po ní zotavit. Vzhledem k tomu, že byl schopen hrát basketbalový zápas přibližně

rok a půl po této operaci, vyvstaly na základě celého kontextu dané situace pochyby u veřejnosti a soudců rozhodujících o odkladu výkonu trestu.

b) Posouzení Soudem

i) Obecná východiska

104. Soud opakuje, že presumpce nevinny zakotvená v čl. 6 odst. 2 je jedním z prvků spravedlivého procesu, který je vyžadován odst. 1. Bude porušena, pokud soudní rozhodnutí nebo prohlášení veřejného činitele týkající se osoby obviněné z trestného činu vyjadřuje názor, že je vinna předtím, než byla její vina prokázána zákonným způsobem. Jedním z aspektů presumpce nevinny je ochrana osob, jejichž trestní stíhání bylo zastaveno, před zacházením ze strany veřejných činitelů a úřadů, jako by byly ve skutečnosti uznány vinnými trestným činem, z něhož byly obžalovány (viz rozsudek velkého senátu ze dne 12. 7. 2013, Allen proti Spojenému království, č. 25424/09, bod 94.). Dokonce i bez formálního zjištění postačuje odůvodněná úvaha naznačující, že soud nebo veřejný činitel považuje obviněného za vinného. Předčasné vyjádření takového názoru samotným soudem bezpodmínečně poruší uvedené právo (viz mezi mnoha dalšími rozsudek ze dne 27. 2. 1980, Deweer proti Belgii, č. 6903/75, bod 56.; rozsudek ze dne 25. 3. 1983, Minelli proti Švýcarsku, č. 8660/79, body 27., 30. a 37.; rozsudek ze dne 10. 2. 1995, Allenet de Ribemont proti Francii, č. 15175/89, body 35.–36.; rozsudek ze dne 10. 10. 2000, Daktaras proti Litvě, č. 42095/98, body 41.–44.; rozsudek ze dne 19. 9. 2006, Matijašević proti Srbsku, č. 23037/04, bod 45.).

105. Kromě toho je třeba rozlišovat mezi prohlášeními, která odrážejí názor, že dotčená osoba je vinna, a těmi, která pouze popisují „stav podezření“. První z nich porušují presumpci nevinny, zatímco druhá byla v rozličných situacích posuzovaných Soudem považována za nezávadná (viz mj. rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Lutz proti Německu, č. 9912/82, bod 62.; rozsudek ze dne 26. 3. 1996, Leutscher proti Nizozemsku, č. 17314/90, bod 31.).

106. Svoboda projevu garantovaná čl. 10 Úmluvy v sobě zahrnuje také svobodu získávat a předávat informace. Článek 6 odst. 2 proto nemůže úřadům bránit v informování veřejnosti o probíhajících trestních vyšetřováních. Vyžaduje však, aby tak činily se vší diskrétností a obezřetností nezbytnými pro respektování presumpce nevinny (viz Allenet de Ribemont, cit. výše, bod 38.; rozsudek ze dne 8. 4. 2010, Peša proti Chorvatsku, č. 40523/08, bod 139.).

107. Soud považuje za nevyhnutelné, že v demokratické společnosti dochází k šíření informací o závažném obvinění z pochybení při výkonu funkce (viz rozhodnutí ze dne 10. 5. 2005, Arrigo a Vella proti Maltě, č. 6569/04). Uznává, že pokud byl stěžovatel v době údajného trestného činu důležitou politickou osobností, nejvyšší státní představitel, včetně nejvyššího státního zástupce, museli veřejnost informovat o tomto údajném trestném činu i následujícím trestním řízením. Ani tyto okolnosti však nemohou opodstatnit, aby veřejní činitelé při svých rozhovorech s tiskem používali jakákoli slova bez omezení (viz rozsudek ze dne 26. 3. 2002, Butkevičius proti Litvě, č. 48297/99, bod 50.). Soud připomíná, že ve vztahu k aplikaci zmíněného ustanovení Úmluvy je podstatný skutečný význam učiněných poznámek, nikoli jejich doslovné znění (viz rozsudek ze dne 28. 11. 2002, Lavents proti Lotyšsku, č. 58442/00, bod 126.; rozsudek ze dne 15. 10. 2013, Gutsanovi proti Bulharsku, č. 34529/10, bod 191.; Konstas, cit. výše, bod 33.).

108. Soud v minulosti zdůraznil, že před odsouzením osoby pro konkrétní trestný čin musí veřejní funkcionáři ve svých prohlášeních pečlivě volit slova. Nicméně, rozhodnutí, zda

prohlášení veřejného funkcionáře porušuje princip presumpce nevinoty, musí být učiněno v kontextu konkrétních okolností, za nichž ke spornému vyjádření došlo (viz mj. rozsudek ze dne 26. 3. 1982, Adolf proti Rakousku, č. 8269/78, body 36.–41.; Daktaras, cit. výše, bod 41). Vyjádřený názor veřejného funkcionáře se každopádně nesmí rovnat prohlášení stěžovatelovy viny, které by vedlo k veřejnému mínění, že je stěžovatel vinen a předbíhalo posouzení skutku příslušným soudním orgánem (viz Butkevičius, cit. výše, bod 53.; rozsudek ze dne 6. 2. 2007, Garycki proti Polsku, č. 14348/02, bod 70.).

ii) Použití obecných východisek na projednávanou věc

109. Soud poznamenává, že stěžovatel je obecně známý jako jedna z důležitých politických a ekonomických osobností Slovinské republiky, zejména ve vztahu k přechodu země k demokracii, a jeho aktivity jsou předmětem vysokého zájmu široké veřejnosti. V trestním řízení byl obviněn ze zneužití postavení nebo práv a praní špinavých peněz. Čelil tak obviněním z jednání zahrnujícího značný objem peněz, do něhož byli zapojeni čelní účastníci slovinské ekonomiky a které mělo závažné ekonomické následky. Je proto zcela pochopitelné, že média projevila zájem o toto značně významné trestní řízení týkající se stěžovatele a jeho spoluobviněných.

110. Dále soud zjišťuje, že stěžovatel byl odsouzen soudem prvního stupně dne 5. 9. 2016 a čekal na oznámení rozsudku, když byl dne 26. 9. 2016 natočen, jak hraje basketbal. Ministr spravedlnosti poskytl televizi rozhovor následující den (viz body 24. a 26.). Mezi stěžovatelovým odsouzením v první instanci, vytykaným prohlášením ministra a následným rozhodnutím věci Vyšším soudem tudíž byla blízká časová souvislost.

111. Podle mínění Soudu je pochopitelné, že médiu hojně šířená nahrávka, která stěžovatele zachycovala, jak hraje basketbal poté, co v minulosti žádal o odklad výkonu trestu ze zdravotních důvodů, vyvolala potřebu reakce nejvyšších státních představitelů. Tato povinnost informovat veřejnost však neospravedlňuje bezmeznou volbu slov a musí být plněna s ohledem na respektování práva podezřelých na presumpci nevinoty (viz Peša, cit. výše, bod 142.).

112. Soud také uznává, že obecně vzato mají slova vysoce postavených představitelů státu vyšší váhu (viz v jiném kontextu rozsudek ze dne 5. 5. 2022, Mesić proti Chorvatsku, č. 19362/18, bod 104.). Shledal proto porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy z důvodu předsudečných veřejných prohlášení rozličných vysoce postavených státních představitelů, jako jsou prezident (viz Peša, cit. výše, body 148.–151.), premiér (viz tamtéž a Gutsanovi, cit. výše, body 194.–198.), ministr spravedlnosti (viz Konstas, cit. výše, body 43. a 45.) nebo předseda parlamentu (viz Butkevičius, cit. výše, bod 53.).

113. V projednávaném případě rozporované vyjádření ministra v televizi – především „pokud bude tento případ promlčen... udělám vše pro to, aby padaly hlavy“ – vyvolalo reakci předsedy Okresního soudu v Lublani a premiéra. Přestože se argumentace stěžovatele před Soudem týká především prohlášení ministra a jeho načasování, Soud považuje za důležité samostatně přezkoumat také ostatní prohlášení vysokých představitelů státu, zvláště když byla učiněna dvěma nejvyššími představiteli výkonné moci v zemi. Soud je toho mínění, že tito vysoce představení funkcionáři měli povinnost respektovat princip presumpce nevinoty [viz Konstas, cit. výše, bod 38.; dále bod 17. směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/343 ze dne 9. 3. 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinoty a právo být přítomen při trestním řízení před soudem; bod 75. výše).

114. V tomto ohledu má Soud za to, že přímý a nerozvážený jazyk zvolený vysoce postaveným představitelem státu mohl pravděpodobně ovlivnit veřejné mínění ve vztahu k vině stěžovatele a vzbudit dojem, že je načase, aby dotčené vnitrostátní soudy stěžovatele s konečnou platností odsoudily. Soud upozorňuje především na konkrétní politickou funkci, kterou ministr v té době zastával. Jako ministr spravedlnosti ztělesňoval v pravém smyslu slova autoritu zodpovědnou za organizaci a řádné fungování soudů. Měl proto být zvláště opatrný, aby neřekl cokoli, co by mohlo vyvolat dojem, že si přál ovlivnit výsledek řízení probíhajícího před Vyším soudem (Konstas, cit. výše, body 42. a 43.). Tento dojem nemohl být zmírněn ani tím, že ministr řekl „ne protože by měl být někdo odsouzen, nebo zproštěn, ale protože promlčení jakéhokoli případu před soudem ... je nejhorší možný výsledek“ (viz bod 27.), neboť Soud musí hledět za doslovné znění a soustředit se na reálnou situaci (viz Lavents, cit. výše, bod 126.).

115. Zbývá zjistit, zda mohl být v tomto stadiu trestního řízení porušen princip presumpce nevinny podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz Konstas, cit. výše, bod 34.).

116. Soud bere v úvahu zvláště skutečnost, že ministrovo sporné prohlášení bylo učiněno 27. 9. 2016, tedy krátce po odsouzení stěžovatele soudem prvního stupně. Odklad výkonu trestu, který nařídil Nejvyšší soud dne 18. 6. 2015, byl však nadále platný, a stěžovatel proto nebyl ve vězení. Je zřejmé, že navzdory stěžovatelově odsouzení soudem prvního stupně stále platil princip presumpce nevinny (viz Konstas, cit. výše, body 36. a 38).

117. Soud dále poznamenává, že stěžovatel později napadl rozsudek soudu prvního stupně z několika důvodů, včetně podstatného porušení ustanovení trestního řádu (viz bod 32.). Podle vnitrostátního práva měl Vyší soud tři možnosti, jak mohl o odvolání stěžovatele rozhodnout: 1. zamítnout ho jako neopodstatněné; 2. zrušit napadený rozsudek a vrátit věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí; 3. změnit rozsudek soudu prvního stupně (§ 370, 371 a 388 trestního řádu citovaného v bodě 65.). Kdyby Vyší soud vyhověl stěžovatelově odvolání a věc vrátil k novému řízení ve smyslu § 392 trestního řádu (viz bod 63.), je téměř jisté, že by trestní řízení bylo promlčeno a v důsledku toho zastaveno.

118. Vyší soud rozhodl dne 12. 4. 2017, když svým rozsudkem zamítl stěžovatelovo odvolání a potvrdil jeho odsouzení. Promlčecí lhůta se v té chvíli blížila ke konci, neboť měla vypršet v červnu 2017.

119. Soud bere v úvahu, že ministr poukázal na „extrémně malou váhu, kterou může ministerstvo spravedlnosti využít pro vytvoření tlaku na státní zastupitelství nebo justici“ a že v rámci svých úředních pravomocí neučinil žádné kroky k zahájení řízení proti soudcům. Zároveň mu však nenáleží spekulovat, co by ministr udělal, kdyby byl prvostupňový rozsudek soudu prvního stupně zrušen a věc vrácena soudu prvního stupně k novému projednání.

120. Krom toho předseda Okresního soudu v Lublani, který vyjádřil názor svých kolegů soudců, vnímal vyjádření ministra jako vyhlášení sankcí a rozhodnutí o odpovědnosti soudců (viz bod 30.). Zůstává proto vážná pochybnost o dopadu ministrova vyjádření a Soud shledává, že jím volená slova mohla předjímat rozhodování Vyšího soudu.

121. Dále Soud zdůrazňuje premiérovo prohlášení, že vláda zabrání tomu, „kdo bude pravděpodobně vykonávat trest ve vězení“, v „hraní basketbalu“. Toto prohlášení, taktéž přezkoumávané Ústavním soudem, ještě více posílilo dojem z ministrova vyjádření. Soud shledává, že za daných okolností případu mohlo být toto prohlášení vyloženo jako naznačující

potvrzení stěžovatelovy viny (viz obdobně Peša, cit. výše, bod 143.; Butkevičius, cit. výše, bod 51.).

122. Nerozvážené vyjádření ministra, především s ohledem na jeho načasování, a že bylo vnitrostátními soudci vnímáno jako výhrůžka, spolu s premiérovým prohlášením, které v zásadě vyjadřovalo pochybnost o stěžovatelově nevině, měla podle Soudu kumulativní efekt způsobilý ovlivnit rozhodování Vyššího soudu. Jelikož tito činitelé zastávají vedoucí pozice, měli věnovat zvýšenou opatrnost volbě svých slov ve vztahu k probíhajícímu trestnímu řízení. Soud shledává, že jejich vyjádření mohla ve veřejnosti vzbudit mínění, že stěžovatel je vinen, než byla jeho vina prokázána s konečnou platností v souladu se zákonem (viz Peša, cit. výše, bod 150.).

123. Soud přijímá tvrzení vlády, že vnitrostátní soudy se na všech úrovních věnovaly stěžovatelovým námitkám ohledně dopadu prohlášení vysoce postavených politiků na probíhající trestní řízení (viz body 35., 48. a 101.). Krom toho Ústavní soud vycházel z judikatury Soudu vztahující se k presumpci nevinoty podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz bod 54.). Soud především zjišťuje, že Nejvyšší soud přezkoumal tvrzení stěžovatele z pohledu potenciálního porušení zákonnosti rozhodování, jak ho stanovuje § 420 trestního řádu (viz body 48. a 65.), tedy, zda bylo rozhodnutí nezákonné z důvodu jeho nedostatečné věcné soudržnosti, což je však odlišná otázka. Tento názor byl potvrzen Ústavním soudem (viz bod 58.).

124. V této souvislosti Soud připomíná, že v případě Peša (cit. výše, body 132.–134.) odmítl námitku chorvatské vlády o nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. Prohlášení vysoce postavených státních činitelů publikovaná v novinách totiž nemohla být základem pro podání odvolání nebo jiného opravného prostředku v trestním řízení vedeném proti stěžovateli, neboť tím musí být podle příslušného vnitrostátního práva právní nebo procesní vada. Namítaná prohlášení však do žádné z těchto kategorií nespadala. Přestože stěžovatel v projednávaném případě využil všechny dostupné opravné prostředky, podle názoru Soudu přístup slovinských soudů k této problematice vykazuje obdobné koncepční nedostatky. Dále Soud připomíná, že stěžovatel by měl mít možnost nechat tvrzená porušení jednotlivých záruk spravedlivého procesu podle čl. 6 Úmluvy řádně a důkladně přezkoumat vnitrostátními soudy (srov. rozsudek velkého senátu ze dne 1. 12. 2020, Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu, č. 26374/18, body 137.–138., věnující se právu na „soud zřízený zákonem“ a zárukám „nezávislosti“ a „nestrannosti“ podle čl. 6 Úmluvy). Presumpce nevinoty je především procesní zárukou a jedním z prvků spravedlivého procesu vyžadovaných čl. 6 Úmluvy (viz Konstas, výše, bod 29.; dále pro názornost rozsudek komise ze dne 31. 1. 2023, Savvaidou proti Řecku, č. 58715/15, bod 11.).

125. Soud proto shledává, že právo obviněného být považován za nevinného nebylo respektováno. Byl tudíž porušen čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

Článek 6 odstavec 1 Úmluvy

a) Podání stran

i) Stěžovatel

126. Soud shledává, že stěžovatel i vláda v zásadě namítli čl. 6 odst. 1 Úmluvy ze stejných důvodů, jaké byly vzneseny ve vztahu k právu na presumpci nevinoty podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz body 92.–103. výše).

127. Vzhledem ke svým závěrům stran čl. 6 odst. 2 Úmluvy (viz body 119.–125. výše) má Soud za to, že není nutné, aby zvláště přezkoumával, zda došlo k porušení stěžovatelova práva na „nezávislý a nestranný soud“ podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

II. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY

128. Stěžovatel namítl, že jeho odsouzení pro praní špinavých peněz spáchané v nepřímém úmyslu porušilo čl. 7 Úmluvy, který zní:

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.“

A. K přijatelnosti

129. Vláda argumentovala, že tato část stížnosti musí být jako zjevně neopodstatněná prohlášena za nepřijatelnou. Stěžovatel byl totiž odsouzen za jeden trestný čin praní špinavých peněz, který spáchal dvěma samostatnými skutky: 1) peníze získané trestným činem přijal (dva převody na jeho bankovní účet) na základě fiktivní smlouvy, tedy způsobem ukazujícím jeho přímý úmysl zakrýt nelegální původ těchto peněz; a 2) se těchto peněz poté zbavil využitím několika převodů srozuměn (lhostejnost), že tím dále zakryje jejich původ.

130. Podle § 252 trestního zákoníku účinného v relevantní době mohl být tento trestný čin spáchán několika různými způsoby. Dokonán je, jakmile se pachatel dopustí jednoho ze specifikovaných činů. Postačovalo proto, když vnitrostátní soudy shledaly, že stěžovatel spáchal jednu z forem tohoto trestného činu, tedy že s přímým úmyslem přijal peníze. Vláda argumentovala, že čl. 6 Štrasburské úmluvy [pozn. Úmluva Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu (CETS č. 198)] i jiné mezinárodní nástroje v oblasti praní špinavých peněz taktéž vycházejí z tohoto pochopení, výkladu a použití několika samostatně definovaných skutků, podle nichž je trestný čin považován za spáchaný, když se pachatel dopustí jednoho ze specifikovaných zakázaných jednání. Alespoň jeden ze samostatných trestných skutků byl tudíž spáchán s přímým úmyslem.

131. Stěžovatel s podáním vlády nesouhlasil.

132. Soud shledává, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Není ani nepřijatelná z jiného důvodu. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Podání stran

a) Stěžovatel

133. Stěžovatel namítl, že odůvodnění vnitrostátních soudů, že nepřímý úmysl (lhostejnost) taktéž zakládá trestní odpovědnost za praní špinavých peněz, porušilo zásadu zákonnosti podle čl. 7 Úmluvy. Vnitrostátní soudy se odklonily od zavedené vnitrostátní judikatury, která byla použitelná v době spáchání činu v roce 2007 a 2008 a v průběhu prvního soudního řízení. Podle

ní lze trestný čin praní špinavých peněz spáchat pouze v přímém (konkrétním) úmyslu. Stejný názor byl v té době zastáván i v právní teorii.

134. Podle stěžovatele nebyl takový vývoj judikatury v době, kdy se činů dopustil, předvídatelný, v souladu s podstatou trestného činu a nevycházel ani z vnitrostátní právní teorie (viz např. body 69. a 71.). Souhrnně řečeno tento nový a přehnaně extenzivní výklad § 252 trestního zákoníku, který přijaly soudy ve stěžovatelově případě, nebyl ani rozumně předvídatelný, ani souladný s podstatou trestného činu (srov. rozsudek ze dne 3. 12. 2019, Parmak a Bakır proti Turecku, č. 22429/07 a 25195/07, bod 87.). V neposlední řadě stěžovatel odkázal na čl. 6 odst. 1 písm. a) Štrasburské úmluvy, podle něhož by trestný čin měl být spáchán úmyslně „...ví, že tento majetek tvoří výnos, a to za účelem zatajení nebo zakrývání nedovoleného původu majetku...“ Rozporoval také výklad příslušných mezinárodních nástrojů a komparativní judikatury provedený Nejvyšším soudem (viz body 41. a 43.).

135. Stěžovatel uvedl, že v konečném důsledku byl odsouzen pro jediný trestný čin praní špinavých peněz. Podle jeho mínění samotný fakt, že byl obviněn ze dvou skutků, nepředstavoval podklad pro závěr, že jakýkoli přímý úmysl (který ani neexistoval) shledaný u prvního ze skutků představujících tvrzený trestný čin by nahrazoval nedostatek subjektivní stránky skutkové podstaty u druhého z nich (dodatečné zbavení se přijatých peněz). S ohledem na právní úpravu praní špinavých peněz věděl, že přijetí a následné zbavení se větších obnosů peněz je sledováno úřady. Nejednal proto s úmyslem zakrýt původ předmětných peněz. Vnitrostátním soudům se nepodařila prokázat subjektivní stránka ve formě jeho úmyslu zakrýt nelegální původ peněz. Argumentoval dále, že z napadených rozsudků nebylo zřejmé, že účelem dohody bylo zakrytí původu peněz, a pro takový závěr absentoval jakýkoli rozumný podklad. Zdůraznil, že peníze přijal na svém výhradním bankovním účtu.

136. Nadto právě záměr zakrýt peníze je prvkem skutkové podstaty, který tento trestný čin odlišuje od zatajení podle § 221 trestního zákoníku účinného v předmětné době, za něj hrozil zásadně nižší trest. To je důvod, proč trestný čin praní špinavých peněz vyžaduje pachatelův přímý úmysl.

137. Stěžovatel dále rozporoval tvrzení vlády, že změna v judikatuře pro něj byla předvídatelná, neboť mohl být tento trestný čin v předmětné době spáchán také z nedbalosti. Nedbalost ve smyslu čl. 252 odst. 5 se však vztahovala pouze k vědomí pachatele, že peníze pocházely z trestné činnosti (první část pachatelova subjektivního vztahu), nikoli k jeho postoji ve vztahu k zakázanému následku, tedy zakrytí původu peněz, kde musel být úmysl prokázán.

b) Vláda

138. Vláda argumentovala, že pojistka v čl. 7 je součástí základní sady prvků právního státu a představuje obecnou zásadu, že pouze zákon stanoví, co je trestný čin a jaký za něj přísluší trest. Účelem této pojistky je také zabránit rozšíření rozsahu kriminalizovaného jednání v platném trestním právu na jednání, které nebylo v minulosti považováno za trestné. Zakazuje extenzivní použití trestního práva v neprospěch obviněného.

139. Judikatura Soudu však také uznává, že bez ohledu na to, jak přesné a jasné jsou právní ustanovení, včetně těch trestněprávních, v každém jednotlivém případě je nevyhnutelný prvek soudního uvážení, který je často potřebný pro vyjasnění a přizpůsobení se změnám ve společnosti. Každý zákon lze do určité míry vykládat vícero způsoby a rolí soudů je takové

problémy vyjasňovat. Účelem pojistek v čl. 7 není zákaz postupného objasňování, pokud soudní výklad zůstane v mezích trestního ustanovení, aby byl vývoj judikatury rozumně předvídatelný.

140. Ustanovení § 252 odst. 1 trestního zákona, které kriminalizuje úmyslné spáchání trestného činu praní špinavých peněz, ponechávalo prostor pro výklad, tedy i ten soudní, podle něhož je trestný přímý úmysl i lhostejnost. V neposlední řadě Ústavní soud již rozhodl, že dokonce i v případě lhostejnosti pachatel vědomě a volně směřuje ke způsobení zakázaného následku (viz body 69.–73.). Nadto lze trestný čin praní špinavých peněz spáchat i z nedbalosti (§ 252 odst. 5 trestního zákona).

141. Přestože vláda uznala, že ke změně judikatury stran nepřímého úmyslu došlo poté, co stěžovatel trestný čin spáchal a před jeho novým projednáním, upozornila, že k tomuto vývoji došlo v jiném případě, nikoli v tom stěžovatelově. Předmětný výklad trestného činu byl v souladu s mezinárodními nástroji i srovnatelnou německou judikaturou. Vzhledem k tomu, že praní špinavých peněz bylo možné spáchat z nedbalosti, stěžovatel mohl rozumně předvídat, že nastane vývoj v judikatuře, podle něhož pro odsouzení postačuje i nepřímý úmysl.

142. Závěrem vláda předložila rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle nichž lze praní špinavých peněz podle § 252 trestního zákona spáchat z lhostejnosti (viz body 69.–72.).

2. Posouzení Soudem

a) Obecná východiska

143. Obecné zásady týkající se požadavků na právní jistotu a předvídatelnost podle čl. 7 Úmluvy, jež Soud vyvinul ve své judikatuře, byly nedávno vyloženy v Poradním stanovisku k použití promlčecích lhůt trestního stíhání, odsouzení a potrestání ve vztahu k trestnému činu, který je v podstatě mučením (doporučující stanovisko velkého senátu ze dne 24. 4. 2022, žádost č. P16-2021-001 od arménského Kasačního soudu, bod 67.).

144. Konkrétně Soud připomíná, že ať je zákonné ustanovení sebelépe formulováno, v každém právním řádu, včetně trestního práva, je nevyhnutelný prvek soudního výkladu. Vždy bude přetrvávat potřeba objasnění sporných bodů a přizpůsobení se měnícím okolnostem. Přestože je tedy jistota vysoce žádoucí, může s sebou nést přehnanou rigiditu. Právo však musí být schopné udržet krok s měnícími se okolnostmi (viz rozsudek velkého senátu ze dne 21. 10. 2013, Del Río Prada proti Španělsku, č. 42750/09, bod 92.; Parmak a Bakır, cit. výše, bod 59.). Krom toho je postupný vývoj trestního práva prostřednictvím soudního výkladu dobře zakořeněnou a nezbytnou součástí právní tradice. Článek 7 Úmluvy nelze vykládat jako zakazující postupné objasňování pravidel trestní odpovědnosti prostřednictvím soudního výkladu případ od případu, pokud je výsledný vývoj konzistentní s podstatou trestného činu a bylo ho možné rozumně předpokládat (viz rozsudek ze dne 22. 11. 1995, S. W. proti Spojenému království, č. 20166/92, bod 36.; rozsudek velkého senátu ze dne 22. 3. 2001, Streletz, Kessler a Krenz proti Německu, č. 34044/96 a 2 další, bod 50.; rozsudek velkého senátu ze dne 20. 10. 2015, Vasiliauskas proti Litvě, č. 35343/05, bod 155.). Absence dostupného a rozumně předvídatelného soudního výkladu může vést k závěru o porušení práv obviněného podle čl. 7 (viz ve vztahu ke znakům skutkové podstaty trestného činu rozsudek ze dne 10. 10. 2006, Pessino proti Francii, č. 40403/02, body 35.–36.; rozsudek ze dne 24. 5. 2007, Dragotoniou a Militaru-Pidhorni proti Rumunsku, č. 77193/01 a 77196/01, body 43.–44.; ve vztahu k trestům rozsudek ze dne 7. 2. 2012, Alimučaj proti Albánii, č. 20134/05, body 154.–162.). Pokud by tomu tak nebylo, byl by zmařen předmět a účel tohoto ustanovení – konkrétně,

že nikdo nesmí být vystaven svévolnému stíhání, odsouzení nebo potrestání (viz Del Río Prada, cit. výše, bod 93.).

145. Soud shledává, že na rozdíl od případů, kdy došlo k odchýlení od předcházející judikatury, musí být výklad rozsahu trestného činu, který je konzistentní s jeho podstatou, zásadně považován za předvídatelný (viz rozsudek ze dne 12. 7. 2007, Jorgic proti Německu, č. 74613/01, bod 109.).

146. Při přezkumu toho, zda je široký výklad textu zákona vnitrostátními soudy rozumně předvídatelný ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy, bere Soud v úvahu, jestli je předmětný výklad výsledkem rozeznatelného vývoje judikatury nebo je jeho použití v širších okolnostech i přesto konzistentní s podstatou trestného činu (viz Parmak a Bakır, cit. výše, bod 65.). Vnitrostátní soudy musí věnovat zvláštní pozornost, aby bylo jejich objasnění znaků skutkové podstaty trestného činu předvídatelné a souladné s jeho podstatou (tamtéž, bod 77.).

147. Rozsah konceptu předvídatelnosti je závislý do značné míry na obsahu předmětného nástroje, oblasti, kterou má pokrývat, jakož i počtu a postavení těch, kterým je adresován. Zákon může vyhovět požadavku předvídatelnosti dokonce i když osoba, jíž se dotýká, musí využít – do určité míry přiměřené okolnostem – vhodnou právní pomoc pro posouzení, jaké následky s sebou předmětné jednání přinese. To platí zejména při pracovní činnosti pro osoby, které jsou zvyklé ve svém zaměstnání postupovat s vysokou mírou obezřetnosti. Na základě toho je možné od nich očekávat, že budou věnovat zvláštní péči hodnocení rizik, která s sebou taková aktivita přináší (viz Vasiliauskas, cit. výše, bod 157.; doporučující stanovisko č. P16-2019-001, cit. výše, bod 61.). Zvýšenou opatrnost při hodnocení toho, zda může být s konkrétním jednáním spojena trestní odpovědnost, lze očekávat od profesionálních politiků a držitelů vysokých funkcí (tamtéž, bod 68.).

b) Použití obecných východisek na projednávanou věc

148. Zaprvé Soud zjišťuje, že soud prvního stupně shledal v obnoveném řízení stěžovatele vinným trestným činem praní špinavých peněz, který měl spáchat dvěma protiprávními skutky podle § 252 trestního zákona. Sestávaly z toho, že 1) přijal a 2) následně se zbavil značné sumy peněz (21 680 000 EUR), o níž věděl, že byla získána předcházejícím trestným činem, a jejíž původ také zakryl. První skutek spáchal v přímém úmyslu (*dolus directus*) a druhý v úmyslu nepřímém (*dolus eventualis*) (viz body 17.–21.).

149. Hlavní otázka podle čl. 7 Úmluvy se v projednávaném případě týká prvku soudního výkladu v obnoveném řízení. Konkrétně, zda je výklad vnitrostátních soudů, podle něhož mohla trestní odpovědnost za praní špinavých peněz vzniknout na základě jednání v nepřímém úmyslu, konzistentní s podstatou tohoto trestného činu a předvídatelný ve smyslu příslušného ustanovení trestního zákona.

150. Zadruhé není mezi stranami sporné, že stěžovatel byl odsouzen podle zákona účinného v době, kdy trestný čin spáchal. V době mezi jeho spácháním a vynesením rozsudku, který se následně stal konečným, však ve vnitrostátní judikatuře došlo k vývoji ve vztahu k odstupování zavinění (*mens rea*) u tohoto trestného činu.

151. Zatřetí stěžovatel tvrdil ve svém odvolání k Vyššímu soudu, žádosti o ochranu zákonnosti k Nejvyššímu soudu a ve své ústavní stížnosti, že tento vývoj vnitrostátní judikatury přidal do skutkové podstaty předmětného trestného činu další (subjektivní) znak (tj. že pachatel jednal

s konkrétním úmyslem). Vláda argumentovala, že stěžovatelovo odsouzení bylo předvídatelné v souladu s § 252, neboť tento vývoj byl podpořen vnitrostátní judikaturou a speciální vnitrostátní právní úpravou praní špinavých peněz, jakož i mezinárodními a srovnávacími materiály. Soud v této souvislosti poznamenává, že mu vláda předložila příklady vnitrostátní judikatury (viz body 69.–72.).

152. V tomto ohledu Soud shledává, že vnitrostátní soudy všech úrovní pečlivě vývoj přezkoumaly a vycházely ze souvislé linie judikatury bez spojení s projednávaným případem a vztahující se jak k trestnému činu praní špinavých peněz, tak k jiným trestným činům (viz body 20., 34., 45., 53., 69.–73.). Odkázaly přitom na čl. 28 Ústavy, který stanovuje ve svém prvním odstavci zásadu zákonnosti v trestním právu hmotném a ve svém druhém odstavci zásadu zákazu retroaktivity (viz bod 62.).

153. Především Nejvyšší soud a Ústavní soud reagovaly s oporou o judikaturu Soudu v plném rozsahu na stěžovatelovy námitky. Rozhodly přitom, že výklad byl také v souladu s mezinárodními materiály, právem EU, srovnatelným právem a vnitrostátními zákony upravujícími praní špinavých peněz (viz body 41.–43. a 51.–53.). Vývoj byl také podpořen pozdějšími materiály EU (viz body 84.–86.). V této souvislosti Soud připomíná, že výklad a použití vnitrostátního práva je primárně úkolem vnitrostátních úřadů, zejména soudů (viz W. proti Spojenému království, cit. výše, bod 42.).

154. Co se týče existence psychického vztahu, na jehož základě lze v jednání osoby shledat prvek odpovědnosti (viz rozsudek velkého senátu ze dne 28. 6. 2018, I.E.M. S.R.L. a ostatní proti Itálii, č. 1828/06 a 2 další, bod 242.; rozsudek ze dne 20. 1. 2009, Sud Fondi S.r.l. a ostatní proti Itálii, č. 75909/01, bod 116.), Soud považuje odůvodnění vnitrostátních soudů týkající se stěžovatelova subjektivní postoje k oběma skutkům praní špinavých peněz za vyčerpávající (viz body 18.–20., 34., 44.–46., 53.). Vnitrostátní soudy popsaly také metody a techniky soudního výkladu, přičemž uvedly, že § 252 trestního zákona je ve vztahu k subjektivní stránce pachatele otevřen výkladu a vytváří tak prostor pro trestné činy, jež mohou být spáchány v přímém nebo nepřímém úmyslu. V této souvislosti Soud poznamenává, že jeho úkolem není nahrazovat vnitrostátní soudy při hodnocení skutkových okolností a jejich právní kvalifikaci (viz rozsudek velkého senátu ze dne 27. 1. 2015, Rohlena proti České republice, č. 59552/08, bod 51.), nebo rozhodovat o stěžovatelově individuální trestní odpovědnosti (viz rozsudek velkého senátu ze dne 17. 5. 2010, Kononov proti Lotyšsku, č. 36376/04, bod 187.).

155. Soud je proto přesvědčen, že napadený výklad ve stěžovatelově případě je výsledkem rozeznatelného vývoje judikatury a je v souladu s podstatou trestného činu [srov. W. proti Spojenému království, cit. výše, bod 43.; a rozsudek ze dne 22. 11. 1995, C. R. proti Spojenému království, č. 20190/92, bod 41.; naproti tomu viz rozsudek ze dne 6. 10. 2011, Soros proti Francii, č. 50425/06, body 54.–62., v němž Soud neshledal žádné porušení čl. 7 Úmluvy v případě stěžovatele, který byl první osobou stíhanou ve Francii za trestný čin insider trading (tj. využití důvěrných neveřejných informací při obchodování s cennými papíry), která neměla žádný profesionální ani smluvní vztah ke společnosti, jejíž cenné papíry koupila].

156. Soud dále poznamenává, že odstupňování úmyslu je obecnou zásadou trestního zákona (viz bod 63.). Opakuje navíc, že řešení problémů při výkladu vnitrostátní právní úpravy náleží primárně vnitrostátním úřadům, zejména soudům, a jeho role je proto omezena na zjištění, zda jsou účinky takového výkladu v souladu s Úmluvou (viz rozsudek velkého senátu ze dne 18. 2. 1999, Waite a Kennedy proti Německu, č. 26083/94, bod 54.; Kononov, cit. výše, bod 197.; rozsudek ze dne 12. 7. 2016, Ruban proti Ukrajině, č. 8927/11, bod 43.).

157. V souhrnu má Soud za to, že výklad a použití vnitrostátního práva vnitrostátními soudy nepřivodily následky, které nejsou v souladu s Úmluvou (viz mezi mnoha dalšími *mutatis mutandis* Kononov, cit. výše, bod 198.; rozsudek ze dne 16. 9. 2014, Plechkov proti Rumunsku, č. 1660/03, bod 67.).

158. Nedošlo tudíž k porušení čl. 7 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. jednomyslně *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. šesti hlasy proti jednomu *rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy;
3. jednomyslně *rozhoduje*, že není důvod samostatně přezkoumávat námitky podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy;
4. jednomyslně *rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 7 Úmluvy

(...)

(zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
31. 10. 2023
VĚC BILD GMBH & CO. KG PROTI NĚMECKU
(rozsudek ve věci Bild GmbH & Co. KG proti Německu,
stížnost č. 9602/18)

K vyvažování práva na svobodu projevu médií a práva na respektování soukromého života v případě příslušníka policie

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 Listiny základních práv a svobod

Klíčová slova:

Internet – novinář – ochrana osobnosti – odpovědná žurnalistika – plánování a vedení policejních operací – policejní násilí/použití síly – právo na respektování soukromého života – svoboda projevu/sdělovací prostředky

Autorský komentář:

Soud měl v předkládaném rozsudku příležitost zabývat se podrobně otázkou vyvažování práva na svobodu projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy vůči právu na respektování soukromého života ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Jednalo se přitom o velice zajímavý případ, kdy vnitrostátní soudy poskytly ochranu policistovi, jehož podoba byla mediální společností – stěžovatelkou – zobrazena v kontextu policejního násilí, na kterém se přímo nepodílel. Jednalo se přitom o dva mediální výstupy, z nichž první působil v tomto smyslu zavádějícím způsobem, zatímco druhý již podával obraz událostí v náležitém kontextu.

Vnitrostátní soudy daly policistovi za pravdu. Při svém posuzování však zašly dále, než měly, neboť jeho právo na soukromý život chránily i v případě druhého mediálního výstupu, který již události popisoval náležitým způsobem, a nadto zakázaly případné budoucí zobrazování jeho podoby, a to i pro případ, že by stěžovatelka chtěla o událostech referovat v pozitivním světle. Tímto ve výsledku porušily její právo na svobodu projevu.

Pokud se jednalo o první mediální výstup, Soud vzal v potaz, že vnitrostátní soudy správně zohlednily kritéria plynoucí z jeho rozhodovací praxe týkající se konkurence práva na svobodu projevu a práva na respektování soukromého života – přínos k diskusi ve veřejném zájmu; míru veřejné známosti osoby; jaké bylo její předchozí jednání; způsob získání informací a jejich pravdivost; obsah a formu zveřejněné informace; důsledky zveřejnění a závažnost uloženého omezení.

Opačně tomu však bylo v otázce druhého a případného budoucího (i pozitivně laděného) mediálního výstupu, kde vnitrostátní soudy uvedené vyvažování opomenuly, a zveřejňování

podoby policisty tak i v těchto případech zakázaly. Absence uvedeného vyvažování vyústila v závěr, že rozsah omezení svobody projevu stěžovatelky postrádal nezbytnost v demokratické společnosti.

Rozsudek může být přínosným i pro naši rozhodovací praxi, neboť precizuje požadavky Soudu na odůvodnění rozhodnutí v obdobných případech. Zajímavý však může být rovněž pro samotná média při rozhodování, které informace a jakým způsobem publikovat.

(JUDr. Robert Waltr)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka, berlínská společnost Bild GmbH, vlastní a provozuje zpravodajský web bild.de. Dne 10. 7. 2013 byl na internetových stránkách zveřejněn článek s názvem „Tady policie zbilá D. (28)“, který se týkal policejního zásahu v nočním klubu, kam byla policie přivolána, neboť návštěvník klubu D. se vůči jednomu ze zaměstnanců choval agresivně. K článku byl připojen videozáznam z bezpečnostních kamer poskytnutý majitelem nočního klubu, který dokumentoval, jak jeden z policistů kopal do D. a bil jej obuškem, když ležel na zemi. Video obsahovalo nahrávku s komentářem redakce. Na webu se objevil též navazující článek „Jak se odehrávala noc, kdy došlo ke zbití“, který obsahoval další záběry agresivního jednání D. před příjezdem policistů. Na jednom ze záběrů byl jasně vidět obličej policisty P., přičemž nic nenasvědčovalo, že by použil nepřiměřenou sílu. P. stěžovatelku požádal, aby neuveřejňovala videozáznam, aniž by rozmazala jeho obličej, nicméně stěžovatelka tak odmítla učinit, načež se P. obrátil na vnitrostátní soudy a požadoval, aby stěžovatelce bylo uloženo upustit od zveřejňování nerozmazaného videozáznamu a zaplatit žalobci náhradu újmy, kterou utrpěl a ještě utrpí v budoucnu v důsledku zveřejnění článku.

Prvostupňový soud nařídil stěžovatelce, aby upustila od zveřejňování videozáznamu bez rozmazání obličeje P. a ve zbytku žalobu zamítl. Uvedl, že záznam vyobrazuje P. v rámci výkonu funkce policisty, a tedy dokumentuje výjev současné společnosti. Zdůraznil význam diskuse ohledně monopolu státu na použití síly, ale přiklonil se k osobnostním právům policisty a vyhověl mu. S odkazem na judikaturu Soudu poznamenal, že P. nevyhledával pozornost veřejnosti a před zásahem policie nebyl veřejnosti znám. O kamerách sice věděl, ale záznam byl pořízen bez jeho souhlasu při výkonu jeho pracovních povinností. Soud dále odkázal na prohlášení P. ohledně důsledků zveřejnění článků a poznamenal, že veřejný zájem se týkal především jednání policie jako instituce, a nikoli P. jako jednotlivce. Hlasový doprovod nahrávky pak měl dále zhoršit porušení práv P. a měl za následek jeho vyobrazení jako násilnického zločince. Kromě toho prvostupňový soud kladl zvláštní důraz na skutečnost, že první video zveřejněné stěžovatelkou ukazovalo pouze samotné zatčení, zatímco předchozí jednání D., které vedlo k zásahu policie, bylo vynecháno. Vnitrostátní soud měl za to, že stěžovatelka tuto část kamerového záznamu úmyslně vynechala, neboť neodpovídala jí preferovanému výkladu události.

Odvolací soud toto rozhodnutí potvrdil a uvedl, že každé nerozmazané vyobrazení bylo protiprávní. Doprovodné textové pokrytí mohlo změnit kontext, ale v tomto případě nebylo rozhodující. Pokud by navazující zpravodajství zobrazovalo P. v negativním světle a naznačovalo trestní odpovědnost, bylo by rozmazání obličeje nutné z důvodů, které uvedl nižší soud. Stejně tak, pokud by reportáž měla být z pohledu P. pozitivní, tedy odrážející skutečné okolnosti, bylo by rozmazání rovněž nutné, neboť záběry by již nemohly být považovány za zobrazení výjevu současné společnosti, ale pouze rutinního a každodenního policejního zásahu.

Stěžovatelka podala též ústavní stížnost, která však byla bez odůvodnění odmítnuta. Před Soudem stěžovatelka namítala porušení svého práva na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 10 ÚMLUVY

20. Stěžovatelka namítala, že příkazem k upuštění od zveřejňování kamerových záznamů bez rozmazání obličeje P. byla porušena její svoboda projevu podle čl. 10 Úmluvy, jehož příslušné části znějí:

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice ...

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

(...)

3. Posouzení Soudu

25. Žádná ze stran nezpochybňovala, že příkaz vnitrostátních soudů, aby bylo upuštěno od zveřejňování neupravených kamerových záznamů, představoval zásah státu do práva stěžovatelky na svobodu projevu. Soud dále poznamenává, že tento zásah byl stanoven zákonem – konkrétně § 823 a 1004 občanského zákoníku ... – a že sledoval legitimní cíl ochrany práv jiných.

26. Zbývá tedy posoudit, zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“.

(a) Obecné zásady

27. Obecné zásady týkající se otázky, zda je zásah „nezbytný v demokratické společnosti“, jsou v judikatuře Soudu zavedeny a nedávno byly shrnuty v rozsudku velkého senátu ze dne 5. 4. 2022, NIT S.R.L. proti Moldavsku, č. 28470/12, bodě 177. Obecné zásady použitelné v případech, kdy je třeba vyvážit právo na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy s právem na respektování soukromého života podle čl. 8 Úmluvy, stanovil velký senát v rozsudku ze dne 7. 2. 2012, Axel Springer AG proti Německu, č. 39954/08, body 78–95; a v rozsudku velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, body 95–113. Soud zejména určil řadu kritérií, mezi něž patří: příspěvek k diskusi ve veřejném zájmu; to, jak veřejně známá je dotyčná osoba; předchozí jednání dotyčné osoby a obsah, forma a důsledky mediálního výstupu. Při posuzování stížnosti podané podle čl. 10 Soud rovněž zkoumá způsob, jakým byly informace získány, jejich pravdivost a závažnost postihu uloženého novinářům či vydavatelům. Pokud vnitrostátní orgány provedly vyvažování v souladu s kritérii stanovenými v judikatuře Soudu, ten by musel mít pádné důvody k tomu, aby nahradil názor vnitrostátních soudů svým vlastním (rozsudek velkého senátu ze dne 10. 11. 2015, Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii, č. 40454/07, body 92–93 s dalšími odkazy).

28. Pokud se jedná o audiovizuální média, Soud rozhodl, že úkol poskytovatelů služeb šířit informace nutně zahrnuje „povinnosti a odpovědnost“, jakož i omezení, která si média musí samostatně stanovit, a že všude tam, kde jde o informace, jež přinášejí podobu osoby, jsou novináři povinni vzít v úvahu, co nejvíc je to možné, dopad informací, fotografií nebo videozáznamů, které mají být zveřejněny, před jejich šířením (viz rozsudek ze dne 1. 3. 2022, I. V. T. proti Rumunsku, č. 35582/15, bod 48 s dalšími odkazy). Pokud se jedná o „povinnosti a odpovědnost“ novinářů, je potenciální dopad příslušného média důležitým faktorem při posuzování přiměřenosti zásahu. V této souvislosti Soud uznal, že je třeba zohlednit skutečnost, že audiovizuální média mají bezprostřednější a silnější účinek než média tištěná. První z nich disponují nástroji, které prostřednictvím obrazů zprostředkovávají významy, jež tištěná média nejsou schopna předat (viz výše citovaný rozsudek ve věci NIT S.R.L., bod 182, s dalšími odkazy). To platí *a fortiori* pro mediální výstupy na internetu, neboť schopnost uchovávat a přenášet informace a riziko újmy, kterou obsah a komunikace na internetu představují pro výkon a užívání lidských práv a svobod – zejména práva na respektování soukromého života – je jistě vyšší než riziko, které představuje tisk (viz například rozsudek ze dne 28. 6. 2018, M. L. a W. W. proti Německu, č. 60798/10 a 65599/10, bod 91, s dalšími odkazy).

29. Pojetí soukromého života zahrnuje prvky týkající se práva osoby na její podobu a zveřejnění fotografie spadá do oblasti soukromého života. Podoba člověka představuje jeden z hlavních atributů jeho osobnosti, neboť odhaluje jeho jedinečné vlastnosti a odlišuje ho od ostatních. Právo každé osoby na ochranu její podoby je tedy jednou ze základních složek osobního rozvoje a předpokládá právo na kontrolu nad užitím této podoby. Ačkoliv ve většině případů právo na kontrolu takového užití zahrnuje možnost jednotlivce odmítnout zveřejnění své podoby, zahrnuje také právo jednotlivce vznášet námitky proti záznamu, uchovávání a rozmnožování podoby jinou osobou (viz například rozsudek velkého senátu ze dne 17. 10. 2019, López Ribalda a ostatní proti Španělsku, č. 1874/13 a 8567/13, bod 89, s dalšími odkazy).

30. Při posuzování relevance a dostatečnosti závěrů vnitrostátních soudů přihlíží Soud v souladu se zásadou subsidiarity k tomu, do jaké míry tyto soudy vyvážily protichůdná práva dotčená v dané věci, a to s ohledem na ustálenou judikaturu Soudu v předmětné oblasti. Soud zdůrazňuje, že kvalita soudního posouzení týkajícího se nezbytnosti opatření má zvláštní význam v souvislosti s posuzováním přiměřenosti podle čl. 10 Úmluvy. Absence účinného soudního přezkumu tak může odůvodnit závěr o porušení čl. 10 (viz rozsudek ze dne 24. 5. 2022, Pretorian proti Rumunsku, č. 45014/16, bod 60, s dalšími odkazy).

(b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

(i) Příspěvek publikací k diskusi ve veřejném zájmu

31. Soud konstatuje, že krajský soud shledal, že kamerové záznamy zobrazovaly určitý výjev současné společnosti, a výslovně uznal význam zpravodajských médií při informování o použití síly ze strany policistů ... Uznal, že použití síly ze strany zástupců státu je ze své podstaty věcí veřejného zájmu ... Odvolací soud tento závěr potvrdil a uvedl, že záběry zobrazovaly určitý výjev současné společnosti ... Při vyvažování protichůdných zájmů týkajících se rozpoznatelnosti P. na videozáznamu krajský soud poznamenal, že veřejný zájem se týkal především jednání policie jako instituce, a nikoli P. jako jednotlivce ... S ohledem na to, že se rozhodnutí soudu týkalo konkrétně rozmazání obličeje P. (srov. rozsudek ze dne 13. 10. 2015, Bremner proti Turecku, č. 37428/06, body 80–81) a že mu nebylo vytýkáno zneužití pravomoci nebo jiné protiprávní jednání, Soud závěry krajského soudu v tomto ohledu přijímá.

(ii) Jak dobře byla dotyčná osoba veřejně známá a jaké bylo její předchozí jednání

32. Pokud jde o to, jak veřejně známý P. byl a jaké bylo jeho předchozí jednání, vnitrostátní soudy konstatovaly, že veřejně známou osobou nebyl a pozornost veřejnosti nikdy nevyhledával ... V této souvislosti Soud opakuje, že je třeba rozlišovat mezi osobami, které jednají ve veřejném kontextu jako politické nebo veřejně známé osobnosti, a soukromou osobou, která není veřejnosti známa a která se může domáhat zvláštní ochrany svého práva na soukromý život [viz výše citovaný rozsudek ve věci Von Hannover (č. 2), bod 110]. Kromě politických osobností lze status veřejně známé osoby uplatnit na všechny osoby, které svým jednáním či postavením vstoupily do veřejného prostoru (viz rozsudek ze dne 19. 1. 2017, Kapsis a Danikas proti Řecku, č. 52137/12, bod 35, s dalšími odkazy). Vzhledem k tomu, že P. jednal v rámci své pravomoci jako příslušník policie a neusiloval o pozornost veřejnosti, nic nenasvědčovalo tomu, že by mohl být v tomto smyslu považován za veřejně známou osobu.

33. Pokud jde o argument předložený třetí stranou týkající se zástupců státu uplatňujících právo při výkonu jejich úředních funkcí ..., Soud opakuje, že nelze říct, že by se tyto osoby vědomě vystavovaly pečlivému zkoumání každého svého slova a jednání v takové míře jako politici, aby s nimi, pokud jde o kritiku jejich jednání, mělo být zacházeno stejně jako s politiky (viz rozsudek ze dne 25. 5. 2021, Milosavljević proti Srbsku, č. 57574/14, bod 60; a rozsudek ze dne 18. 10. 2022, Stancu a ostatní proti Rumunsku, č. 22953/16, bod 116; přičemž druhá věc se týkala kritiky vznesené vůči státnímu zástupci). Soud nicméně uznal, že za určitých okolností podléhají státní zaměstnanci, pokud jednají v pozici úřední osoby, širším hraničním přijatelné kritiky než soukromé osoby (viz výše citovaný rozsudek ve věci Stancu a ostatní, body 114–115; viz také rozsudek ze dne 11. 5. 2023, Chkhartishvili proti Gruzii, č. 31349/20, bod 56). Tak je tomu například v případě, že je namítáno pochybení.

34. Pokud jde o projednávanou věc, Soud konstatuje, že kamerový záznam zveřejněný stěžovatelkou zachycoval P. v jeho úředním postavení policisty během policejního zákroku, při němž byla užitá síla ... Ačkoliv si je Soud vědom toho, že policejní brutalita je věcí závažného zájmu veřejnosti a že média mají zásadní zájem na tom, aby na taková obvinění upozornila veřejnost (viz rozsudek ze dne 14. 10. 2008, Dyundin proti Rusku, č. 37406/03, bod 33; pokud jde o význam presumpce nevinoty při určování nezbytnosti zásahu do výkonu svobody projevu, viz rozsudek ze dne 21. 9. 2017, Axel Springer SE a RTL Television GmbH proti Německu, č. 51405/12, bod 42), poznamenává, že v projednávané věci stěžovatelka netvrdila, že by se P. jakéhokoli pochybení dopustil.

35. Podle Soudu, ačkoliv se za určitých okolností mohou na státní zaměstnance vztahovat širší hranice přijatelné kritiky, než je tomu u běžných občanů, v případě, že nejsou obviňováni z dřívějšího pochybení, nejsou zbaveni legitimního zájmu na ochraně svého soukromého života, *inter alia* ve vztahu k tomu, aby nebyli falešně vykreslováni tak, že svou funkci zneužívají. Toto se vztahuje i na příslušníky policie. Soud dále poznamenává, že ačkoliv podle čl. 8 Úmluvy neexistuje obecné pravidlo, jež by vyžadovalo, aby příslušníci policie obecně nebyli rozpoznatelní v mediálních výstupech, mohou existovat okolnosti, za nichž zájem jednotlivého policisty na ochraně jeho soukromého života převáží. Tak by tomu bylo například v případě, kdy by zveřejnění podoby rozpoznatelného policisty, bez ohledu na jeho případné pochybení, mohlo vést ke konkrétním nepříznivým důsledkům v jeho soukromém nebo rodinném životě. Je proto na vnitrostátních soudech, aby vyvažovaly konkurující si práva s přihlédnutím k okolnostem konkrétní věci, včetně obsahu mediálních výstupů a jejich důsledků pro dotčenou osobu (viz níže body 36 a násl.).

(iii) Způsob získání informací a jejich pravdivost

36. Stěžovatelka získala kamerový záznam od majitele nočního klubu ... Jak uvedl krajský soud, materiál byl natočen na veřejném místě a jeho pravost nebyla nikdy zpochybněna ... Kromě toho, ačkoli si P. neztvrdil, že chce být nahráván, Soud podotýká, že se tento případ netýká použití skrytých kamer (srov. výše citovaný rozsudek ve věci Bremner, bod 76; a rozsudek ze dne 22. 2. 2018, Alpha Doryforiki Tilerasi Anonymi Etairia proti Řecku, č. 72562/10, body 59–69).

(iv) Obsah a forma mediálního výstupu

37. Vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích přikládaly zvláštní význam redakčnímu zpracování videozáznamu. Krajský soud v této souvislosti zdůraznil, že komentář vykreslil P. v očích veřejnosti jako násilnického zločince ..., a odvolací soud poukázal na to, že zveřejnění kamerového záznamu je třeba vnímat v kontextu s doprovodným hlasovým komentářem ... Vnitrostátní soudy dále zdůraznily, že videozáznam, který stěžovatelka zprvu zveřejnila, ukazoval pouze zásah policie, ale vynechal jednání D., které k přivolání policie vedlo, a že se tak stalo s úmyslem zesílit u diváků dojem využití nikoliv nezbytné síly ze strany policie ...

38. Soud by zprvu poznamenal, že rozsah mediálního pokrytí a způsob informování o daném tématu je věcí novinářské svobody. Soudu ani vnitrostátním soudům nepřísluší, aby v této oblasti nahrazovaly názory médií svými vlastními. Tato svoboda však není prosta odpovědnosti. Rozhodnutí, která novináři v tomto ohledu činí, musí vycházet z etických pravidel a kodexů jednání jejich profese (viz výše citovaný rozsudek ve věci Couderc a Hachette Filipacchi Associés, body 138–139; a rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2017, Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku, č. 931/13, bod 186). Dále Soud neopomíná, že právo na soukromý život chráněné čl. 8 Úmluvy může vést k nutnosti uložit médiím povinnost rozmazat podobu jednotlivce zobrazeného v jejich mediálním výstupu (viz například výše citovaný rozsudek ve věci Bremner, body 80–85; a *mutatis mutandis* rozsudek ze dne 24. 2. 2015, Haldimann a ostatní proti Švýcarsku, č. 21830/09, body 65–66).

39. Vzhledem k uvedenému se Soud ztotožňuje s východiskem vnitrostátních soudů, že vynechání určitých částí kamerového záznamu a obsah hlasového komentáře k němu byly faktory, jež bylo třeba vzít v úvahu při vyvažování konkurujících si práv stěžovatelky a P. [srov. výše citovaný rozsudek ve věci Axel Springer AG, bod 94; a rozsudek ze dne 13. 12. 2005, Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft m. b. H. (č. 3) proti Rakousku, č. 66298/01 a 15653/02, body 46–47].

40. Argument týkající se zkrácené verze videozáznamu se však vztahuje pouze na první mediální výstup. Videozáznam zveřejněný o dva dny později ve druhém článku byl delší a skutečně zachycoval agresivní chování D. vůči personálu nočního klubu ...

41. Soud považuje za zásadní, že na jedné straně se soudní zákaz týkal nejen obou předchozích mediálních výstupů, ale také jakéhokoliv budoucího zveřejňování nerozmazaných kamerových záznamů, a že na druhé straně argumenty týkající se hlasového komentáře nejsou takové, aby podporovaly rozhodnutí vnitrostátních soudů, které nařídily stěžovatelce upustit od zveřejňování neupravených videozáznamů bez ohledu na doprovodné komentáře.

42. Soud v této souvislosti podotýká, že odvolací soud vysvětlil zákaz jakýchkoli budoucích neupravených záznamů odkazem na nutnost předchozího souhlasu P. podle § 22 odst. 1

autorského zákona ... a to i v případě, že by měl být zobrazen v pozitivnějším světle než v předchozím mediálním výstupu. V případě pozitivního zobrazení by již nebylo možné považovat záběry za zobrazení výjevu současné společnosti ... Soud se nemůže s takovou obecnou argumentací spokojit. Samotná skutečnost, že užití síly ze strany policie není zobrazeno negativně, neznamená, že by jeho zobrazení v médiích mělo přestat požívat jakékoli ochrany. S ohledem na veřejný zájem na informování o užití síly ze strany zástupců státu (viz bod 31 výše a judikatura citovaná v bodě 34 výše) a na potenciálně odrazující účinek, který by povinnost rozostřit záběry policistů zapojených do zásahu měla na výkon práva stěžovatelky na svobodu projevu (viz bod 44 níže), je třeba vyvážit dotčená konkurující si práva (viz bod 35 výše), což, pokud jde o případné budoucí neupravené záběry z kamerových systémů, v daném případě vnitrostátní soudy neučinily.

(v) Důsledky zveřejnění

43. Soud opakuje, že riziko újmy, kterou obsah a komunikace na internetu představují pro výkon a užívání lidských práv a svobod, zejména práva na respektování soukromého života, je zajisté vyšší než riziko, které představují tištěná média (viz například výše citovaný rozsudek ve věci M. L. a W. W. proti Německu, bod 91, a tam citované věci). Soud v této souvislosti podotýká, že krajský soud dále odůvodnil zákaz zveřejnění neupravených kamerových záznamů osobními důsledky zveřejnění, jak je tvrdil P. ... Soud uznává, že P. na žádost tohoto soudu, aby své podání rozšířil, uvedl, že se setkal s kritickými poznámkami o předmětném incidentu ze strany veřejnosti a svých dětí. To se sice týkalo již učiněných mediálních výstupů, nicméně vnitrostátní soudy nezkoumaly, do jaké míry by případné budoucí zveřejnění nesestříhaného kamerového záznamu – bez ohledu na doprovodné komentáře – vedlo k podobně negativním důsledkům, jež by odůvodňovaly povinnost rozmazat podobu P.

(vi) Závažnost uloženého omezení

44. Pokud jde o závažnost příkazu uloženého stěžovatelce, Soud podotýká, že jí nebylo zakázáno informovat o předmětném policejním zásahu a za předpokladu, že se řídila rozhodnutími vnitrostátních soudů, mohla i nadále využívat upravený kamerový záznam k ilustraci svého zpravodajství ... Ačkoliv příkaz nepředstavoval obzvláště přísné omezení (viz *mutatis mutandis* výše citovaný rozsudek ve věci Axel Springer SE a RTL Television GmbH, bod 56), Soud je přesto toho názoru, že jej nelze považovat za odůvodněný, neboť za okolností projednávané věci a z výše uvedených důvodů jeho uložení postrádalo nezbytné vyvážení konkurujících si zájmů s ohledem na druhé a případné budoucí zveřejnění neupravených kamerových záznamů.

(c) Závěr

45. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že vnitrostátní soudy – a zejména krajský soud – řádně zohlednily kritéria stanovená v jeho judikatuře v rámci vyvažování konkurujících si práv podle čl. 8 a 10 Úmluvy ve vztahu k prvnímu zveřejnění (zejména přínos k diskusi ve veřejném zájmu; to, jak veřejně známá byla dotčená osoba a její předchozí jednání; způsob získání informací a jejich pravdivost; obsah a formu zveřejnění, jeho důsledky a závažnost uloženého omezení). Soud nevidí důvod, proč by měl v těchto ohledech nahrazovat názor vnitrostátních soudů (viz judikaturu citovanou v bodě 29 výše). Nicméně vyvažování vnitrostátních soudů ve vztahu k druhému a případnému budoucímu zveřejnění dostatečné nebylo. Zaprvé, primární úvaha krajského soudu se týkala pouze redakčního ztvárnění prvního mediálního výstupu (viz body 37–41 výše). Zadruhé, a co víc, odvolací soud neprovedl žádné

vyvažování protichůdných zájmů, pokud se jednalo o případné budoucí zveřejnění. Aniž by hodnotil, do jaké míry je zveřejnění snímku způsobilé přispět k diskusi ve veřejném zájmu, v obecném odůvodnění uvedl, že ani neupravený mediální výstup odrážející skutečné okolnosti policejního zásahu bez negativního zobrazení policisty nelze považovat za zobrazení výjevu současné společnosti, a tudíž by byl protiprávní ... To by mohlo vést k zákazu – takto obecně nepřijatelnému bez ohledu na veřejný zájem o použití síly ze strany policie – jakéhokoli budoucího zveřejňování neupravených záběrů policistů při výkonu služby bez souhlasu dotčených osob (viz bod 42 výše). V těchto dvou bodech rozhodnutí vnitrostátních soudů postrádala nezbytné vyvažování, které by odůvodnilo „nezbytnost“ omezení svobody projevu stěžovatelky ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy, pokud jde o druhé a jakékoli budoucí zveřejnění neupravených kamerových záběrů. Soud proto nemůže uznat, že byl zásah nezbytný v demokratické společnosti ve smyslu čl. 10 Úmluvy. Došlo tedy k porušení tohoto článku.

(...)

VÝROK

Z uvedených důvodů soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy;

(...)

(zpracoval Mgr. Bc. Jan Bena)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
28. 11. 2023
VĚC DRAGO TADIĆ PROTI CHORVATSKU
(rozsudek ve věci Drago Tadić proti Chorvatsku,
stížnost č. 25551/18)

K nestrannosti soudu v případě zapojení jeho předsedy do daného případu a k porušení presumpce nevinny v kontextu uniklých odposlechnů stěžovatele do médií

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 6 odst. 1

čl. 6 odst. 2

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

§ 2 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

§ 30 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Klíčová slova:

nestranný soud – presumpce nevinny – spravedlivý proces

Autorský komentář:

Komentovaný rozsudek Soudu pojednával o dvou problematikách – nestrannosti soudu a presumpci nevinny. To vše na pozadí případu, kdy se stěžovatel snažil ovlivnit rozhodnutí chorvatského Nejvyššího soudu v jiné kauze. Stěžovatel sám se však za toto své jednání ocitl na lavici obžalovaných.

Stěžovatel vyvíjel spolu s dalšími osobami snahy s cílem působit na soudce Nejvyššího soudu takovým způsobem, aby rozhodli příznivě v kauze prominentního politika, který se dopustil válečného zločinu. Jejich jednání však bylo zjištěno příslušnými chorvatskými orgány. Stěžovatel a další osoby byli nejprve odposloucháváni ještě před tím, než proti němu bylo zahájeno vyšetřování, přičemž tyto odposlechy nebyly součástí trestního spisu proti stěžovateli. Druhé, soudem nařízené, odposlechy již byly součástí důkazních materiálů proti stěžovateli, přičemž stěžovatel jejich zákonnost a pravost nikdy nezpochybňoval. První z odposlechnů, tedy ty, které nebyly v řízení proti stěžovateli použity, však unikly do médií. Stěžovatel u Soudu následně namítal, že toto způsobilo nátlak na soudce Nejvyššího soudu (kteří v inkriminované době rozhodovali o odvolání v jeho věci), aby potvrdili rozhodnutí prvostupňového soudu, a tedy nebyl dodržen požadavek nestrannosti soudu a došlo k porušení presumpce nevinny v jeho věci.

Pro daný případ je taktéž velmi významná skutečnost, že se stěžovatel setkal s předsedou chorvatského Nejvyššího soudu, přičemž obsah tohoto setkání zůstával mezi stěžovatelem a předsedou Nejvyššího soudu sporný. Předseda Nejvyššího soudu však v následném řízení

vypovídal proti stěžovateli. Stěžovatel tak namítal, že vzhledem k zapojení předsedy Nejvyššího soudu do jeho případu nemohl Nejvyšší soud rozhodující o odvolání stěžovatele splňovat podmínku nestrannosti.

Případ se jeví zajímavý právě kvůli zapojení předsedy Nejvyššího soudu v kauze stěžovatele za situace, kdy tento soud rozhodoval o jím podaném opravném prostředku. Tak choulostivá situace, jako byla ta v komentovaném případě, byla dle Soudu způsobilá vyvolat určité obavy o nestrannost Nejvyššího soudu. Tyto však nakonec Soud nevyhodnotil jako objektivně odůvodněné. To za situace, kdy výpověď předsedy Nejvyššího soudu nepředstavovala jediný, ba ani rozhodující, důkaz proti stěžovateli. Stěžovatel navíc nikdy nezpochybňoval nestrannost soudu, který o jeho věci rozhodl v prvním stupni. Pro soudní praxi pak může být významná argumentace Soudu s ohledem na otázku nezávislosti soudců Nejvyššího soudu na svém předsedovi a možném existujícím (byť i latentním) nátlaku z jeho strany. Soud shledal relativní důvěru v nezávislost soudců chorvatského soudu a v záruky poskytované předmětným právním řádem. V rozhodnutí Soudu tak spatřujeme důvěru v profesionalitu soudců a v jejich odolnost vůči vlivům vnějším (v daném případě v podobě odposlechů uniklých do médií) i vůči těm přicházejícím z nitra vlastní instituce.

(zpracovali JUDr. Petr Škvain, Ph.D., a Mgr. Jana Zápotocká)

ÚVOD

1. Věc se týká trestního řízení, v němž byl stěžovatel shledán vinným ze spiknutí s několika osobami s cílem ovlivnit Nejvyšší soud prostřednictvím zaplacení peněžitého obnosu za účelem vydání příznivého rozhodnutí pro známého politika, který byl souzen za válečný zločin.
2. Stěžovatel namítal, že Nejvyšší soud jako odvolací soud v jeho věci nebyl nestranný vzhledem k okolnostem týkajícím se jeho předsedy, který vypovídal jako svědek obžaloby. Dále namítal, že zveřejnění záznamů jeho telefonických rozhovorů pořízených Bezpečnostní informační agenturou v médiích – dva měsíce před přijetím rozhodnutí Nejvyššího soudu v jeho věci – vyvinulo nátlak na soudce Nejvyššího soudu, aby potvrdili jeho odsouzení, a porušilo jeho právo na presumpci nevinu.

SKUTKOVÝ STAV

3. Stěžovatel se narodil v roce 1961 a žije v Osijeku. Zastupovala ho paní V. Drenški Lasan, advokátka působící v Záhřebu.
4. Vládu zastupovala její zmocněnkyně, paní Š. Stažnik.
5. Skutkový stav věci lze shrnout následovně.

I. OKOLNOSTI PŘÍPADU

6. V květnu 2009 byli B. G. (známý politik) a několik dalších osob shledáni prvoinstančním soudem vinnými z válečného zločinu proti civilnímu obyvatelstvu. B. G. byl odsouzen k deseti letům odnětí svobody. Obžalovaní i státní zástupce podali opravný prostředek k Nejvyššímu soudu (*Vrhovni sud Republike Hrvatske*), který jej projednal na zasedání konaném od 31. 5. do 2. 6. 2010. Dne 2. 6. 2010 Nejvyšší soud potvrdil odsouzení B. G., ale snížil mu trest na osm let odnětí svobody.

II. VYŠETŘOVÁNÍ STĚŽOVATELE A TRESTNÍ ŘÍZENÍ VEDENÉ PROTI NĚMU

7. Bezpečnostní informační agentura (*Sigurnosno-obavještajna agencija*) zjistila, že stěžovatel (který byl podnikatelem) a několik dalších osob se údajně dozvěděli o tom, že Nejvyšší soud přijal rozhodnutí, které bylo pro B. G. nepříznivé, s tím, že údajně podnikali kroky s cílem ovlivnit soudce, aby toto rozhodnutí změnil dříve, než o něm budou informovány dotčené strany. Bezpečnostní informační agentura odposlouchávala jejich telefonické hovory v období od 4. do 20. 7. 2010. Záznamy těchto hovorů nebyly součástí následného trestního řízení proti stěžovateli.

8. Dne 20. 7. 2010 požádal Úřad pro potírání korupce a organizovaného zločinu (*Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta* – dále jen „ÚPKOZ“) vyšetřujícího soudce Záhřebského okresního soudu (*Županijski sud u Zagrebu*) o povolení použití zvláštních vyšetřovacích prostředků (konkrétně odposlechu telefonních hovorů a skrytého sledování) proti stěžovateli a několika dalším osobám z důvodu podezření ze spiknutí za účelem spáchání trestných činů. Vyšetřující soudce žádosti vyhověl a nařídil použití tajných sledovacích prostředků od 20. 7. do 20. 9. 2010.

9. Na základě výsledků zvláštních vyšetřovacích prostředků (viz bod 8 výše) a prohlídek podezřelých osob, jejich vozidel, obydlí a jiných prostor zahájil ÚPKOZ dne 7. 10. 2010 vyšetřování stěžovatele a dalších čtyř osob. Během vyšetřování byla vyslechnuta řada svědků. Někteří z nich se zmínili o údajném zapojení několika vysoce postavených osob z okruhu justice a politiky do pokusu ovlivnit Nejvyšší soud, aby změnil své rozhodnutí na takové, které by bylo příznivé pro B. G.

10. Dne 11. 3. 2011 vyšetřovatelé na návrh dvou osob podezřelých spolu se stěžovatelem vyslechli B. H., tehdejšího předsedu Nejvyššího soudu. B. H. vyšetřovatelům sdělil, že dne 14. 7. 2010 obědval se stěžovatelem a několika dalšími osobami. Po obědě se ho stěžovatel v soukromí zeptal na případ B. G. Zejména mu stěžovatel řekl, že „oni“ vědí o rozhodnutí Nejvyššího soudu a o možnosti, že by Služba pro evidenci, sledování a studium soudní praxe Nejvyššího soudu (*Služba evidencije, praćenja i proučavanja sudske prakse* – dále jen „Evidenční služba“) vrátila případ senátu soudu, který by pak mohl změnit své rozhodnutí. Stěžovatel dále naznačil, že namísto přidělení věci soudnímu poradci, který měl přezkoumat rozhodnutí senátu poté, co dorazí do Evidenční služby, by věc měla být přidělena specificky určitému soudci Nejvyššího soudu, A. P., který rovněž pracoval v Evidenční službě. Jelikož B. H. pochopil, že stěžovatel disponuje důvěrnými informacemi, informoval následujícího rána nejvyššího státního zástupce o svém rozhovoru se stěžovatelem.

11. Dne 4. 7. 2011 ÚPKOZ vznesl obžalobu proti stěžovateli a dalším čtyřem osobám u Záhřebského okresního soudu z trestných činů spiknutí za účelem spáchání trestných činů a podněcování k nezákonné přimluvě.

12. ÚPKOZ dosáhl dohody o vině a trestu se spoluobžalovanými stěžovatele a následovalo řízení pouze proti stěžovateli, který obvinění vznesená proti němu popíral.

13. Záhřebský okresní soud během řízení přehrál záznamy telefonických rozhovorů mezi stěžovatelem, jeho někdejšími spoluobžalovanými a dalšími osobami (viz bod 8 výše), zhlédl videozáznamy a fotografie pořízené během jejich skrytého sledování, přezkoumal další věcné důkazy obsažené ve spise a vyslechl třicet svědků, včetně někdejších spoluobžalovaných

stěžovatele a předsedy Nejvyššího soudu B. H. Svědci byli podrobena křížovému výslechu obžalobou a obhajobou.

14. Ve své svědecké výpovědi ze dne 6. 9. 2012 byl předseda Nejvyššího soudu B. H. dotázán na skutečnost, že dne 15. 7. 2010 požádal vedoucí Evidenční služby Nejvyššího soudu, soudkyni S. B. K., aby pověřila přezkoumáním rozhodnutí senátu ve věci B. G. soudce A. P. namísto soudního poradce, který byl tímto úkolem původně pověřen. B. H. uvedl, že tak učinil proto, aby se vyhnul případným námitkám, že rozhodnutí vydané v takto citlivé věci přezkoumal soudní poradce, a nikoli soudce. Soudce A. P. však nakonec odmítl tento úkol přijmout a rozhodnutí nakonec přezkoumal soudní poradce.

15. V ústní výpovědi, kterou učinil na konci soudního jednání, stěžovatel popřel, že by byl vinen ze vznesených obvinění. Vysvětlil, že pouze shromažďoval informace o případu B. G. na žádost S. M., novináře a přítele B. G. (a poté stěžovatelova spoluobviněného).

Dále uvedl, že na obědě konaném dne 14. 7. 2010 pouze požádal předsedu Nejvyššího soudu B. H., aby mu vysvětlil, co se obvykle děje, když na Evidenční službu dorazí rozhodnutí senátu. B. H. mu odpověděl, že rozhodnutí senátu ve věci B. G. bude s největší pravděpodobností přezkoumávat soudce A. P.

Stěžovatel požádal soud o výslech soudkyně S. B. K. jako svědkyně, aby mohla vysvětlit, kdy, jak a proč ji předseda Nejvyššího soudu požádal o změnu osoby v Evidenční službě, která bude pověřena přezkoumáním rozhodnutí senátu proti B. G., a zda Evidenční služba skutečně může věc vrátit senátu. Tvrdil, že její svědectví by prokázalo, že nemá nic společného s rozhodnutím, který pracovník Evidenční služby bude pověřen věcí proti B. G. Záhřebský okresní soud zamítl návrh stěžovatele na výslech soudkyně S. B. K. s odůvodněním, že směřuje ke zjištění skutečností, které jsou z hlediska obvinění vznesených proti stěžovateli irelevantní.

16. Dne 27. 2. 2013 vydal Záhřebský okresní soud rozsudek, kterým stěžovatele uznal vinným z trestných činů, z nichž byl obžalován, a odsoudil jej k trestu odnětí svobody v délce dvou let.

Ve svém rozsudku Záhřebský okresní soud uvedl, že v průběhu června a července 2010 – s vědomím, že u Nejvyššího soudu probíhá řízení o opravném prostředku ve věci B. G. a dalších osob týkající se válečných zločinů, a s cílem dosáhnout rozhodnutí příznivého pro B. G. – se stěžovatel spolčil s osobami S. J., B. Č. T., S. M. a I. D.: on a S. J. měli na starosti vyhledávání osob, které by (za úplatu) ovlivnily soudce Nejvyššího soudu a osoby pracující v Evidenční službě tohoto soudu; S. M. a I. D. měli na starosti shromažďování peněz, z nichž se měly tyto trestné činy financovat; a B. Č. T. měl na starosti koordinaci jejich činnosti.

Záhřebský okresní soud zjistil, že stěžovatel a S. J. za účelem dosažení svého plánu kontaktovali řadu osob ohledně případu B. G. a že poté, co se dozvěděli, že senát Nejvyššího soudu učinil své rozhodnutí, které mělo být přezkoumáno Evidenční službou, která mohla věc vrátit senátu v případě, že by rozhodnutí bylo v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu, se stěžovatel a S. J. dotazovali, kdo v Evidenční službě bude pověřen přezkoumáním rozhodnutí senátu, a očekávali, že se jim podaří věc senátu vrátit.

Záhřebský okresní soud navíc zjistil, že se S. M. a I. D. nepodařilo shromáždit dohodnutou částku peněz, a proto si stěžovatel za účelem uskutečnění svého záměru půjčil od jistého P. P. 50 000 EUR. Dále zjistil, že S. J. navázal kontakt s bývalým státním tajemníkem M. D. V. pracujícím na Ministerstvu spravedlnosti a že se S. J. v souladu s pokyny stěžovatele chystal

předat M. D. V. peněžní částku výměnou za ovlivnění soudců Nejvyššího soudu ve věci B. G.; k tomu však nakonec nedošlo, neboť S. M. a I. D. – poté, co začali mít podezření, že jsou sledováni příslušnými orgány – veškeré další kroky ukončili.

17. Záhřebský okresní soud zjistil tyto skutečnosti převážně na základě záznamů z tajného sledování (viz bod 8 výše), jejichž pravost stěžovatel nikdy nepochyboval. Pokud jde o výpovědi svědků, včetně výpovědi bývalých spoluobviněných stěžovatele, kteří se k obvinění doznali – viz bod 12 výše, Záhřebský okresní soud je uznal za věrohodné v těch částech, které odpovídaly jiným důkazům – především záznamům z tajného sledování.

18. Pokud jde o skutečnost, že stěžovatel kontaktoval různé osoby za účelem získání informací o řízení o opravném prostředku proti B. G., Záhřebský okresní soud mimo jiné zjistil, že stěžovatel se dne 14. 7. 2010 dotazoval předsedy Nejvyššího soudu B. H. na toto řízení. Poznamenal, že verze B. H. a stěžovatele se lišily v tom, co přesně bylo během jejich soukromého rozhovoru řečeno, ale dospěl k závěru, že tyto rozdíly nebyly pro předmět věci relevantní, neboť bylo nesporné, že oba hovořili o řízení proti B. G. z podnětu stěžovatele.

Záhřebský okresní soud rovněž konstatoval, že stěžovatel byl v kontaktu s několika dalšími osobami ohledně řízení o opravném prostředku proti B. G., například s bývalým chorvatským prezidentem, jistým známým politikem a osobou, která měla kontakty u Nejvyššího soudu.

19. Záhřebský okresní soud dále konstatoval, že stěžovatel si byl nepochybně vědom nezákonnosti svého jednání, a to i proto, že v odposlouchávaných telefonních hovorech a textových zprávách hovořil se svými protějšky v šifrách, aby zamlžil význam svých tvrzení, a že v jednu chvíli stěžovatel požádal svou manželku, aby jejich mobilní telefony hodila do moře za účelem zakrytí důkazů. Při odsouzení stěžovatele k trestu odnětí svobody v délce dvou let mu Záhřebský okresní soud přičetl k tíži, že konečným cílem jeho jednání bylo ovlivnit soudce Nejvyššího soudu, aby učinili nepovolené jednání; naopak ve prospěch stěžovatele soud poznamenal, že nebyl jindy trestně odsouzen.

20. Stěžovatel i státní zástupce podali proti rozsudku odvolání k Nejvyššímu soudu.

Obžaloba žádala, aby byl stěžovateli uložen přísnější trest.

Stěžovatel mimo jiné tvrdil, že hrál pouze vedlejší roli – konkrétně shromažďoval informace o řízení o opravném prostředku proti B. G. To, že mu v dané kauze byla připisována klíčová role, mělo sloužit k ospravedlnění toho, že nebyly stíhány některé další osoby, jejichž zapojení bylo zjištěno během vyšetřování.

Tvrdil, že jediným usvědčujícím důkazem proti němu byla výpověď předsedy Nejvyššího soudu B. H., jehož tvrzení byla rozporuplná a nevěrohodná. Poukázal na to, že B. H. jej nahlásil nejvyššímu státnímu zástupci za to, že údajně navrhl, aby rozhodnutí senátu Nejvyššího soudu ve věci B. G. bylo přiděleno soudci A. P. v Evidenční službě, zatímco B. H. po rozhovoru se stěžovatelem přidělil věc právě soudci A. P., a nikoliv soudnímu poradci, který ji měl standardně projednat. Vyšetřování dále ukázalo, že B. H. byl v kontaktu s určitými dalšími osobami, jejichž žádostem, které mu byly adresovány v souvislosti s případem B. G., pravděpodobně vyhověl, a B. H. využil svého rozhovoru se stěžovatelem dne 14. 7. 2010 k zakrytí vlastního jednání. V této souvislosti namítal skutečnost, že soud prvního stupně odmítl vyslechnout soudkyni S. B. K., která mohla objasnit okolnosti týkající se skutečnosti, že ji B. H. požádal o přidělení věci proti B. G. soudci A. P. Soudkyně S. B. K. mohla rovněž objasnit,

zda se někdy stalo, že Evidenční služba vrátila věc senátu a senát poté změnil své rozhodnutí týkající se této věci. Stěžovatel přitom pochyboval, že takový scénář byl v praxi vůbec možný, a tvrdil, že platná právní úprava tuto záležitost dostatečně neupravovala.

Stěžovatel podrobně zpochybnil i závěry soudu prvního stupně ohledně dalších rozhodných skutečností a aplikace příslušného práva. Konečně namítal, že jemu uložený nepodmíněný trest odnětí svobody byl příliš přísný ve srovnání s podmíněnými tresty odnětí svobody uloženými jeho někdejšími spoluobviněnými. Navíc za situace, kdy někteří z pachatelů vytýkaných trestných činů týkajících se manipulace s řízením o opravném prostředku proti B. G. nebyli nikdy ani trestně stíháni, bylo vysvětlení soudu prvního stupně, že jeho odsouzení slouží k účelu generální prevence kriminality, naprosto cynické.

III. ČLÁNEK ZVEŘEJNĚNÝ V MÉDIÍCH

21. V době, kdy probíhalo řízení o odvolání před Nejvyšším soudem, vyšel 11. 12. 2016 v novinách *Nedjeljni jutarnji* (nedělní vydání celostátního deníku *Jutarnji list*) článek s názvem „Jak [Bezpečnostní informační agentura] odhalila infiltraci Nejvyššího soudu“ (*Kako je SOA otkrila upad u Vrhovni sud*).

Článek odkazoval na nahrávky telefonických rozhovorů mezi stěžovatelem, jeho někdejšími spoluobviněnými a některými dalšími osobami, které Bezpečnostní informační agentura odposlouchávala v období mezi 4. a 20. 7. 2010 (viz bod 7 výše). Uvedl, že tyto nahrávky nebyly součástí trestního řízení proti stěžovateli, které v té době probíhalo u Nejvyššího soudu již více než tři roky, ale že obecně informace shromážděné tajnými službami sloužily orgánům jako indikátor toho, co se děje v „pozadí“, aby měly na co zaměřit vedení svého vyšetřování.

V článku byla uvedena obvinění proti stěžovateli, včetně toho, že se údajně snažil navázat kontakty se soudci Nejvyššího soudu, předsedou Nejvyššího soudu B. H. a některými vlivnými politiky za účelem pomoci B. G. v jeho případu.

Článek uváděl, že svědecká výpověď předsedy Nejvyššího soudu ve věci stěžovatele byla v rozporu s obsahem předmětných nahrávek Bezpečnostní informační agentury.

V článku se dále uvádí, že nahrávky jsou důležité, protože ukazují, že se skupině lidí podařilo „proniknout“ do jedné z nejdůležitějších institucí v Chorvatsku. Vzhledem k tomu, že se v nahraných telefonických rozhovorech objevila jména různých soudců a dalších veřejných činitelů, z nichž někteří byli stále ve svých funkcích, bylo důležité o nich informovat veřejnost.

Článek dále vyjmenovával soudce, politiky a další veřejně známé osoby, které byly zmíněny v zaznamenaných rozhovorech, a poukazoval na to, že nejzajímavější částí těchto rozhovorů byla část týkající se setkání stěžovatele s předsedou Nejvyššího soudu B. H. dne 14. 7. 2010.

Článek vysvětlil, že v řízení proti stěžovateli B. H. vypověděl, že se se stěžovatelem setkal dne 14. 7. 2010 náhodou poté, co stěžovatel přišel na oběd, který si B. H. domluvil s určitými jinými osobami. Poté citoval přepisy telefonických rozhovorů, které naznačovaly, že oběd mezi stěžovatelem a B. H. byl předem účelově domluven, aby spolu mohli projednat případ B. G.

V článku byly rovněž citovány přepisy telefonických rozhovorů stěžovatele zaznamenané bezprostředně po obědě s B. H., podle nichž stěžovatel sdělil své manželce a dalším osobám, s nimiž hovořil, že s B. H. v soukromí hovořil asi dvacet minut a že by se věci měly uspokojivě

vyřešit; B. H. slíbil, že se pokusí přesvědčit jistého M. a zjistí, zda bude možné vrácení věci. B. H. se údajně zmínil i o možnosti podat stížnost u „vyšší instance“, ale stěžovatel mu sdělil, že takový scénář již „zamítl“. B. H. pak údajně připustil, že se bojí jistého B.; jinak by „záležitosti vyřídil“ ihned.

V článku byly rovněž citovány přepisy telefonických rozhovorů, v nichž stěžovatel domlouval půjčku peněz od P. P., a telefonické rozhovory, v nichž stěžovatel a osoby, s nimiž hovořil, oceňovali úsilí, které v této věci vyvinul bývalý chorvatský prezident, užitečné informace, které jim poskytl M. D. V., a skutečnost, že jistý B. údajně potvrdil, že bude „pro“ [plán na vrácení případu].

Článek byl rovněž zveřejněn na zpravodajském portálu Jutarnji.hr, kde je stále možné si poslechnout předmětné nahrávky.

IV. ROZHODNUTÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU A ÚSTAVNÍHO SOUDU

22. Dne 7. 2. 2017 Nejvyšší soud zamítl odvolání podané stěžovatelem a státním zastupitelstvím a potvrdil stěžovatelovo odsouzení. Ve svém rozhodnutí se nijak nezmněl o článku *Nedjeljni jutarnji* (viz bod 21 výše) ani o nahrávkách Bezpečnostní informační agentury.

Konstatoval, že soud prvního stupně řádně zjistil relevantní skutečnosti a správně aplikoval právo, přičemž se vypořádal se všemi argumenty stěžovatele, které tvrdily opak. Mimo jiné shledal, že je zřejmé, že Evidenční služba Nejvyššího soudu může v praxi vrátit věc senátu k novému posouzení. Souhlasil rovněž se soudem prvního stupně, že svědecká výpověď soudkyně S. B. K. by byla irelevantní, neboť tvrzení stěžovatele týkající se B. H., které měla S. B. K. objasnit, nemělo v žádném případě nic společného se zjištěním skutečností rozhodných pro obvinění stěžovatele. Konkrétně se Nejvyšší soud ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že relevantní je pouze skutečnost, že stěžovatel a B. H. hovořili o řízení o opravném prostředku proti B. G. a Evidenční službě z podnětu stěžovatele, což stěžovatel a B. H. nepochybovali. Nejvyšší soud zejména uvedl:

„... otázka věrohodnosti výpovědi B. H. – kterou se [stěžovatel] snaží zpochybnit – jde nad rámec skutkového popisu obvinění [vůči stěžovateli] a představuje spekulaci [stěžovatele] o jednání svědka B. H. a jeho cíli, které nejsou předmětem tohoto řízení; nemá ani vliv na zjištění skutkového stavu v neprospěch [stěžovatele], neboť mezi [stěžovatelem] a svědkem B. H. je nesporné, že jejich rozhovor týkající se druhoinstančního trestního řízení proti B. G. byl iniciován právě [stěžovatelem] a že hovořili o Evidenční službě Nejvyššího soudu.“

Nejvyšší soud měl za to, že stěžovateli byl soudem prvního stupně správně uložen trest, neboť konečným cílem jeho jednání bylo ovlivnit soudce Nejvyššího soudu ve věci týkající se válečného zločinu, čímž projevil neúctu k vrcholnému chorvatskému soudu a k hodnotovému systému země. Dodal, že nemohl znovu přezkoumat sankce uložené bývalým spoluobviněným stěžovatelem a porovnat je s trestem uloženým stěžovateli, neboť byli odsouzeni na základě dohody s obžalobou a rozsudky proti nim se okamžitě staly konečnými.

23. Ve dvou následných ústavních stížnostech stěžovatel mimo jiné namítal, že Nejvyšší soud nebyl nestranný, jak to vyžaduje čl. 29 odst. 1 chorvatské Ústavy (*Ustav Republike Hrvatske*) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, protože předseda tohoto soudu byl postaven do pozice, v níž se musel „bránit veřejně vyslovenému podezření, že se podílel na trestném činu, a Nejvyšší soud jako odvolací soud – budující kolem sebe ‚institucionální sebeochranný štít‘ proti trestné činnosti – porušil ústavní požadavek objektivní nestrannosti v neprospěch stěžovatele v tom smyslu, že nerespektoval ústavní požadavek zachování neutrality“. Tvrdil, že nedostatek neutrality

Nejvyššího soudu ve vztahu k jeho případu byl zřejmý z toho, že odmítl řádně přezkoumat svědecké výpovědi svého předsedy a praktickou činnost Evidenční služby. Tento nedostatek neutrality se dále projevil v odůvodnění, které tento soud uvedl na podporu jeho odsouzení. Stěžovatel konečně namítal, že to byl právě Nejvyšší soud, kdo projevil neúctu k hodnotovému systému země, když zamítl žádosti stěžovatele o objasnění jednání svého předsedy v případě B. G.

Stěžovatel rovněž namítal, že zveřejnění záznamů jeho telefonických rozhovorů pořízených Bezpečnostní informační agenturou v době, kdy probíhalo řízení před Nejvyšším soudem, ovlivnilo rozhodnutí Nejvyššího soudu v jeho věci, včetně trestu, který mu byl uložen. Tvrdil, že zveřejnění těchto nahrávek, které nebyly použity jako důkaz v trestním řízení proti němu, pouhých osm týdnů před zasedáním Nejvyššího soudu prokázalo, že „[existovala] mediální kampaň sponzorovaná státem, která umožnila, aby se informace obsažené v nezákonných důkazech dostaly do povědomí soudců odvolacího soudu“. Odkázal na rozsudek ze dne 29. 4. 2014, Natsvlisvili a Togonidze proti Gruzii, č. 9043/05, bod 105, kde Soud potvrdil, že agresivní mediální kampaň může negativně ovlivnit spravedlivost procesu a zahrnovat odpovědnost státu – jak z hlediska nestrannosti soudu podle čl. 6 odst. 1, tak s ohledem na presumpci nevinu zakotvenou v čl. 6 odst. 2.

Stěžovatel ve svých ústavních stížnostech nezpochybnil pravost zveřejněných nahrávek jeho telefonických rozhovorů pořízených Bezpečnostní informační agenturou ani jejich prepisy.

24. Dne 13. 3. 2018 Ústavní soud (*Ustavni sud Republike Hrvatske*) zamítl ústavní stížnosti stěžovatele jako neopodstatněné.

Ústavní soud připomněl, že údajné jednání B. H. nebylo předmětem řízení a nemělo vliv na skutečnosti zjištěné v neprospěch stěžovatele. Proto nebylo třeba vyslechnout soudkyni S. B. K. ohledně jednání B. H. Rovněž shledal, že je zřejmé, že Evidenční služba mohla věc vrátit k projednání senátu, a že tedy ani v tomto ohledu nebylo třeba soudkyni S. B. K. vyslechnout.

Dále se zabýval stěžovatelovou výtkou, že „soudy se zakuklily“ v zájmu zachování své integrity, pokud jde o jeho argumenty týkající se jednání B. H. a rozporuplnosti jeho svědecké výpovědi. V této souvislosti Ústavní soud nesouhlasil se stěžovatelem, že by svědecká výpověď B. H. hrála v řízení klíčovou roli, a naopak poznamenal, že stěžovatel byl odsouzen na základě velkého množství důkazů – především zákonných záznamů odposlechů telefonických hovorů. Zopakoval, že údajné jednání B. H. nemá žádný význam pro skutečnosti zjištěné v neprospěch stěžovatele.

Ústavní soud konečně poznamenal, že mezi předmětným článkem v médiích a rozhodnutím Nejvyššího soudu v neprospěch stěžovatele není žádná souvislost a nic nenasvědčuje tomu, že by Nejvyšší soud ve stěžovatelově věci byl kvůli němu zaujatý. Skutečnost, že jeho rozsudek byl vydán osm týdnů po zveřejnění článku, mohla být například pouze důsledkem dynamiky projednávání věci soudem. Ústavní soud dospěl k závěru, že soudy stěžovatele odsoudily na základě mnoha zákonných důkazů a své závěry obsáhle odůvodnily. Skutečnost, že s nimi stěžovatel nesouhlasil, nepostačovala k tomu, aby bylo možné konstatovat, že soudci byli „kontaminováni“ předmětnými publikacemi v médiích.

25. Rozhodnutí Ústavního soudu bylo zástupci stěžovatele doručeno dne 20. 3. 2018.

V. DALŠÍ RELEVANTNÍ INFORMACE

26. Dne 14. 3. 2017 podal stěžovatel občanskoprávní žalobu proti vydavateli novin *Jutarnji list* a *Nedjeljni jutarnji* a zpravodajskému portálu Jutarnji.hr. Tvrdil, že nezákonné zveřejnění nahrávek pořízených Bezpečnostní informační agenturou ovlivnilo Nejvyšší soud v trestním řízení proti němu, zhoršilo jeho postavení v procesu a porušilo jeho osobnostní práva. Civilní řízení stále projednává prvoinstanční soud.

27. Dne 3. 12. 2019 podal stěžovatel trestní oznámení na šéfredaktora novin *Jutarnji list* a autora článku zveřejněného v *Nedjeljni jutarnji* a na neznámé zaměstnance Bezpečnostní informační agentury a státního zastupitelství (*Državno odvjetništvo Republike Hrvatske*), kteří údajně poskytli nahrávky Bezpečnostní informační agentury externím osobám. Vyšetřování této záležitosti je stále vedeno vnitrostátními orgány.

28. Mezitím v roce 2015 Ústavní soud zrušil rozsudek Nejvyššího soudu proti B. G. a dalším osobám týkající se válečných zločinů (viz bod 6 výše). Řízení bylo vráceno prvoinstančnímu soudu, který 27. 10. 2023 odsoudil B. G. k trestu odnětí svobody v trvání sedmi let.

(...)

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODSŤ. 1 ÚMLUVY Z DŮVODU ZAPOJENÍ PŘEDSEDY NEJVYŠŠÍHO SOUDU DO STĚŽOVATELOVA PŘÍPADU

37. Stěžovatel namítal, že Nejvyšší soud, který působil jako odvolací soud v trestním řízení proti němu, nebyl nestranný, protože jeho předseda (který nebyl členem odvolacího senátu) měl údajně hrát roli v trestných činech a vypovídal jako svědek obžaloby. Odvolával se na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... nestranným soudem ..., který rozhodne o ... oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

(...)

B. Věcné posouzení

(...)

2. Posouzení Soudů

57. Relevantní zásady plynoucí z Úmluvy týkající se nestrannosti soudů byly shrnuty ve věci *Morice* proti Francii (rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, č. 29369/10, body 73–78) a *Denisov* proti Ukrajině (rozsudek velkého senátu ze dne 25. 9. 2018, č. 76639/11, body 60–65).

58. V předmětném případě se Soud nedomnívá, že by vyvstávaly otázky ohledně subjektivní nestrannosti. Bude se proto zabývat otázkou nestrannosti soudců Nejvyššího soudu ve světle objektivního testu (viz výše citovaný rozsudek *Denisov* proti Ukrajině, body 61–63).

59. Dále s ohledem na to, že pojmy nezávislosti a objektivní nestrannosti spolu úzce souvisejí (viz rozsudek velkého senátu ze dne 6. 11. 2018, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá* proti

Portugalsku, č. 55391/13, 57728/13 a 74041/13, bod 150), Soud tyto dvě otázky posoudí společně, neboť se vztahují k projednávané věci (srov. rozsudek velkého senátu ze dne 6. 5. 2003, Kleyn a další proti Nizozemsku, č. 39343/98, 39651/98, 43147/98 a 46664/99, bod 192; rozsudek ze dne 6. 9. 2005, Salov proti Ukrajině, č. 65518/01, bod 82; a rozsudek ze dne 6. 10. 2011, Agrokompleks proti Ukrajině, č. 23465/03, bod 128).

60. Soud připomíná, že v případech tohoto druhu může mít i zdání určitý význam – nebo jinými slovy „spravedlnost musí být nejen konána, ale musí být také vidět, že je konána“ (viz rozsudek ze dne 26. 10. 1984, De Cubber proti Belgii, č. 9186/80, bod 26). V sázce je důvěra, kterou musí soudy v demokratické společnosti vzbuzovat u veřejnosti (viz rozsudek ze dne 28. 10. 1998, Castillo Algar proti Španělsku, č. 28194/95, bod 45; a rozsudek ze dne 22. 12. 2009, Parlov-Tkalčić proti Chorvatsku, č. 24810/06, bod 82).

61. Přestože má zdání určitý význam, není samo o sobě rozhodující. Často je třeba nahlédnout za zdání a soustředit se na reálnou situaci (viz výše citovaný rozsudek Parlov-Tkalčić proti Chorvatsku, bod 83). Proto aby bylo možné zjistit, zda tvrzené obavy stěžovatele ohledně podjatosti byly objektivně odůvodněné, je třeba zdání testovat oproti objektivní realitě za ním; to znamená, že je třeba zjistit, zda bez ohledu na osobní chování soudců existují nějaké zjistitelné skutečnosti, které mohou vyvolat pochybnosti o jejich nestrannosti (viz výše citovaný rozsudek Castillo Algar proti Španělsku, bod 45).

62. Soud na úvod poznamenává, že stěžovatelův případ před Nejvyšším soudem se týkal údajného pokusu o trestný čin ovlivňování rozhodování samotného Nejvyššího soudu ve velmi významné věci, přičemž podle stěžovatelových tvrzení měl v tomto pokusu hrát roli sám předseda Nejvyššího soudu, který následně vypovídal formou svědecké výpovědi. Situace byla choulostivá a podle názoru Soudu mohla *prima facie* důvodně vyvolat určité obavy ohledně nestrannosti a nezávislosti Nejvyššího soudu jako takového. Proto je třeba, aby Soud provedl důkladný přezkum věci, a to i s ohledem na způsob, jakým se věcí zabýval Ústavní soud při posuzování ústavní stížnosti stěžovatele.

63. Počínaje specifickým argumentem stěžovatele týkajícím se váhy, která byla přisouzena svědecké výpovědi předsedy Nejvyššího soudu ..., Soud poznamenává, že jeho výpověď nebyla „jediným“ důkazem použitým k odůvodnění stěžovatelova odsouzení; nebyla ani „rozhodující“ v tom smyslu, že by mohla být rozhodující pro výsledek případu (srov. rozhodnutí ze dne 3. 7. 2018, Breijer proti Nizozemsku, č. 41596/13, bod 34; a rozsudek ze dne 5. 12. 2002, Craxi proti Itálii, č. 34896/97, bod 88).

64. Skutečnost, že stěžovatel kontaktoval předsedu Nejvyššího soudu v souvislosti s případem B. G., byla pouze jednou z řady skutečností zjištěných v neprospěch stěžovatele, které ve svém souhrnu představovaly plán skupiny osob a více kroků, které podnikly s cílem ovlivnit Nejvyšší soud, aby nahradil své původní rozhodnutí rozhodnutím, které by bylo pro B. G. příznivé.

65. Skutkový stav proti stěžovateli byl zjištěn převážně na základě záznamů z tajného sledování, jejichž pravost stěžovatel nikdy nezpochybňoval, a na základě svědeckých výpovědí, včetně výpovědí někdejších spoluobviněných stěžovatele, kteří se k obvinění doznali, které byly soudem prvního stupně a Nejvyšším soudem přijaty jako věrohodné v těch částech, kde odpovídaly ostatním důkazům (viz bod 17 výše).

66. Soud dále poznamenává, že stěžovatel a jeho obhájce provedli křížový výslech B. H. při hlavním líčení (viz bod 13 výše) a že stěžovatel svá nařčení vůči B. H. poprvé uplatnil ve svém odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně (viz body 15 a 20 výše).

67. Pokud jde o tvrzení, že B. H. byl zapojen do plánu zvrátit rozhodnutí Nejvyššího soudu ve prospěch B. G. a že v takové situaci Nejvyšší soud v případě stěžovatele chránil svého předsedu a svou vlastní integritu a řádně nepřezkoumal jeho případ ..., Soud poznamenává, že stěžovatel byl odsouzen již soudem prvního stupně, jehož nestrannost nikdy nezpochybňoval (viz bod 16 výše). Nejvyšší soud jako odvolací soud podrobně přezkoumal argumenty stěžovatele a podrobně odůvodnil potvrzení rozsudku soudu prvního stupně (viz bod 22 výše). Soud prvního stupně, Nejvyšší soud i Ústavní soud se shodly na tom, že jediným relevantním faktorem, pokud jde o kontakt mezi stěžovatelem a předsedou Nejvyššího soudu, byla skutečnost, že hovořili o řízení o opravném prostředku proti B. G. a o Evidenční službě Nejvyššího soudu z podnětu stěžovatele, což bylo mezi stěžovatelem a B. H. nesporné (viz body 16, 22 a 24 výše).

68. Pokud jde o výtku ohledně neprověření postupu Evidenční služby při vrácení věci senátu a nevyslechnutí soudkyně S. B. K. jako svědkyně (viz bod 50 výše), Soud konstatuje, že Nejvyšší soud i Ústavní soud se shodly na tom, že Evidenční služba měla jednoznačně možnost věc senátu vrátit a že případná výpověď S. B. K. ve skutečnosti směřovala k prokázání jednání B. H. ve věci proti B. G., což nebylo předmětem řízení a nemělo vliv na skutečnosti zjištěné proti stěžovateli (viz body 22 a 24 výše). V této souvislosti Soud připomíná, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy nepřiznává žádné právo na to, aby třetí osoba byla stíhána nebo odsouzena za trestný čin (viz rozsudek velkého senátu ze dne 12. 2. 2004, Perez proti Francii, č. 47287/99, bod 70).

69. Soud navíc nepovažuje za problematický způsob, jakým Nejvyšší soud potvrdil trest uložený stěžovateli soudem prvního stupně ...

70. Přejdeme-li k části stížnosti stěžovatele týkající se údajně hierarchického vztahu mezi soudci Nejvyššího soudu a jeho předsedou ... a zopakujeme-li, že pojmy nezávislosti a objektivní nestrannosti spolu úzce souvisejí (viz bod 59 výše; viz také rozsudek ze dne 3. 5. 2007, Bochan proti Ukrajině, č. 7577/02, bod 68), zbývá Soudu posoudit otázku, zda soudci Nejvyššího soudu, kteří rozhodovali o odvolání ve stěžovatelově věci, byli dostatečně nezávislí na předsedovi tohoto soudu a nebyli vystaveni jeho nepatřičnému vlivu (viz výše citovaný rozsudek Parlov-Tkalčić, bod 87).

71. V této souvislosti Soud připomíná, že nezávislost soudů vyžaduje, aby jednotliví soudci byli osvobozeni nejen od nepatřičných vlivů vně soudnictví, ale také od vlivů uvnitř soudnictví. Tato vnitřní soudcovská nezávislost vyžaduje, aby nebyli vystaveni pokynům nebo nátlaku ze strany ostatních soudců nebo osob, které mají správní odpovědnost v rámci soudu, jako je předseda tohoto soudu nebo předseda kolegia tohoto soudu (viz rozsudek ze dne 10. 10. 2000, Daktaras proti Litvě, č. 42095/98, bod 36; rozsudek ze dne 9. 10. 2008, Moiseyev proti Rusku, č. 62936/00, bod 182; a rozsudek ze dne 19. 4. 2011, Khrykin proti Rusku, č. 33186/08, bod 29). Absence dostatečných záruk zajišťujících nezávislost soudců v rámci soudnictví a zejména vůči jejich soudním nadřízeným může vést Soud k závěru, že pochybnosti stěžovatele o nezávislosti a nestrannosti soudu lze považovat za objektivně odůvodněné (viz výše citovaný rozsudek Parlov-Tkalčić proti Chorvatsku, bod 86; a rozsudek Agrokompleks proti Ukrajině, bod 137).

72. Soud poznamenává, že v rozhodné době platila zvláštní pravidla upravující rozdělování věci mezi soudce Nejvyššího soudu ... To znamená, že případy nerozděloval předseda Nejvyššího soudu podle vlastního uvážení (srov. výše citovaný rozsudek Parlov-Tkalčić proti Chorvatsku, bod 89) a nic nenasvědčuje tomu, že by B. H. vybral zpravodaje nebo členy odvolacího senátu ve věci stěžovatele (srov. výše citovaný rozsudek Daktaras proti Litvě, kde předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu vybral soudce zpravodaje a členy senátu). Neexistuje ani žádný důkaz o tom, že by předseda Nejvyššího soudu přerozdělil věc stěžovatele (srov. výše citovaný rozsudek Moiseyev proti Rusku).

73. Soud rovněž podotýká, že předseda Nejvyššího soudu nebyl oprávněn dávat zpravodajům nebo členům senátu pokyny, jak mají ve věci rozhodnout, a nic nenasvědčuje tomu, že by tak B. H. v případě stěžovatele učinil (srov. výše citovaný rozsudek Agrokompleks proti Ukrajině, bod 138).

74. Dále Soud zkoumá, zda ve vztahu mezi soudci Nejvyššího soudu, kteří rozhodovali o stěžovatelově věci v odvolacím řízení, a předsedou Nejvyššího soudu existovaly další prvky, které by mohly omezit vnitřní nezávislost těchto soudců. V obecnější rovině jde o to, zda pravomoci svěřené předsedovi Nejvyššího soudu podle chorvatského práva byly schopny vyvolat latentní tlaky, které by vedly k poslušnosti soudců Nejvyššího soudu vůči svému předsedovi nebo přinejmenším k neochotě jednotlivých soudců odporovat přáním svého předsedy, tj. zda měly „odrazující“ účinky na vnitřní nezávislost soudců (viz výše citovaný rozsudek Parlov-Tkalčić proti Chorvatsku, bod 91).

75. V tomto ohledu Soud poznamenává, že podle chorvatského práva jsou soudci Nejvyššího soudu jmenováni a odvoláváni Národní soudní radou, samostatným a nezávislým orgánem, který zajišťuje samostatnost a nezávislost soudnictví v Chorvatsku ... Pravomoc vést kárná řízení proti soudcům Nejvyššího soudu a zprostit je kárného obvinění nebo uložit kárné opatření má rovněž výhradně Národní soudní rada. Předseda Nejvyššího soudu měl sice pravomoc dočasně pozastavit výkon funkce soudce Nejvyššího soudu, ale mohl tak učinit pouze ve třech zákonem stanovených situacích ...

76. Soud rovněž poznamenává, že soudci Nejvyššího soudu v Chorvatsku nepodléhají hodnocení výkonnosti (srov. *mutatis mutandis* výše citovaný rozsudek Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku, bod 163).

77. Je pravda, že soudce B. H. byl jako předseda Nejvyššího soudu pověřen sestavením ročního rozvrhu práce, který určoval místopředsedu Nejvyššího soudu, předsedy oddělení a jejich zástupce a předsedy a členy senátů. Neměl však pravomoc stanovit roční rozvrh práce podle vlastního uvážení, ale jednal na základě návrhu předsedů oddělení a stanoviska pléna Nejvyššího soudu a v případě jmenování předsedy oddělení na základě předchozího stanoviska soudců daného oddělení ...

78. Z toho vyplývá, že pokud jde o kariérní postup a kárné otázky, tedy oblasti, které mohou mít potenciálně nejvýznamnější dopad na vnitřní nezávislost soudců (viz výše citovaný rozsudek Parlov-Tkalčić proti Chorvatsku, bod 93), byly pravomoci předsedy Nejvyššího soudu poměrně omezené.

79. S ohledem na všechny konkrétní okolnosti případu a záruky, jejichž cílem je chránit soudce Nejvyššího soudu před nevhodnými vnitřními zásahy, je tedy Soud uspokojivě přesvědčen, že soudci Nejvyššího soudu, kteří posuzovali věc stěžovatele v odvolacím řízení, byli dostatečně

nezávislí na předsedovi tohoto soudu. Obavy stěžovatele ohledně nedostatku jejich nestrannosti z důvodu jejich údajně podřízeného postavení vůči předsedovi nelze považovat za objektivně odůvodněné.

80. Nedošlo tedy k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud jde o požadavek nestranného soudu z důvodu zapojení předsedy Nejvyššího soudu do stěžovatelova případu.

II. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 A 2 Z DŮVODU ZVEŘEJNĚNÍ NAHRÁVEK BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ AGENTURY V MÉDIÍCH

81. Stěžovatel namítal, že zveřejnění záznamů jeho telefonních hovorů odposlouchávaných Bezpečnostní informační agenturou v médiích dva měsíce před vynesením rozhodnutí Nejvyššího soudu v jeho věci vyvinulo nátlak na soudce Nejvyššího soudu, aby potvrdili jeho odsouzení, a porušilo jeho právo na presumpci neviny. Odvolával se na čl. 6 odst. 1 Úmluvy (citovaný výše) a na čl. 6 odst. 2 Úmluvy, který zní:

„Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

(...)

2. Věcné posouzení

(...)

(b) Posouzení Soudu

(i) Obecné zásady

102. Soud připomíná, že v určitých situacích může silná mediální kampaň nepříznivě ovlivnit spravedlivý průběh soudního řízení a zahrnovat odpovědnost státu. To platí jak s ohledem na nestrannost soudů podle čl. 6 odst. 1, tak na presumpci neviny zakotvenou v čl. 6 odst. 2 (viz rozsudek ze dne 24. 1. 2017, Paulikas proti Litvě, č. 57435/09, bod 57). Zároveň Soud poznamenává, že informování tisku o aktuálních událostech je výkonem svobody projevu zaručené čl. 10 Úmluvy. Pokud kolem soudního procesu probíhá silná kampaň v médiích, nejsou rozhodující subjektivní obavy podezřelého, jakkoli pochopitelné, týkající se absence předsudků požadovaných od soudů, ale to, zda vzhledem ke konkrétním okolnostem případu lze jeho obavy považovat za objektivně odůvodněné (viz rozhodnutí ze dne 28. 11. 2000, Butkevičius proti Litvě, č. 48297/99; a rozsudek ze dne 20. 12. 2011, G. C. P. proti Rumunsku, č. 20899/03, bod 46).

103. Soud rovněž připomíná, že spravedlivý proces může proběhnout i po intenzivní negativní publicitě. V demokracii budou velmi významné trestní případy nevyhnutelně přitahovat komentáře médií; to však nemůže znamenat, že jakýkoli mediální komentář nevyhnutelně poškodí právo obžalovaného na spravedlivý proces – jinak by totiž platilo, že čím větší je proslulost trestného činu, tím menší by byla pravděpodobnost, že jeho pachatelé budou postaveni před soud a odsouzeni. Přístup Soudu spočívá v tom, že zkoumá, zda existují dostatečné záruky, které zajistí, že řízení jako celek bude spravedlivé. Aby bylo možné shledat jakékoli porušení čl. 6 odst. 1, bude zapotřebí přesvědčivých důkazů o tom, že obavy o nestrannost soudců jsou objektivně odůvodněné [viz výše citovaný rozsudek Craxi proti Itálii,

body 99 a 103; a rozhodnutí ze dne 18. 1. 2011, Mustafa (Abu Hamza) proti Spojenému království, č. 31411/07, bod 39, a tam citované případy].

104. Soud již dříve identifikoval některé faktory, které jsou relevantní pro posouzení dopadu mediální kampaně na spravedlivost soudního řízení. Mezi tyto faktory patří doba, která uplynula mezi mediální kampaní a zahájením soudního řízení (a zejména určením složení soudu); zda předmětná zveřejnění byla přičitatelná orgánům nebo jimi byla sdělena; a zda tato zveřejnění ovlivnila soudce, a tím ohrozila výsledek řízení (viz rozhodnutí ze dne 8. 7. 2008, Sutyagin proti Rusku, č. 30024/02; a rozhodnutí ze dne 16. 10. 2012, Beggs proti Spojenému království, č. 15499/10, bod 124). Kromě toho vnitrostátní soudy – které jsou složeny výhradně z profesionálních soudců – mají na rozdíl od členů poroty zpravidla odpovídající zkušenosti a vzdělání, které jim umožňuje odolat jakémukoli vnějšímu vlivu (viz výše citovaný rozsudek Craxi proti Itálii, bod 104; a rozsudek ze dne 29. 3. 2007, Mircea proti Rumunsku, č. 41250/02, bod 75).

(ii) Použití výše uvedených zásad v předmětném případě

105. Soud podotýká, že předmětné záznamy telefonických rozhovorů stěžovatele byly pořízeny Bezpečnostní informační agenturou před zahájením vyšetřování stěžovatele a že, což stěžovatel nepopírá, nebyly použity jako důkaz v trestním řízení a nikdy nebyly součástí spisu vedeného proti stěžovateli (viz bod 7 výše).

106. Soud dále poznamenává, že tyto záznamy a jejich přepisy byly zveřejněny v médiích v prosinci 2016 a že zasedání odvolacího senátu ve věci stěžovatele se konalo v únoru 2017, tedy o pouhých osm týdnů později (viz body 21 a 22 výše).

107. Soud dále poukazuje na to, že zveřejněné nahrávky a jejich přepisy se týkaly telefonických rozhovorů stěžovatele s jeho někdejšími spoluobviněnými a dalšími osobami ohledně plánu zvrátit rozhodnutí Nejvyššího soudu ve prospěch B. G. Přestože tedy výše uvedený novinový článek pouze nastínil obvinění proti stěžovateli – přičemž zdůraznil skutečnost, že jeho odsouzení v prvním stupni ještě není pravomocné – mohl přesto ovlivnit vnímání viny stěžovatele veřejností (srov. výše citovaný rozsudek Paulikas proti Litvě, bod 61).

108. S ohledem na skutečnost, že nahrávky pořízené Bezpečnostní informační agenturou měly zůstat utajeny a neměly být sdělovány nepovolaným osobám ..., Soud souhlasí se stěžovatelem, že nemohly být zveřejněny v médiích, pokud by je neprozradil zástupce státu, který k nim měl přístup.

109. V této souvislosti Soud poznamenává, že trestní oznámení, které stěžovatel podal v prosinci 2019 na blíže neurčené pracovníky Bezpečnostní informační agentury a státního zastupitelství, je stále ještě řešeno vnitrostátními orgány (viz bod 27 výše).

110. Je však důležité zdůraznit, že skutečnost, že vnitrostátní orgány byly zdrojem poškozujících informací, je pro otázku nestrannosti soudu relevantní pouze do té míry, že by čtenáři mohli materiál považovat za autoritativnější s ohledem na jeho zdroj (viz rozsudek ze dne 30. 6. 2015, Abdulla Ali proti Spojenému království, č. 30971/12, bod 90). I když autoritativnost zveřejněného materiálu může vyžadovat například větší časový odstup, není pravděpodobné, že by sama o sobě vedla k závěru, že spravedlivý proces nestranným soudem již není možný. Zejména tvrzení, že jakékoli zveřejnění poškozujícího materiálu vnitrostátními

orgány bylo úmyslné a mělo za cíl narušit spravedlivý proces, nejsou pro posouzení dopadu zveřejnění na nestrannost soudu relevantní (ibid.).

111. V této souvislosti Soud připomíná, že stěžovatel byl odsouzen již soudem prvního stupně v roce 2013 na základě záznamů z tajného sledování pořízených na žádost ÚPKOZ, jejichž zákonnost a pravost stěžovatel nikdy nezpochybňoval, a také na základě svědeckých výpovědí, včetně výpovědí někdejších spoluobviněných stěžovatele, kteří se k obvinění doznali, které byly uznány jako věrohodné v těch částech, kde odpovídaly ostatním důkazům (viz body 16–19 výše).

112. Soud dále poznamenává, že předmětný článek v médiích se zaměřil na osoby z justice a politiky, jejichž jména se objevila v záznamech Bezpečnostní informační agentury, zejména na předsedu Nejvyššího soudu B. H. (viz bod 21 výše). Soud již shledal, že okolnosti týkající se údajného zapojení B. H. do případu B. G. neměly vliv na nestrannost soudců Nejvyššího soudu v případě stěžovatele (viz bod 80 výše).

113. Soud dále podotýká, že stěžovatel nikdy nezpochybnil pravost zveřejněných nahrávek Bezpečnostní informační agentury ani jejich prepisů a ani nikdy netvrdil, že by byly před zveřejněním v médiích jakkoli upraveny nebo pozměněny (srov. rozsudek ze dne 10. 10. 2019, Batiashvili proti Gruzii, č. 8284/07, body 87–97).

114. Kromě toho Soud podotýká, že Nejvyšší soud rozhodoval ve stěžovatelově věci v senátu složeném z vysoce zkušených profesionálních soudců, kteří byli vyškoleni tak, aby nepřihlíželi k žádným podnětům zvenčí (... srov. rozsudek Craxi proti Itálii, bod 104; a rozsudek Paulikas proti Litvě, bod 62, oba citované výše). Tito soudci se nijak neodvolávali na inkriminovaný článek v médiích ani na záznamy Bezpečnostní informační agentury a nic ve spise nenasevňuje tomu, že by jejich posouzení stěžovatelova případu bylo těmito informacemi ovlivněno. Odsouzení stěžovatele potvrdili striktně na základě důkazů obsažených ve spise a konstatovali, že soud prvního stupně správně zjistil všechny relevantní skutečnosti a správně aplikoval právo.

115. Z toho vyplývá, že bez ohledu na krátkou dobu, která uplynula mezi zveřejněním záznamů Bezpečnostní informační agentury v médiích a zasedáním odvolacího senátu ve věci stěžovatele, neexistuje žádný důkaz, který by nasvědčoval tomu, že soudci Nejvyššího soudu, kteří rozhodovali o odvolání ve věci stěžovatele, jimi byli ovlivněni.

116. Výše uvedené úvahy postačují Soudu k učinění závěru, že článek v médiích a zveřejněné záznamy Bezpečnostní informační agentury neporušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces ani presumpci nevinu podle čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy.

(...)

(zpracovala Mgr. Jana Zápotocká)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
28. 11. 2023
VĚC KRACHUNOVA PROTI BULHARSKU
(rozsudek ve věci Krachunova proti Bulharsku,
stížnost č. 18269/18)

K pozitivnímu závazku umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku z nucené prostituce

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 4

čl. 41

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 11 Listiny základních práv a svobod

čl. 26 Listiny základních práv a svobod

čl. 9 Listiny základních práv a svobod

§ 168 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 2991 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

náhrada – obchodování s lidmi – obecná klíčová slova/omezení práv a svobod – odškodnění – otroctví a nevolnictví – pozitivní závazky – pracovní právo/nucené práce – spravedlivé zadostiučinění

Autorský komentář:

V komentovaném rozsudku měl Soud poprvé možnost zabývat se otázkou, zda existuje pozitivní závazek podle čl. 4 Úmluvy umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku. Tuto otázku posuzoval na základě stížnosti ženy, která se pod vlivem jiné osoby (muže X.) začala živit sexuální prací. I když chtěla později s provozováním prostituce skončit, X. jí v tom opakovaně bránil a pohrůzkami a manipulací ji přesvědčil, aby nadále pokračovala. X. taktéž stěžovatelce bral veškerý výdělek a poskytoval jí jen prostředky na úhradu nezbytných životních nákladů. Ač vnitrostátní soudy uznaly X. vinným z trestného činu obchodování s lidmi a uložily mu povinnost nahradit stěžovatelce utrpěnou nemajetkovou újmu, její nárok na náhradu ušlého zisku založený na odhadovaném výdělku z prostituce, o který jí měl X. údajně připravit, byl zamítnut mimo jiné s odkazem na jeho „nemorální“ původ.

V rámci posouzení věci si Soud nejprve kladl otázku, zda stěžovatelka byla skutečně obětí obchodování s lidmi ve smyslu čl. 4 Úmluvy. Vycházel přitom z mezinárodních definic vycházejících z Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi (tzv. Palermský protokol) a Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, které vyžadují přítomnost tří prvků, a to „jednání“, „prostředků“ a „účelu“. Potvrdil, že naplnění prvku „prostředků“ lze při absenci násilí nebo jeho hrozeb

prokázat i na základě sofistikovanějších metod jako je uvedení v omyl, psychologický nátlak či zneužití zvláštní zranitelnosti, přičemž tyto nelze vnímat izolovaně, jelikož se v praxi často mohou prolínat. Na základě provedené analýzy okolností daného případu dospěl k závěru, že všechny tři prvky mezinárodní definice obchodování s lidmi byly naplněny a, že je tudíž na danou situaci čl. 4 Úmluvy použitelný.

V další části rozsudku se pak již Soud zabýval samou podstatou věci, přičemž dovedl existenci pozitivního závazku podle čl. 4 Úmluvy umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku. Zdůraznil potřebu vykládat Úmluvu tak, aby poskytovala účinnou ochranu právům v ní zakotvených. Mimo jiné podotkl, že jeho dosavadní judikatura ve vztahu k obchodování s lidmi se až na výjimky týkala následné reakce, tedy jeho vyšetřování a trestání, zdůraznil však potřebu soustředit se i na prevenci. Následná opatření totiž nemohou smazat již utrpěnou újmu. Zdůraznil, že odškodnění obětí a obnovení jejich práv a důstojnosti by mělo být prvořadým hlediskem. Možnost obětí obchodování s lidmi požadovat po osobách, které se ve vztahu k nim dopustily trestného činu obchodování s lidmi, náhradu ušlého výdělku, může představovat jeden z prostředků, jak jim nahradit utrpěnou škodu. Rovněž jim poskytne finanční prostředky na obnovu jejich života. Poukázal též na současný trend pachatele trestných činů nejen trestat, ale zaměřovat se i na výnosy z jejich trestné činnosti s cílem jednak snížení jejich ekonomické motivace, jednak následného použití těchto výnosů na odškodnění obětí.

Dále Soud zkoumal, zda zamítnutí nároku stěžovatelky na náhradu ušlého výdělku vůči X. bylo s tímto nově dovozeným pozitivním závazkem slučitelné. Nutno podotknout, že v projednávané věci nešlo o dobrovolnou sexuální práci, ale o vykořisťování. Soud se tak v analýze nevěnoval situaci, kdy je prostituce provozována dobrovolně a svobodně. Nezkoumal tedy, zda smlouvy týkající se poskytování sexuálních služeb musí být uznány jako právně platné nebo zda Úmluva brání tomu, aby prostituce nebo některé její aspekty byly postaveny mimo zákon. Svou analýzu tak omezil na to, zda lze obětem obchodování s lidmi odeprít možnost požadovat náhradu ušlého výdělku s odůvodněním, že byl získán nemorálním způsobem.

Shrnuj, že v tak citlivé oblasti, jakou prostituce bezesporu je, je třeba zohlednit obavy založené na morálních aspektech. Způsob, jakým k tomu vnitrostátní právo přistupuje, však musí být koherentní a musí umožňovat přiměřené zohlednění různých oprávněných zájmů, přičemž hlavním kritériem při navrhování a provádění politik v oblasti prostituce a obchodování s lidmi, mají být lidská práva. Nedodržení pozitivního závazku státu tak nelze automaticky ospravedlnit odkazem na dobré mravy. S ohledem na okolnosti projednávané věci pak dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 4 Úmluvy.

Konečně se Soud zabýval stěžovatelčinou žádostí o přiznání spravedlivého zadostiučinění. Stěžovatelka požadovala 10 000 EUR jako náhradu utrpěné nemajetkové újmy a 11 504 EUR jako náhradu majetkové újmy. Za utrpěnou nemajetkovou újmu Soud stěžovatelce přiznal 6 000 EUR, přičemž zohlednil duševní útrapy, které jí způsobilo zamítnutí jejího nároku na ušlý výdělek. Co se týče tvrzené majetkové újmy, kdy částka, kterou stěžovatelka požadovala, měla představovat její ušlý výdělek, Soud ji odkázal na vnitrostátní řízení. Bude tedy na vnitrostátních soudech, aby věc v rámci obnovy řízení posoudily a určily výši konkrétní částky představující výdělek, o který byla stěžovatelka připravena.

Vzhledem k nově dovozenému pozitivnímu závazku států umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku, se tak do budoucna v obdobných situacích i pro české soudy otevírá otázka, jak a na základě

jakých kritérií výši ušlého výdělku stanovit. Štrasburský Soud v tomto směru vnitrostátním soudům bližší vodítka neposkytl. Bude však nutné zajistit, aby náhrada ušlého zisku plnila nejen roli reparační ve vztahu k oběti trestného činu, ale i roli odrazující ve vztahu k pachateli trestného činu ve smyslu zajištění, že se trestná činnost daného charakteru nesmí vyplácet.

(zpracovali JUDr. Pavel Simon a Mgr. Bc. Anna Čermáková)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka pocházela z malé vesnice, kde celý život žila se svou rodinou. V dubnu 2012, když jí bylo 26 let, odešla po hádce s rodiči z domova a začala žít s X., kterého znala přes společné známé, jeho partnerkou a dětmi. X. se živil tím, že vozil sexuální pracovnice do práce a z práce. X. stěžovatelce řekl, kolik peněz si může vydělat sexuální prací na městském okruhu Sofie, a nabídl jí, že ji tam a zpět bude každý den vozit. Stěžovatelka souhlasila, protože potřebovala peníze a taky byla zvědavá, zda bude schopna vydělat tolik jako ostatní dívky.

Takto si vydělávala v průběhu května a června, přičemž byla několikrát zadržena hlídkujícími policisty. V červenci chtěla skončit, ale bála se reakce X. Následně v srpnu utekla a vrátila se zpátky do své vesnice. X. ji však našel, a i přes její protesty ji přesvědčil, aby s ním odjela zpět. Stěžovatelka se vrátila k sexuální práci, protože měla pocit, že nemá na výběr. X. vzal stěžovatelce její průkaz totožnosti a bral jí veškerý výdělek, přičemž jí kupoval jen to, co potřebovala, a dával jí kapesné.

V únoru 2013 stěžovatelka znovu utekla, načež zavolala X. a oznámila mu, že si již nepřeje sexuální služby poskytovat. X. jí však vyhrožoval, že lidem z její vesnice prozradí, jak si vydělává peníze. Stěžovatelka tak souhlasila, že se k X. vrátí, protože se obávala zejména toho, že se to dozvědí její rodiče. O dva dny později při výkonu práce na městském okruhu potkala projíždějící policejní auto a požádala policisty o pomoc. Policisté ji odvezli na stanici, kde byla vyslechnuta. Asi o hodinu později se na stanici na základě předvolání dostavil X. a přinesl s sebou stěžovatelčin průkaz totožnosti, načež policie začala X. vyšetřovat.

V rámci soudního řízení vedeném s X. bylo stěžovatelce povoleno připojit se k řízení jako soukromý žalobce. Stěžovatelka po X. požadovala 16 000 BGN (cca 8 000 EUR) jako náhradu za výdělek, o který jí připravil, a 8 000 BGN (cca 4 000 EUR) jako náhradu nemajetkové újmy. Ve vztahu k jejímu nároku na náhradu ušlého výdělku však vnitrostátní soud rozhodl, že jej nelze přezkoumat, protože se týká peněz získaných „nemravným a nemorálním jednáním“, přičemž bulharský trestní zákoník kriminalizoval získávání příjmů takovým způsobem. X. byl uznán vinným mimo jiné z trestného činu obchodování s lidmi. Kromě trestněprávních sankcí mu byla uložena povinnost zaplatit stěžovatelce náhradu nemajetkové újmy ve výši 2 000 BGN (cca 1 000 EUR).

Proti rozhodnutí prvostupňového soudu podala stěžovatelka odvolání, přičemž odvolací soud rozhodnutí prvostupňového soudu zrušil a věc vrátil zpět k projednání. Stěžovatelka opětovně požadovala 8 000 BGN (cca 4 000 EUR) jako náhradu nemajetkové újmy a dále 22 500 BGN (cca 11 500 EUR) jako kompenzaci za ušlý výdělek. Mimo jiné argumentovala, že prostituce není trestným činem, protože podléhá zdanění a zákon ji jako trestnou výslovně neoznačuje. Soud opět shledal X. vinným a mimo jiné mu uložil povinnost zaplatit stěžovatelce náhradu nemajetkové újmy ve výši 8 000 BGN (cca 4 000 EUR). Její nárok na náhradu ušlého výdělku byl však opět zamítnut. Toto rozhodnutí pak potvrdil i odvolací soud. Stěžovatelka se tak rozhodla obrátit na Soud.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 4 ÚMLUVY

123. Stěžovatelka namítala, že neměla k dispozici právní prostředek, prostřednictvím kterého by se po X. mohla domáhat náhrady výdělků z prostituce, o které ji připravil. Odvolávala se na čl. 4 a 13 Úmluvy.

124. Aniž by se Soud zatím vyjadřoval k tomu, zda se čl. 4 Úmluvy použije a zda stanovuje pozitivní závazek v souladu s tím, co namítá stěžovatelka – tyto otázky budou řádně přezkoumány níže – konstatuje, že otázky vznesené ve stížnosti by měly být řešeny pouze z hlediska tohoto článku (viz rozsudek ze dne 11. 10. 2012, C. N. a V. proti Francii, č. 67724/09, bod 113; rozsudek ze dne 13. 11. 2012, C. N. proti Spojenému království, č. 4239/08, bod 86; a rozsudek ze dne 18. 7. 2019, T. I. a ostatní proti Řecku, č. 40311/10, bod 97; viz také, *mutatis mutandis*, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2020, S. M. proti Chorvatsku, č. 60561/14, body 241–242). V takových případech jsou stížnosti podle čl. 13 Úmluvy pouze přeformulováním stížností podle substantivního ustanovení (viz rozsudek ze dne 10. 5. 2011, Mosley proti Spojenému království, č. 48009/08, bod 66).

125. Relevantní část čl. 4 Úmluvy zní takto:

„1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.

2. Od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce ...“

(...)

2. Posouzení soudu

(a) Byla stěžovatelka obětí obchodování s lidmi ve smyslu čl. 4 Úmluvy?

145. Je stanoveno, že obchodování s lidmi (vnitrostátní i nadnárodní) spadá do oblasti působnosti čl. 4 Úmluvy (viz výše citovaný S. M. proti Chorvatsku, bod 296; rozsudek ze dne 16. 2. 2021, V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, č. 77587/12 a 74603/12, bod 148; a rozsudek ze dne 7. 10. 2021, Zoletic a ostatní proti Ázerbájdžánu, č. 20116/12, bod 154). To však platí pouze tehdy, pokud jsou splněny všechny tři prvky definice obchodování s lidmi uvedené v čl. 3 písm. a) Palermského protokolu [*Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi – pozn. překladatele*] a čl. 4 písm. a) Úmluvy proti obchodování s lidmi [*Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi – pozn. překladatele*] – často popisované jako „jednání“, „prostředky“ a „účel“, ačkoli přítomnost „prostředků“ není v případě dítěte nezbytná (viz výše citované S. M. proti Chorvatsku, body 290 a 296; V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, bod 149; a Zoletic a ostatní, bod 155).

146. ... podle ustálené judikatury Soudu je otázka, zda situace zahrnuje všechny tyto prvky, otázkou skutkovou, kterou je třeba zkoumat s ohledem na všechny okolnosti věci. Skutečnost, že X. byl obviněn a uznán vinným pouze za základní skutkové podstaty trestného činu podle § 159a odst. 1 bulharského trestního zákoníku – podle kterého je trestný čin obchodování s lidmi spáchán, i když chybí prvek „prostředku“ („jednání“ a „účel“ jsou dostačující ...) – není rozhodující. Soud musí na základě všech důkazů, které má k dispozici, včetně skutkových

zjištění učiněných v trestním řízení proti X. – kterými není při uplatňování Úmluvy v žádném případě vázán ani omezen (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 4. 12. 1995, Ribitsch proti Rakousku, č. 18896/91, bod 32 *in fine*; a rozsudek velkého senátu ze dne 15. 3. 2012, Austin a ostatní proti Spojenému království, č. 39692/09, 40713/09 a 41008/0, bod 61) – posoudit, zda v případě stěžovatelky byly naplněny všechny tři prvky mezinárodní definice obchodování s lidmi.

147. Je zřejmé, že „jednání“ a „účel“ byly naplněny. Trestní soud, který odsoudil X., dospěl na základě všech důkazů ve věci k závěru, že stěžovatelku dvakrát najmul a soustavně ji přechovával a přepravoval s cílem zneužít ji k sexuálním úkonům prováděným za úplatu ... Odvolací soud se později s těmito závěry plně ztotožnil ... Existenci těchto dvou prvků mezinárodní definice obchodování s lidmi vláda ostatně nezpochybňovala ...

148. Co se týče „prostředků“, je pravda, že neexistuje žádný důkaz o tom, že by se X. uchýlil knásilí nebo pohrůzkám násilí, aby stěžovatelku přiměl k sexuální práci ve svůj prospěch. Mezinárodní právo však jasně odráží skutečnost, že se novodobé obchodování s lidmi někdy odehrává rafinovanějšími prostředky, jako je uvedení v omyl, psychologický nátlak a zneužití zvláštní zranitelnosti ... Tyto taktiky by neměly být vnímány izolovaně. Jak je objasněno v odstavci 84 ... důvodové zprávy k Úmluvě proti obchodování s lidmi ... odrážejí pouze rozdíly v míře; ve skutečnosti se mohou překrývat a často se tak i děje. Stěžovatelka byla chudá a emočně nestabilní mladá žena pocházející z malé vesnice, která zjevně měla problematické vztahy se svými rodiči (s nimiž zřejmě žila celý život, než se seznámila s X. ...). Co se týče X. – byl to muž, který byl o několik let starší než stěžovatelka, měl záznam v trestním rejstříku, pravidelně se věnoval profesionálním obchodům se sexuálními pracovníci, přičemž zřejmě veškeré jeho příjmy pocházely z těchto obchodů, a stýkal se s pasáky ... – tento přiměl stěžovatelku žít v jeho domě s ním, jeho manželkou a dětmi. Kromě toho to byl on, kdo stěžovatelku instruoval o praktických detailech, jak se zapojit do sexuální práce, a vystupoval jako její „ochránce“ ... Z toho všeho je možné vyvodit, že se na něm cítila natolik závislá, že mu otevřeně neodporovala.

149. To, že X. odebíral stěžovatelce podstatnou část výdělku ... , muselo rovněž vést k tomu, že na něm byla do určité míry závislá. Zadržování mzdy tímto způsobem sloužilo také jako prostředek kontroly stěžovatelky [viz S. M. proti Chorvatsku, citovaný výše, body 143 (viii) a 301]. I kdyby v praktické rovině měla dostatek peněz na pokrytí svých nejzákladnějších potřeb, není těžké si představit, že když jí X. připravil o výdělek, nezbývaly jí žádné prostředky, které by jí mohly usnadnit osamostatnění. Toto vnímání jí tedy také muselo přinejmenším na určitou dobu přimět k tomu, aby s ním zůstala.

150. Určitý význam má také skutečnost, že X. a stěžovatelka měli po určitou dobu zřejmě udržovat intimní vztah ... Je dobře známo, že obchodníci s lidmi někdy (zejména pokud jde o mladé nebo citově zranitelné oběti) získávají oběti zneužívané k prostituci tím, že je lákají do intimních vztahů a vydávají se za jejich milostné partnery, čímž v nich vytvářejí pocit citové vazby a závislosti.

151. Podstatné je, že odvolací soud při potvrzení prvoinstančního rozsudku proti X. uvedl, že tento stěžovatelku podvedl a nabízel jí výhody s cílem přimět ji k prostituci a že stěžovatelka byla zbavena možnosti svobodně se pohybovat nebo se stýkat s rodinou a byla ukrytá u X. doma. Při posuzování otázky nemajetkové újmy vzal soud v úvahu také intenzitu nátlaku, kterému byla stěžovatelka vystavena ...

152. Kromě toho existují určité důkazy, že v jiném kontextu X. stěžovatelku udeřil ... Existují také určité důkazy, že zneužíval její citové a sociální zranitelnosti, aby kontroloval její chování. Manipuloval s ní zejména tak, že zdůrazňoval téměř výlučnou závislost sebe a své rodiny na příjmech z její sexuální práce ... A co je podstatnější, zřejmě jí vyhrožoval, že lidem z její vesnice prozradí, že poskytuje sexuální služby ... Vzhledem ke společenskému a rodinnému zázemí stěžovatelky lze takové ohrožení její pověsti jen stěží považovat za neškodné (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 25. 11. 2008, Armoniené proti Litvě, č. 36919/02, bod 42; a rozsudek ze dne 25. 11. 2008, Biriuk proti Litvě, č. 23373/03, bod 41). Od srpna 2012 X. zřejmě zadržoval také stěžovatelčin průkaz totožnosti [... viz také S. M. proti Chorvatsku, citovaný výše, body 143 (vii) a 301]. I když tento poslední bod má v daném případě menší význam než v případech přeshraničního obchodování s lidmi, zadržování průkazu totožnosti stěžovatelky i tak znamenalo významné omezení její svobody pohybu – zejména proto, že doklady totožnosti mohou být často vyžadovány pro různé rutinní úkony (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 24. 7. 2003, Smirnova proti Rusku, č. 46133/99 a 48183/99, bod 97; a rozsudek ze dne 30. 1. 2020, Ahmadov proti Ázerbájdžánu, č. 32538/10, bod 46).

153. Skutečnost, že stěžovatelka alespoň zpočátku mohla souhlasit s tím, že bude poskytovat sexuální služby ve prospěch X., není rozhodující (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 30. 3. 2017, Chowdury a ostatní proti Řecku, č. 21884/15, bod 96). V každém případě je podle definic Úmluvy proti obchodování s lidmi (které se týkají i tohoto bodu) takový souhlas irelevantní, pokud byl použit některý z „prostředků“ obchodování s lidmi. Stejně tak není rozhodující, že se stěžovatelka možná mohla od X. odpoutat již dříve, při jednom z předchozích kontaktů s policií ...

154. S ohledem na všechny tyto skutečnosti je Soud dostatečně přesvědčen, že prvek „prostředků“ byl v tomto případě rovněž přítomen.

155. Z toho vyplývá, že všechny tři prvky mezinárodní definice obchodování s lidmi – „jednání“, „prostředky“ a „účel“ – byly naplněny a že se použije čl. 4 Úmluvy.

156. Tento závěr by přirozeně neměl být považován za závěr o tom, že je X. vinen z naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi podle § 159a odst. 2 bulharského trestního zákoníku, který rovněž vyžaduje použití „prostředků“ ... Zaprvé, Soudu nepřísluší rozhodovat o otázkách týkajících se individuální trestní odpovědnosti (viz rozsudek ze dne 10. 4. 2001, Tanlı proti Turecku, č. 26129/95, bod 111 *in fine*; rozsudek ze dne 4. 12. 2003, M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98, bod 168 *in fine*; a rozsudek ze dne 20. 2. 2020, Y. proti Bulharsku, č. 41990/18, bod 94). Zadruhé, ačkoli se v řízení před Soudem požaduje důkazní standard „nade vší pochybnost“, tento standard není nutně rovnocenný standardu požadovanému ve vnitrostátních právních řádech, které jej používají (viz rozsudek velkého senátu ze dne 28. 11. 2017, Merabishvili proti Gruzii, č. 72508/13, bod 314, s dalšími odkazy).

157. S ohledem na závěr uvedený v bodě 155 výše je třeba zamítnout námitku vlády, že stížnost je *ratione materiae* neslučitelná s ustanoveními Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) ...

(b) Existuje pozitivní závazek podle čl. 4 Úmluvy umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělků?

158. Podle ustálené judikatury Soudu stanoví čl. 4 Úmluvy pozitivní závazky smluvních států (viz rozsudek ze dne 26. 7. 2005, Siliadin proti Francii, č. 73316/01, bod 89; rozsudek ze dne

7. 1. 2010, Rantsev proti Kypru a Rusku, č. 25965/04, body 285–286; a S. M. proti Chorvatsku, citovaný výše, bod 306). Obecný rámec těchto pozitivních závazků dosud zahrnoval: (a) povinnost zavést právní a administrativní rámec, který zakazuje a trestá obchodování s lidmi; (b) povinnost za určitých okolností přijmout praktická opatření na ochranu obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi; a (c) procesní povinnost vyšetřovat případy možného obchodování s lidmi (viz S. M. proti Chorvatsku, citovaný výše, bod 306).

159. Povinnost zavést právní a administrativní rámec se vztahuje i na způsob, jakým vnitrostátní právo upravuje určité záležitosti. Ve věcech Siliadin (citováno výše, body 141–148), C. N. proti Spojenému království (citováno výše, body 73–81), L. E. proti Řecku (rozsudek ze dne 21. 1. 2016, č. 71545/12, bod 70), Chowdury a ostatní (citováno výše, body 105–109) a T. I. a ostatní proti Řecku (citováno výše, body 141–144), bylo rozhodnuto, že zahrnují hmotněprávní obsah vnitrostátního trestního práva. Ve věci Chowdury a ostatní (citováno výše, bod 108) Soud rovněž přezkoumal, zda je vnitrostátní trestní právo procesní v souladu s těmito pozitivními závazky. Pro nynější potřeby je důležitější, že Soud v téže věci poznamenal, že čl. 15 odst. 3 Úmluvy proti obchodování s lidmi zavazuje státy, aby ve svém vnitrostátním právu stanovily právo obětí obchodování s lidmi na odškodnění od pachatelů ..., a nízkou částku odškodnění přiznanou stěžovatelům považoval za prvek vedoucí k závěru, že žalovaný stát nedodržel čl. 4 Úmluvy (viz Chowdury a ostatní, citováno výše, bod 126). Ve věci Rantsev (citováno výše, body 284 a 291–293) bylo rozhodnuto, že povinnost se vztahuje na hmotněprávní obsah vnitrostátního přistěhovaleckého práva, a ve věci L. E. proti Řecku (citováno výše, bod 71 *in fine*) Soud dokonce zkoumal, zda byla směrnice Evropské unie řádně transponována.

160. Pokud jde o povinnost přijmout praktická opatření na ochranu obětí obchodování s lidmi, bylo rozhodnuto, že se vztahuje i na způsob, jakým s těmito oběťmi zachází systém trestního soudnictví: ve věci V. C. L. a A. N. proti Spojenému království (citováno výše, bod 159) Soud rozhodl, že trestní stíhání obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi může být někdy v rozporu s touto povinností. Stejně jako ve věcech Siliadin a Rantsev (obě citované výše) Soud při vyvození tohoto závěru a následném stanovení parametrů předmětného pozitivního závazku přihlédl především k ustanovením specializovaných mezinárodních právních nástrojů v oblasti obchodování s lidmi, včetně Palermského protokolu a Úmluvy proti obchodování s lidmi (viz V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, citováno výše, body 158, 160 a 162).

161. V projednávané věci je Soud poprvé konfrontován s otázkou, zda existuje pozitivní závazek podle čl. 4 Úmluvy umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku.

(i) Obecné zásady, jimiž se řídí výkladový přístup Soudu

162. V rámci posuzování, zda čl. 4 Úmluvy skutečně umožňuje obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku, bude Soud brát v úvahu zejména tři výkladová pravidla, kterými se obvykle řídí.

163. První z těchto pravidel spočívá v tom, že cíl a účel Úmluvy jako nástroje ochrany jednotlivých lidských bytostí vyžadují, aby její ustanovení a ustanovení jejích Protokolů byla vykládána tak, aby práva, která zaručují, byla praktická a účinná (viz mimo jiné rozsudek ze dne 13. 5. 1980, Artico proti Itálii, č. 6694/74, bod 33; rozsudek ze dne 7. 7. 1989, Soering proti Spojenému království, č. 14038/88 bod 87; a rozsudek velkého senátu ze dne 12. 11. 2008, Demir a Baykara proti Turecku, č. 34503/97, bod 66).

164. Druhým pravidlem je, že Úmluva a její Protokoly by měly být v maximální míře vykládány v souladu s dalšími pravidly mezinárodního práva, jehož jsou součástí (viz mimo jiné rozsudek velkého senátu ze dne 21. 11. 2001, Al-Adsani proti Spojenému království, č. 35763/97, bod 55; rozsudek velkého senátu ze dne 30. 6. 2005, Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi proti Irsku, č. 45036/98, bod 150; a rozsudek velkého senátu ze dne 16. 9. 2014, Hassan proti Spojenému království, č. 29750/09, body 77 a 102). Přesněji, konkrétní závazky, které substantivní ustanovení Úmluvy a jejích Protokolů ukládají smluvním státům, je třeba vykládat ve světle příslušných mezinárodních smluv, které se vztahují na příslušnou oblast (viz Demir a Baykara, citovaný výše, bod 69). Je třeba vzít v úvahu všechna příslušná pravidla mezinárodního práva, která se vztahují na vztahy mezi stranami – zejména pravidla týkající se mezinárodní ochrany lidských práv (viz rozsudek velkého senátu ze dne 6. 7. 2010, Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku, č. 41615/07, bod 131; rozsudek velkého senátu ze dne 12. 9. 2012, Nada proti Švýcarsku, č. 10593/08, bod 169; a rozsudek velkého senátu ze dne 2. 2. 2021, X. a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/16, bod 179). Je třeba zohlednit i případný vývoj těchto pravidel (viz Demir a Baykara, citovaný výše, bod 68; a rozsudek ze dne 2. 3. 2010, Al-Saadoon a Mufdhi proti Spojenému království, č. 61498/08, body 115–120). Dalším aspektem, který je třeba vzít v úvahu, je to, jak jsou tato mezinárodní pravidla vykládána příslušnými orgány (viz Demir a Baykara, citovaný výše, bod 85; rozsudek velkého senátu ze dne 7. 7. 2011, Bayatyan proti Arménii, č. 23459/03, bod 102; a rozsudek ze dne 13. 7. 2021, Fedotova a ostatní proti Rusku, č. 40792/10 a 2 další, bod 176). Soud již zejména rozhodl, že čl. 4 Úmluvy musí vykládat ve světle Úmluvy proti obchodování s lidmi a že by se přitom měl řídit tím, jak tuto úmluvu vykládá GRETA – odborný subjekt pověřený kontrolou provádění této úmluvy (viz Chowdury a ostatní, bod 104; a V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, bod 150; oba citované výše). Pokud Soud odkazuje na ustanovení jiných mezinárodních nástrojů, nesnaží se samozřejmě přezkoumat jejich dodržování jako takové; věc stále posuzuje podle Úmluvy nebo jejích Protokolů (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 27. 4. 2010, Tănase proti Moldavsku, č. 7/08, bod 176 *in fine*).

165. Třetí pravidlo spočívá v tom, že při výkladu Úmluvy nebo jejích Protokolů může Soud přihlížet k vývoji vnitrostátních právních řádů, který naznačuje jednotný nebo společný přístup nebo rozvíjející se konsensus mezi smluvními státy v dané oblasti (viz mimo jiné rozsudek ze dne 13. 6. 1979, Marckx proti Belgii, č. 6833/74, bod 41; rozsudek ze dne 27. 9. 1999, Smith a Grady proti Spojenému království, č. 33985/96 a 33986/96, bod 104; a rozsudek velkého senátu ze dne 8. 11. 2016, Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku, č. 18030/11, bod 138).

(ii) Výklad vyplývající z cíle a účelu čl. 4

166. Je zřejmé, že pozitivní závazky vyplývající z čl. 4 Úmluvy se mohou týkat i způsobu, jakým vnitrostátní právo upravuje určité záležitosti (viz bod 159 výše). Pokud jde konkrétněji o vnitrostátní právo upravující vymáhání a přiznávání náhrady škody, Soud již měl příležitost konstatovat, že skutečnost, že není možné (podle příslušných vnitrostátních pravidel) podávat žaloby na určité druhy náhrady škody, je v rozporu s čl. 2 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 16. 11. 2017, Movsesyan proti Arménii, č. 27524/09, body 72–74; rozsudek ze dne 19. 7. 2018, Sarishvili-Bolkvadze proti Gruzii, č. 58240/08, body 94–97; a rozsudek ze dne 21. 7. 2020, Vanyo Todorov proti Bulharsku, č. 31434/15, body 56–67). Není rozhodující, že text čl. 4 mlčí o tom, zda stanoví pozitivní závazek umožnit obětem žalovat osoby, které se vůči nim dopustily trestného činu obchodování s lidmi, a domáhat se ušlého výdělku; žádný takový závazek není výslovně stanoven ani v čl. 2 a konkrétní povinnosti – například zaplatit nebo umožnit vymáhání náhrady škody – byly již dávno zahrnuty do jiných ustanovení, která o těchto otázkách taktéž mlčí (viz rozsudek ze dne 21. 2. 1986, James a ostatní proti Spojenému

království, č. 8793/79, bod 54, ve kterém Soud rozhodl, že čl. 1 Protokolu č. 1 v zásadě vyžaduje náhradu přiměřeně odpovídající hodnotě majetku, pokud je tento majetek odňat ve veřejném zájmu, ačkoli „o tom mlčí“; a rozsudek ze dne 3. 4. 2001, Keenan proti Spojenému království, č. 27229/95, bod 130, kde Soud rozhodl, že čl. 13 Úmluvy – který rovněž výslovně nehovoří o odškodnění, na rozdíl od čl. 5 odst. 5 Úmluvy – v zásadě vyžaduje náhradu nemajetkové újmy vyplývající z porušení čl. 2 nebo 3 Úmluvy).

167. Existují silné argumenty pro to, aby byl čl. 4 vykládán podobně jako čl. 2 Úmluvy.

168. Článek 4 spolu s čl. 2 a 3 zakotvuje jednu ze základních hodnot demokratických společností tvořících Radu Evropy (viz výše citované věci Siliadin, bod 82; Rantsev, bod 283; a C. N. proti Spojenému království, bod 65) a obchodování s lidmi (které ohrožuje důstojnost a základní svobody jeho obětí) je s těmito hodnotami neslučitelné, jak je vysvětleno v Úmluvě (viz výše citované věci Rantsev, bod 282; Chowdury a ostatní, bod 93; V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, bod 161; a Zoletic a ostatní, bod 153). Kromě toho je již dlouho uznáváno, že povinnosti smluvních států podle čl. 4 ve vztahu k obchodování s lidmi se musí řídit komplexním přístupem, který vyžaduje Palermský protokol a Úmluva proti obchodování s lidmi, a že v tomto ohledu pouze kombinace opatření (včetně opatření na ochranu obětí obchodování s lidmi) může být účinná (viz výše citované věci Rantsev, bod 285; L. E. proti Řecku, bod 65; Chowdury a ostatní, bod 87; a T. I. a ostatní proti Řecku, bod 135). Soud rovněž shledal, že škála záruk ve vnitrostátním právu musí být dostatečná k zajištění účinné ochrany práv obětí obchodování s lidmi (viz Rantsev, citovaný výše, bod 284). Případy podle čl. 4 se dnes typicky týkají dodržování pozitivních závazků, které z něj vyplývají (viz S. M. proti Chorvatsku, citovaný výše, bod 304). O to důležitější je vykládat tyto pozitivní závazky tak, aby poskytovaly účinnou ochranu právům zakotveným v čl. 4.

169. Dosavadní judikatura Soudu týkající se následné reakce na obchodování s lidmi se zaměřovala na vyšetřování a trestání. Přestože jsou tato opatření nezbytná pro odstrašení, nemohou smazat materiální újmu, kterou oběti obchodování s lidmi již utrpěly, ani jim prakticky pomoci zotavit se z prožitých událostí.

170. Nedávný případ V. C. L. a A. N. proti Spojenému království (citovaný výše, body 159–183) zdůraznil, i když z jiného úhlu pohledu, potřebu chránit oběti obchodování s lidmi i poté, co již došlo k jeho spáchání. Tento případ se týkal trestního stíhání obětí obchodování s lidmi; Soud shledal, že takové stíhání by mohlo být v některých situacích problematické, neboť by mohlo být na újmu jejich zotavení, vytvářet překážku jejich opětovnému začlenění do společnosti a bránit jim v přístupu k podpoře a službám, které předpokládá Úmluva proti obchodování s lidmi. Obdobná argumentace byla základem části dřívějšího rozsudku ve věci J. a ostatní proti Rakousku (rozsudek ze dne 17. 1. 2017, č. 58216/12, body 110–111), který se týkal toho, zda byly stěžovatelky řádně identifikovány a podpořeny jako oběti obchodování s lidmi.

171. Podobné úvahy platí i pro odškodňování obětí obchodování s lidmi, a to zejména pokud jde o ušlý výdělek. Možnost požadovat náhradu ušlého výdělku, zejména výdělku, který byl zadržován osobami, které se ve vztahu k nim dopustily trestného činu obchodování s lidmi, by představovala jeden z prostředků, jak těmto obětem zajistit *restitutio in integrum* a nahradit jim škodu v plném rozsahu. Rovněž by významným způsobem přispěla (tím, že by jim poskytla finanční prostředky na obnovu jejich života) k zachování jejich důstojnosti, napomohla jejich zotavení a snížila riziko, že se znovu stanou obětmi obchodníků s lidmi. Nelze to tak považovat za druhotné hledisko; musí být považováno za podstatnou součást integrované reakce státu na

obchodování s lidmi, kterou vyžaduje čl. 4 Úmluvy. Odškodnění oběti by navíc z hlediska lidských práv mělo být prvořadým hlediskem.

172. Je pravda, že se jedná pouze o jeden z aspektů reakce státu na problematiku obchodování s lidmi a že její nedílnou součástí jsou rovněž i další opatření, zejména v oblasti trestního a někdy i imigračního práva. Všechna tato opatření se však doplňují – a to i z hlediska nutnosti odradit od obchodování s lidmi, které je často (ne-li vždy) prováděno za účelem finančního zisku. Umožnit obětem získat zpět ušlý výdělek od osob, které se ve vztahu k nim dopustily trestného činu obchodování s lidmi, by do jisté míry přispělo k tomu, aby tito obchodníci s lidmi nemohli těžit z plodů své trestné činnosti, čímž by se snížila ekonomická motivace k páčání trestných činů souvisejících s obchodováním s lidmi. Trendem poslední doby v oblasti vymáhání práva obecně je zaměřování se nejen na osoby pachatelů trestných činů, ale také na výnosy z jejich trestné činnosti a následné použití (alespoň části) těchto výnosů na odškodnění obětí. To může také snížit zátěž veřejných zdrojů, které se někdy používají na podporu zotavení obětí obchodování s lidmi. Kromě toho může obětem poskytnout další podnět k tomu, aby se ozvaly a odhalily obchodování s lidmi, čímž se zvýší šance, že obchodníci s lidmi budou pohnáni k odpovědnosti, a zabrání se budoucím případům.

173. S ohledem na výše uvedené a na skutečnost, že obchodování s lidmi jako celosvětový fenomén v posledních letech výrazně vzrostl (viz Rantsev, citovaný výše, bod 278), lze dospět k závěru, že čl. 4 Úmluvy, vykládaný s ohledem na jeho cíl a účel a způsobem, který činí jeho záruky praktickými a účinnými, stanoví pozitivní závazek smluvních států umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku.

(iii) Má tento výklad oporu v příslušných mezinárodních nástrojích?

174. Výše uvedený závěr je podpořen příslušnými mezinárodními nástroji. Tyto nástroje stanoví obecně uznávané mezinárodní standardy, které mohou být silným argumentem pro to, aby se do Úmluvy promítla práva nebo povinnosti, které nejsou výslovně uvedeny v jejím textu. (srovnej ve vztahu k čl. 3 Úmluvy rozsudek ze dne 8. 7. 2014, Harakchiev a Tolumov proti Bulharsku, č. 15018/11 a 61199/12, bod 264; a ve vztahu k čl. 6 Úmluvy rozsudek ze dne 17. 12. 1996, Saunders proti Spojenému království, bod 68; a rozsudek velkého senátu ze dne 13. 9. 2016, Ibrahim a ostatní proti Spojenému království, č. 50541/08 a 3 další, body 271–272).

175. Jak Palermský protokol (čl. 6 odst. 6), tak Úmluva proti obchodování s lidmi (čl. 15 odst. 3), které jsou v platnosti pro všech 46 smluvních států, stanoví obecnou povinnost umožnit obětem obchodování s lidmi domáhat se odškodnění. Druhá z nich, která je o pět let mladší než první, obsahuje více normativních formulací („stanoví právo ... na odškodnění“, na rozdíl od „zajistí, aby ... obsahoval opatření, která poskytnou ... možnost získat náhradu škody, kterou utrpěly“). Rovněž upřesňuje, že odškodnění musí být „ze strany pachatelů“ – tento bod je rovněž rozveden v důvodové zprávě k Úmluvě proti obchodování s lidmi (viz ... a také Chowdury a ostatní, citovaný výše, bod 126). Právo na odškodnění je rovněž zaručeno čl. 14 odst. 13 Úmluvy sdružení ASEAN proti obchodování s lidmi, zejména se ženami a s dětmi ... Právo na náhradu škody podle čl. 6 odst. 6 Palermského protokolu, jehož formulace je poměrně obecná, je chápáno tak, že zahrnuje náhradu škody od pachatelů obchodování s lidmi za ušlý výdělek; z orgánů v rámci systému Organizace spojených národů Valné shromáždění, Rada pro lidská práva a Výbor pro odstranění diskriminace žen vyzvaly státy, aby umožnily obětem obchodování s lidmi získat odškodnění za utrpěnou škodu (zejména od pachatelů), a dokonce

se zmiňují o „náhradě ušlé mzdy“ a „ušlém příjmu a dlužné mzdě“ ... GRETA ve svých vyjádřeních třetí strany v této věci ..., jakož i ve své zprávě o Francii ... , zdůraznila, že právo na odškodnění podle čl. 15 odst. 3 Úmluvy proti obchodování s lidmi rovněž zahrnuje právo na náhradu ušlého výdělku od obchodníků s lidmi. Parlamentní shromáždění Rady Evropy rovněž doporučilo, aby pachatelé trestných činů vypláceli obětem obchodování s lidmi odškodnění ... a obecněji, aby obnovení práv a důstojnosti obětí zůstalo v centru pozornosti opatření přijímaných v souvislosti s obchodováním s lidmi ...

(iv) Má tento výklad oporu ve společném přístupu nebo ve vyvíjejícím se konsensu mezi smluvními státy?

176. Z informací, které má Soud k dispozici ... , vyplývá, že v posledních letech se projevuje trend, který je nejvýraznější ve Spojených státech amerických a Kanadě, ale také v některých smluvních státech – Rakousku, Belgii, Dánsku, Francii, Německu, Nizozemsku, Norsku a Spojeném království – umožnit obětem obchodování s lidmi získat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, zpět zisk, který získaly jejich vykořisťováním. Nezdá se, že by v jiných smluvních státech byla tato otázka výslovně řešena (v judikatuře nebo jinak), ale je významné, že kromě Bulharska a možná Malty (ačkoli informace týkající se Malty se zdají být poněkud rozporuplné ...) nic nenavádí tomu, že by právo jakéhokoli jiného smluvního státu obecně takové nároky zakazovalo (srovnej Marckx, bod 41; a Vanyo Todorov, bod 62, oba citovány výše). Kromě toho se tato otázka v Bulharsku objevila pouze v souvislosti s příjmy souvisejícími s obchodováním s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, nikoli s příjmy realizovanými v rámci jiných případů obchodování s lidmi. To vše dále podporuje výklad přijatý v bodě 173 výše.

(v) Závěr

177. Výše uvedené úvahy ve svém souhrnu vedou k závěru, že čl. 4 Úmluvy skutečně stanoví pozitivní závazek smluvních států umožnit obětem obchodování s lidmi požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku. Tento závazek ve světle současné reality posiluje ochranu práv již zakotvených v tomto článku (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 21. 2. 1975, Golder proti Spojenému království, č. 4451/70, bod 36) a uvádí tuto ochranu do souladu se stále vyšším standardem, který je v této oblasti vyžadován (viz, *mutatis mutandis*, Siliadin, citovaný výše, body 121 a 148) a se změněným společenským kontextem, v němž je nyní třeba tento článek uplatňovat (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek velkého senátu ze dne 14. 9. 2022, H. F. a ostatní proti Francii, č. 24384/19 a 44234/20, bod 210).

178. Z toho vyplývá, že způsob, jakým se bulharské soudy vypořádaly s nárokem stěžovatelky na náhradu majetkové újmy vůči X. ve vztahu k výdělkům, které jí údajně odňal, je třeba přezkoumat podle čl. 4 Úmluvy.

(c) Bylo zamítnutí nároku stěžovatelky na náhradu škody vůči X. v rozporu s tímto pozitivním závazkem?

179. Další otázkou je, zda zamítnutí nároku stěžovatelky na náhradu ušlého výdělku vůči X. bylo v rozporu s pozitivním závazkem uvedeným v bodě 177 výše. Tuto otázku je třeba zkoumat ve světle obecných zásad, jimiž se Soud řídí při přezkumu toho, zda smluvní stát dodržel své pozitivní závazky podle Úmluvy nebo jejích Protokolů.

(i) Obecné zásady týkající se povinnosti států dodržovat pozitivní závazky

180. Od té doby, co bylo uznáno, že z některých ustanovení Úmluvy a jejích Protokolů mohou vyplývat pozitivní závazky (i když tyto závazky nejsou v těchto ustanoveních výslovně uvedeny), Soud připustil, že smluvní státy mají obvykle určitou možnost volby, jak tyto závazky splnit, a prostor pro uvážení ve vztahu k této možnosti [obecně viz Marckx, citovaný výše, bod 31; rozsudek ze dne 26. 3. 1985, X. a Y. proti Nizozemsku, č. 8978/80, body 23–24; a rozsudek ze dne 17. 10. 1986, Rees proti Spojenému království, č. 9532/81, bod 35; viz také, konkrétně ve vztahu k čl. 2 Úmluvy, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 11. 2004, Öneriýldiz proti Turecku, č. 48939/99, bod 107; rozsudek velkého senátu ze dne 5. 6. 2015, Lambert a ostatní proti Francii, č. 46043/14, body 144–148; a rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2019, Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, č. 41720/13, bod 169; a ve vztahu k čl. 3 Úmluvy rozsudek velkého senátu ze dne 9. 7. 2013, Vinter a ostatní proti Spojenému království, č. 66069/09 a 2 další, body 105 a 120; a Harakchiev a Tolumov, citovaný výše, body 246 (b) a 265].

181. Při rozhodování o tom, zda vnitrostátní trestní právo zajišťuje dostatečnou ochranu proti znásilnění, Soud s odkazem na čl. 3 Úmluvy zohlednil tento prostor pro uvážení, jakož i místní okolnosti a kulturní vnímání; tyto úvahy však konfrontoval se současnými standardy a trendy (viz M. C. proti Bulharsku, citovaný výše, body 154–166).

182. Při posuzování, zda žalovaný stát splnil pozitivní závazek takového typu, jaký byl stanoven v této věci, zohledňuje Soud prostor pro uvážení, který tento stát má, ohledně prostředků k jeho dodržení, a zda argumenty předložené vnitrostátními orgány pro to, aby jednaly tak, jak jednaly, byly vzhledem k okolnostem případu rozumné a přiměřené (viz například rozsudek ze dne 30. 5. 2023, Stanevi proti Bulharsku, č. 56352/14, body 54, 62 a 66, s ohledem na pozitivní závazek podle čl. 2 Úmluvy přiznat odškodnění za úmrtí blízkého příbuzného).

(ii) Použití těchto zásad

183. Bulharské soudy uvedly dva důvody pro zamítnutí nároku stěžovatelky vůči X. ohledně ušlého výdělku: že tento výdělek získala prostitucí, což je v rozporu (a) s § 329 odst. 1 bulharského trestního zákoníku a (b) s dobrými mravy ...

184. Pokud jde o první důvod, lze v zásadě připustit, že vnitrostátní soudy mohou odeprít nápravu osobě, která se domáhá vrácení peněz získaných trestným činem, a odmítnout tak takové jednání tolerovat. S ohledem na judikaturu bulharských soudů podle § 329 odst. 1 bulharského trestního zákoníku týkající se prostituce ... lze rovněž připustit, že v Bulharsku v rozhodné době, i přes určité váhání vnitrostátních soudů, mohly být příjmy z prostituce za určitých podmínek nezákonné.

185. V projednávané věci se však analýza nemůže v tomto bodě zastavit.

186. Zaprvé, žádný vnitrostátní orgán nikde netvrdil, že by jednání stěžovatelky naplnilo všechny znaky skutkové podstaty trestného činu podle § 329 odst. 1 bulharského trestního zákoníku. Pro takový trestný čin nebyla nikdy vyšetřována ani stíhána, přičemž takové stíhání by bylo potenciálně v rozporu s pozitivním závazkem nestíhat za určitých okolností oběti obchodování s lidmi, který byl stanoven ve věci V. C. L. a A. N. proti Spojenému království (citováno výše, body 158–159), vzhledem k tomu, že X. ji nutil provozovat sexuální služby za peníze. To vyvolává zjevné problémy s tím, že Městský soud v Sofii v řízení, které nebylo

vedeno proti stěžovatce, naznačil, že se dopustila trestného činu podle § 329 odst. 1 (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 28. 5. 2020, Farzaliyev proti Ázerbájdžánu, č. 29620/07, body 66–67).

187. Zadruhé, § 329 odst. 1 bulharského trestního zákoníku vycházel, jak samy bulharské orgány uznaly, ze zastaralých společenských postojů a politických důvodů, které přetrvávaly z dob totalitního komunistického režimu, a byl neslučitelný s ústavním rámcem založeným na právním státě a dodržování lidských práv (... srovnej také rozsudek ze dne 3. 9. 2020, Yordanovi proti Bulharsku, č. 11157/11, bod 77). Právě z tohoto důvodu bulharský Ústavní soud v září 2022 prohlásil toto ustanovení za protiústavní ... Tento soud uvedl, že současným trendem v evropském a mezinárodním právu (a také v Bulharsku) je vnímat prostituci nikoli jako zavrženíhodné chování osob, které ji provozují, ale jako formu jejich vykořisťování jinými osobami a jako porušení jejich lidských práv. Dále uvedl, že § 329 odst. 1 ve skutečnosti poskytuje určitou úlevu těm, kteří prostituci zneužívají, jako jsou kuplíři a obchodníci s lidmi, neboť posiluje jejich poselství obětem, aby očekávaly trestání ze strany úřadů namísto podpory. Oproti tomu vnímání prostituce jako formy vykořisťování by přesměřovalo trestní represí na ty, kteří se na takovém vykořisťování podílejí, a umožnilo by jejím obětem vyhledat a získat pomoc ...

188. S ohledem na výše uvedené nelze v tomto případě první důvod pro zamítnutí nároku stěžovatelky – že šlo o příjmy získané v rozporu s § 329 odst. 1 bulharského trestního zákoníku – přijmout jako dostačující.

189. Úvahy bulharského Ústavního soudu jsou relevantní i pro druhý důvod uvedený pro zamítnutí stěžovatelčina nároku, že způsob, jakým získala příjmy, které požadovala po X., byl nemorální.

190. V tak citlivé oblasti, jako je prostituce, ke které se v různých právních systémech přistupuje různě v závislosti na tom, jak ji příslušná společnost chápe, je třeba zohlednit obavy založené na morálních aspektech (viz ... a S. M. proti Chorvatsku, citovaný výše, bod 298). Způsob, jakým vnitrostátní právo přistupuje k různým aspektům problému, však musí být koherentní a musí umožňovat přiměřené zohlednění různých oprávněných zájmů (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2010, A., B. a C. proti Irsku, č. 25579/05, bod 249). Jak navíc uvedlo Parlamentní shromáždění Rady Evropy, lidská práva by měla být hlavním kritériem při navrhování a provádění politik v oblasti prostituce a obchodování s lidmi ... Ve světle poznámek Ústavního soudu o tom, jak je třeba nahlížet na prostituci – poznámek, které odráží vyjádření bulharského nejvyššího státního zástupce a ministra spravedlnosti před tímto soudem ... – je obtížné připustit, že by rozhodnutí nařizující X. vrátit stěžovatelce výdělky, které jí odebral, bylo v Bulharsku považováno za urážku morálky bez ohledu na skutečnost, že tyto výdělky byly získány prostitucí.

191. V této souvislosti nelze přehlédnout, že se stěžovatelka nesnažila vymáhat, přímo či nepřímo, či získat náhradu na základě smlouvy týkající se poskytování sexuálních služeb nebo získat zisk z jednání, do kterého se zapojila svobodně, bez jakéhokoli nátlaku. Domáhala se výnosů, které pocházely z jejího nezákonného vykořisťování k nucené prostituci, které si osoba, jež se vůči ní dopustila trestného činu obchodování s lidmi, ponechala a bezdůvodně se o ně obohatila. Sama stěžovatelka se důrazně snažila poukázat na to, že se její stížnost netýká dobrovolné sexuální práce, ale vykořisťování za účelem nucené prostituce ... , což je, jak uznal Soud, neslučitelné s lidskou důstojností (viz rozsudek ze dne 11. 9. 2007, V. T. proti Francii, č. 37194/02, bod 25; a S. M. proti Chorvatsku, citovaný výše, bod 299).

192. Tento případ se tedy netýká toho, zda musí být smlouvy týkající se poskytování sexuálních služeb uznány za právně platné samy o sobě – v tomto bodě se zdá, že v Evropě existuje značná míra sblížení, ačkoli v naprosté většině právních řádů to zřejmě nebylo přímo přezkoumáváno v soudních sporech ... Obecněji se věc netýká ani toho, zda Úmluva brání tomu, aby byla prostituce nebo některé její aspekty zakázány.* Analýza se zde omezuje na to, zda se lze v tomto případě vyhnout pozitivnímu závazku uvedenému v bodě 177 výše, který obětem obchodování s lidmi umožňuje požadovat od osob, které se vůči nim tohoto trestného činu dopustily, náhradu ušlého výdělku, a to z důvodu, že dotyčný výdělek byl získán nemorálním způsobem. S ohledem na značný důraz kladený na práva obětí obchodování s lidmi v mezinárodních nástrojích (viz bod 175 výše), jakož i v řízení před bulharským Ústavním soudem, a na důvody, které tento soud uvedl, nelze souhlasit s tím, že pouhý odkaz na „nemorální“ charakter výdělku stěžovatelky představoval dostatečný důvod pro nesplnění tohoto závazku.

193. I kdyby však existovaly rozumné důvody veřejné politiky pro zamítnutí nároku týkajícího se výdělku získaného prostitutí (například by bylo možné namítat, že vyhovění takovému nároku by mohlo být považováno za schvalování prostituce nebo za podněcování některých osob k jejímu provozování), v projednávaném případě se tyto důvody střetly s převažující a nepochybně přesvědčivou veřejnou politikou proti obchodování s lidmi a ve prospěch ochrany jeho obětí ... , které nejen Soud, ale i samotné bulharské orgány zjevně přikládají značný význam ...

194. Nezdá se, že by stěžovatelka měla jiné možnosti, jak se domoci náhrady výdělku údajně odňatého X. nebo rovnocenné náhrady.

195. Zejména nic nenasvědčuje tomu, že kdyby stěžovatelka od počátku vznesla takový nárok v samostatném občanskoprávním řízení proti X., měla by větší šanci na úspěch ...

196. Rovněž se nezdá, že by stěžovatelka mohla žádat o takové odškodnění a získat je v rámci obecného systému odškodňování obětí trestných činů. Tento systém sice počítá s náhradou ušlého výdělku, ale omezuje druhy důkazů, kterými lze takovou ztrátu prokázat (základní myšlenka zjevně spočívá v tom, že výdělek by měl pocházet z legitimního zdroje, který nesouvisí s dotčeným trestným činem ...). Stěžovatelka měla od vynesení konečného rozsudku v trestním řízení proti X. v prosinci 2017 rok na to, aby požádala o odškodnění v rámci tohoto režimu, a jak bylo uvedeno výše, v té době byly příjmy z prostituce stále považovány za rozporné s § 329 odst. 1 bulharského trestního zákoníku. Kromě toho je odškodnění v rámci tohoto režimu omezeno na 10 000 BGN (5 113 EUR) na žadatele ... , zatímco nárok stěžovatelky se týkal podstatně vyšší částky ...

197. Z toho vyplývá, že rozhodnutí o zamítnutí nároku stěžovatelky vůči X. ve vztahu k ušlému výdělku nelze považovat za rozhodnutí, které zajišťuje spravedlivou rovnováhu mezi jejími právy podle čl. 4 Úmluvy a zájmy společnosti, a to bez ohledu na prostor pro uvážení žalovaného státu.

198. Došlo tedy k porušení tohoto ustanovení.

II. POUŽITÍ ČL. 41 ÚMLUVY

199. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Majetkový újma

1. Žádost stěžovatelky a vyjádření vlády

200. Stěžovatelka požadovala 22 500 bulharských leva (BGN) (11 504 EUR) z titulu majetkové újmy, přičemž uvedla, že se jedná o částku zamítnutého nároku, který podala proti X. ve vztahu k ušlému výdělků. V dalších podáních, která učinila poté, co bulharský Ústavní soud shledal § 329 odst. 1 bulharského trestního zákoníku protiústavním ... , stěžovatelka namítala, že nebude možné, aby byl případ proti X. znovu otevřen na základě zjištění porušení čl. 4 Úmluvy Soudem, protože spis bude brzy zničen z důvodu blízkého se uplynutí lhůty, během níž musí být podle zákona uchováván.

201. Dle vlády žádost nebyla podložena vzhledem k tomu, že v řízení proti X. nebyly předloženy žádné jiné důkazy než tvrzení stěžovatelky ohledně celkové výše jejích příjmů ze sexuální práce a vzhledem k tomu, že bulharské soudy neučinily žádná zjištění ohledně otázky, kolik si stěžovatelka vydělala. Kromě toho X. v rozhodné době platil stěžovatelce náklady na bydlení a dával jí kapesné.

2. Posouzení Soudu

202. Není zde prostor pro úvahy ohledně otázky, zda by bulharské soudy v případě, že by shledaly nárok na náhradu ušlého výdělků vůči X. za právně opodstatněný, posoudily uplatněný nárok na základě skutkových zjištění – zejména pokud jde o konkrétní částku požadovanou stěžovatelkou. Soud tedy není přesvědčen, že existuje dostatečně přímá příčinná souvislost mezi zjištěným porušením čl. 4 Úmluvy a majetkovou újmu, kterou stěžovatelka údajně utrpěla – výši jejího nároku vůči X. Proto jej zamítá.

203. Vzhledem k povaze porušení by však obnova vnitrostátního řízení a nové posouzení věci na vnitrostátní úrovni v zásadě představovaly vhodný způsob nápravy majetkových důsledků porušení (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek velkého senátu ze dne 11. 10. 2002, Beeler proti Švýcarsku, č. 78630/12, bod 121; a rozsudek ze dne 13. 7. 2021, Todorov a ostatní proti Bulharsku, č. 50705/11 a 6 dalších, bod 321). Bulharské právo umožňuje znovuotevření případu poté, co Soud zjistí porušení Úmluvy, a zničení spisu z důvodu uplynutí lhůty, během níž musel být podle zákona uchováván, zjevně není překážkou pro znovuotevření daného případu ...

B. Nemajetková újma

1. Žádost stěžovatelky a vyjádření vlády

204. Stěžovatelka požadovala 10 000 EUR z titulu nemajetkové újmy. Podle jejího názoru tato částka odpovídala povaze porušení.

205. Vláda uvedla, že vzhledem k povaze porušení je stěžovatelčin nárok nepřiměřený. Obchodování s lidmi, jehož se stala obětí, bylo účinně vyšetřeno a jejímu nároku na náhradu nemajetkové újmy vůči X. v souvislosti s tímto obchodováním bylo plně vyhověno.

2. Posouzení Soudu

206. Stěžovatelka musela v důsledku zamítnutí jejího nároku na náhradu škody vůči X. z titulu ušlého výdělků utrpět určité duševní útrapy. Soud rozhoduje spravedlivě, jak vyžaduje čl. 41 Úmluvy, a s přihlédnutím zejména k povaze porušení (viz, *mutatis mutandis*, V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, citovaný výše, bod 219), a přiznává stěžovatelce 6 000 EUR včetně případné daně.

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. ...
2. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 4 Úmluvy;
4. *Rozhoduje*
 - (a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovatelce do tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci, v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy následující částky ... :
 - (i) 6 000 EUR (šest tisíc eur) plus případnou daň za utrpěnou nemajetkovou újmu;
 - (ii) ...
5. *Zamítá* ve zbývajících částech žádost stěžovatelky o přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(...)

* Tato otázka byla nastolena ve věci M. A. a ostatní proti Francii (č. 63664/19 a 4 další), v níž si osoby poskytující sexuální služby za peníze stěžují, že kriminalizace nákupu těchto služeb ve Francii porušuje jejich práva podle čl. 2, 3 a 8 Úmluvy. V červnu 2023 byly tyto žádosti prohlášeny za přijatelné a věc je nyní projednávána ve věci samé (viz rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 27. 6. 2023 M. A. a ostatní proti Francii, č. 63664/19 a 4 další).

(zpracovala Mgr. Bc. Anna Čermáková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
10. 10. 2023
VĚC I. V. proti Estonsku
(rozsudek ve věci I. V. proti Estonsku,
stížnost č. 37031/21)

Neúspěšný pokus lotyšského občana o zrušení rozhodnutí estonského soudu o osvojení jeho biologického syna manželem matky

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 427 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních
§ 794 a násl. občanského zákoníku (zejména § 830, § 840, § 844)

Klíčová slova:
osvojení – právo na respektování soukromého života

Autorský komentář:

Vztahy mezi biologickým rodičem a jeho dítětem jsou jednou z nejcitlivějších oblastí rodinného práva. Proto nemůže být překvapením, že konstantní judikatura ESLP vyžaduje, aby národní soudy v takových případech rozhodovaly po zevrubném zjištění všech rozhodujících okolností a s plným vědomím a uznáním vzájemně protichůdných zájmů jednotlivých aktérů, jež je třeba v řízení vyvážit. Důraz na splnění požadavků stanovených judikaturou ESLP je (musí být) vlastní i národním soudům, je-li v sázce právo na rodinný a soukromý život, chráněný v čl. 8 Úmluvy. Předkládaná věc je poznamenána nedostatkem pečlivosti estonských soudů, které ačkoliv věděly, že v Lotyšsku dosud probíhá řízení o určení otcovství k dítěti, které mělo být v Estonsku osvojeno, nepřiznaly této skutečnosti odpovídající váhu a biologického otce vyloučily z možnosti rozvíjet rodinný život s jeho dítětem. Jak se přitom podává z rozhodnutí ESLP, stačilo jen vyčkat výsledku řízení o určení v jiném státě EU, a to tím spíše za situace, kdy estonské soudy o řízení prokazatelně věděly. Nepříznivým důsledkům spočívajícím v tom, že jen nesprávným postupem soudu bude biologický otec, který se aktivně domáhá uznání svého otcovství, vyloučen z rodinného života dítěte, brání i česká právní úprava. Předně v ustanovení § 830 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že podá-li muž, který tvrdí, že je otcem osvojovaného dítěte, návrh na určení otcovství, nelze o osvojení rozhodnout, dokud o návrhu na určení otcovství nebude rozhodnuto. Uvedená zákonná překážka se logicky nemůže omezovat jen na vnitrostátní řízení v situaci, kdy v řízení o osvojení vyjde najevo, že v jiné zemi probíhá řízení o určení otcovství, významné pro proces osvojení dítěte. Nežádoucím důsledkům plynoucím z nerespektování postavení putativního otce, který se v souladu s právem domáhá sladění skutečného stavu se stavem právním, se snaží rovněž bránit i judikatura přijatá ještě za „starého“ zákona o rodině. V rozsudku ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4795/2010, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 78/2012, Nejvyšší soud vyslovil závěr, že muž, který o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, neztrácí právní mocí rozsudku

soudu o osvojení dítěte jinou osobou aktivní legitimaci domáhat se určení svého otcovství, ledaže by šlo o osvojení nezrušitelné. I kdyby bylo jeho otcovství určeno, soud nemůže rozhodovat (v případě trvajících účinků osvojení) také o úpravě výchovy a výživy nezletilého dítěte. Podstatná změna, kterou by při aplikaci uvedených závěrů bylo třeba vzít do úvahy, je to, že koncepce občanského zákoníku sice stále rozlišuje mezi osvojením zrušitelným a nezrušitelným, nicméně pracuje s automatickou konverzí osvojení do osvojení nezrušitelného (§ 840 odst. 2 občanského zákoníku), není-li řízení vedeno jako řízení o nezrušitelné osvojení (§ 844 občanského zákoníku).

(JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Na jaře 2006 se stěžovateli narodil v Lotyšsku syn. Stěžovatel chtěl narození syna zaregistrovat a nechat se oficiálně zapsat jako otec, matka to však odmítla. V lednu 2007 stěžovatel zjistil, že otcovství k dítěti prohlásil jiný muž a že byl zapsán jako otec chlapce. Stěžovatel otcovství tohoto muže napadl u lotyšských soudů. V rámci řízení před soudem bylo nařízeno provedení DNA testu, který potvrdil, že stěžovatel je biologickým otcem dítěte.

V průběhu řízení před lotyšskými soudy se matka i s dítětem přestěhovala do Estonska. Našla si nového partnera a provdala se za něj. Následně její nový manžel v Estonsku podal žádost o osvojení dítěte, které soud v dubnu 2018 vyhověl. Poté, co se stěžovatel dozvěděl o osvojení dítěte, podal u estonského soudu návrh na zrušení tohoto rozhodnutí. Věc se dostala až k estonskému Nejvyššímu soudu, který v únoru 2021 dospěl k závěru, že stěžovatel nemá podle estonského práva postavení (právně uznaného) otce, neboť jeho otcovství nebylo v Lotyšsku dosud pravomocně uznáno, tudíž nemohl před soudy osvojení rozporovat. Rovněž uvedl, že i kdyby bylo otcovství stěžovatele uznáno později, nezpůsobilo by to zpětnou neplatnost souhlasu s osvojením právního otce, tj. osoby zapsané jako otec dítěte v době osvojení. Lotyšské soudy nakonec otcovství stěžovatele uznaly a zapsaly jej jako otce, nicméně pouze pro období ode dne narození chlapce až do dne rozhodnutí o jeho osvojení z dubna 2018 vydaného v Estonsku.

Stěžovatel se v dané věci rozhodl obrátit na Soud, přičemž ve své stížnosti brojil proti průběhu a výsledku soudního řízení o osvojení a řízení o zrušení rozhodnutí o osvojení probíhajícím v Estonsku, přičemž tvrdil, že došlo k porušení jeho práv dle čl. 8 Úmluvy. Mimo jiné namítal, že k osvojení jeho syna nemělo bez jeho souhlasu dojít.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 6 A 8 ÚMLUVY

48. Stěžovatel s odkazem na čl. 6 a 8 Úmluvy namítal průběh a výsledek řízení o osvojení a řízení o zrušení rozhodnutí o osvojení.

49. Tvrdil, že k osvojení, které proběhlo v době neskončeného řízení o určení otcovství v Lotyšsku, nemělo nikdy dojít bez jeho souhlasu jako biologického otce. Navíc jeho role jako biologického otce neměla být v následném řízení o zrušení rozhodnutí ignorována. Vnitrostátní soudy podle něj nezohlednily celkové okolnosti případu, když nevyvážily různé zájmy, včetně jeho zájmu na zachování kontaktu s biologickým synem. Stěžovatel uvedl, že navzdory

případnému rozhodnutí lotyšských soudů potvrzujícímu jeho biologické otcovství, podle rozhodnutí estonského Nejvyššího soudu i nadále nemohl napadnout rozhodnutí o osvojení.

50. Soud opakuje, že je to právě on, kdo rozhoduje o právní kvalifikaci okolností případu a že již dříve rozhodl, že ačkoli čl. 8 Úmluvy neobsahuje výslovné procesní požadavky, rozhodovací proces vedoucí k zásahovým opatřením musí být spravedlivý a musí poskytnout náležitý respekt k zájmům chráněným tímto ustanovením. Má za to, že stížnost vznesená stěžovatelem podle čl. 6 Úmluvy je úzce spojena s jeho stížností podle čl. 8, a proto může být přezkoumána jako součást posledně uvedené stížnosti.

51. Článek 8 Úmluvy stanoví:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. K přijatelnosti

(...)

2. Posouzení Soudu

(...)

(c) Použitelnost čl. 8 Úmluvy

73. Soud připomíná, že pojem „rodinný život“ podle čl. 8 Úmluvy se neomezuje pouze na vztahy založené na manželství a může zahrnovat i jiné faktické „rodinné“ vazby, kdy spolu osoby žijí mimo manželství. Soud se dále domnívá, že zamýšlený rodinný život může výjimečně spadat do oblasti působnosti čl. 8, zejména v případech, kdy skutečnost, že rodinný život nebyl dosud plně vytvořen, nelze přičítat k tíži stěžovatele. Zejména v případech, kdy to okolnosti odůvodňují, musí „rodinný život“ zahrnovat potenciální vztah, který se může vyvinout mezi dítětem narozeným mimo manželství a biologickým otcem. Mezi rozhodné skutečnosti, jež mohou v praxi v těchto případech určit skutečnou existenci blízkých osobních vazeb, patří povaha vztahu mezi vlastními rodiči a prokazatelný zájem a oddanost otce vůči dítěti před narozením i po něm (viz rozsudek ze dne 22. 3. 2012, Ahrens proti Německu, č. 45071/09, bod 58 a tam citované případy, a rozsudek ze dne 10. 4. 2012, K. A. B. proti Španělsku, č. 59819/08, body 88–89).

74. V řadě případů týkajících se určení nebo popření otcovství však Soud – ačkoli nevyloučil, že může existovat i dostatečný základ pro existenci „rodinného života“ – potvrdil, že v každém případě se takové řízení týká soukromého života člověka podle čl. 8, který zahrnuje důležité aspekty jeho osobní identity (viz rozsudek ze dne 13. 10. 2020, Koychev proti Bulharsku, č. 32495/15, bod 44; rozsudek ze dne 12. 2. 2013, Krisztián Barnabás Tóth proti Maďarsku, č. 48494/06, bod 28; výše citovaný rozsudek K. A. B. proti Španělsku, bod 94; a rozsudek ze dne 22. 3. 2012, Kautzor proti Německu, č. 23338/09, bod 63; v souvislosti s osvojením dospělé osoby viz také Poradní posudek ze dne 13. 4. 2023 týkající se procesního postavení a práv biologického rodiče v řízení o osvojení dospělé osoby, č. P16-2022-001, body 53 a 55).

75. Soud nevidí žádný důvod pro jiný závěr v projednávané věci, která se týká pokusu biologického otce zpochybnit osvojení svého syna jiným mužem. Rozhodnutí o povolení osvojení A. E. Z. v Estonsku a následné zamítnutí stěžovatelovy žaloby v řízení o zrušení osvojení je tedy třeba zkoumat v kontextu jeho práva na respektování soukromého života.

76. Z toho vyplývá, že čl. 8 Úmluvy je použitelný.

(...)

B. K věci samé

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Obecné zásady

84. Soud zdůrazňuje, že základním cílem čl. 8 je chránit jednotlivce před svévolným jednáním orgánů veřejné moci. Navíc mohou existovat i pozitivní závazky, které jsou vlastní účinnému „respektování“ rodinného nebo soukromého života. Hranice mezi pozitivními a negativními závazky státu podle tohoto ustanovení se však nedají přesně definovat. Použitelné zásady jsou nicméně podobné. V obou kontextech musí Soud při rozhodování o tom, zda došlo či nedošlo k dodržení čl. 8 Úmluvy, určit, zda byla na základě skutkových okolností případu státem dosažena spravedlivá rovnováha mezi konkurujícími si právy a zájmy; a v obou kontextech má stát určitý prostor pro uvážení (viz výše citovaný rozsudek K. A. B. proti Španělsku, bod 95; rozsudek ze dne 6. 7. 2010, Backlund proti Finsku, č. 36498/05, body 46 a 49; rozsudek ze dne 18. 5. 2006, Róžaňski proti Polsku, č. 55339/00, body 60–61; a rozsudek ze dne 26. 5. 1994, Keegan proti Irsku, 16969/90, bod 49). Vedle zvažování zájmů jednotlivce vůči obecnému zájmu společnosti jako celku se vyžaduje také vyvažování s ohledem na konkurující si soukromé zájmy (viz výše citovaný rozsudek Backlund proti Finsku, bod 46).

85. V kontextu negativních i pozitivních závazků musí Soud posoudit, zda ve světle celého případu byly důvody, které příslušné vnitrostátní orgány uvedly k odůvodnění svých rozhodnutí, „relevantní a dostatečné“ pro účely čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Za tímto účelem musí ověřit, zda vnitrostátní soudy provedly důkladné posouzení celé rodinné situace a celé řady faktorů, zejména faktorů faktické, emocionální, psychologické, materiální a zdravotní povahy, a provedly vyvážené a přiměřené posouzení příslušných zájmů každé osoby, přičemž se neustále zabývaly určením toho, jaké řešení by bylo pro dítě nejlepší (viz rozsudek ze dne 5. 5. 2020, Uzbyakov proti Rusku, č. 71160/13, bod 105).

86. Volba prostředků použitých k zajištění souladu s čl. 8 v oblasti vzájemných vztahů jednotlivců je v zásadě záležitostí, která spadá do prostoru pro uvážení smluvních států. Existují různé způsoby zajištění „respektování soukromého života“ a povaha povinnosti státu bude záviset na konkrétním aspektu soukromého života, o který se jedná. Šíře prostoru pro uvážení bude záviset nejen na konkrétním právu nebo právech, kterých se týká, ale také na povaze toho, co je pro stěžovatele v sázce (viz výše citovaný rozsudek Kautzor proti Německu, bod 65). Pokud je v sázce obzvláště důležitý aspekt existence nebo identity jednotlivce, bude prostor poskytnutý státu obvykle omezen (viz Ahrens proti Německu, cit. výše, bod 68).

87. Soud připomíná, že jeho úkolem není nahrazovat příslušné vnitrostátní orgány při regulaci sporů o otcovství na vnitrostátní úrovni, ale spíše ve světle Úmluvy přezkoumávat rozhodnutí, která tyto orgány přijaly při výkonu své pravomoci posoudit daný případ (viz výše citovaný rozsudek Róžański proti Polsku, bod 62).

(b) Uplatnění obecných zásad na projednávaný případ

88. Soud uznává, že stěžovatel musel čelit zvláštním procesním obtížím při snaze o určení svého právního otcovství. Zatímco u lotyšských soudů probíhalo řízení o uznání jeho právního otcovství, A. E. Z. byl v Estonsku osvojen H. V. bez vědomí stěžovatele. Jeho následný pokus o zrušení rozhodnutí o osvojení byl neúspěšný. Nebyla shledána jeho aktivní legitimace, neboť podle estonského práva na něj nelze pohlížet jako na (právně uznaného) „otce“. I když lotyšské soudy v roce 2021 nakonec uznaly jeho nárok jako otce A. E. Z., účinky tohoto rozhodnutí byly časově omezené, neboť jeho právní otcovství bylo uznáno pouze do dne, kdy byl A. E. Z. osvojen v Estonsku.

89. Tento případ se týká stížností podaných proti Estonsku, a tedy pouze dvou skupin řízení – o osvojení a o zrušení osvojení, která proběhla v Estonsku. Průběh řízení před lotyšskými soudy bude zohledněn pouze do té míry, aby bylo možné posoudit, zda a nakolik o nich estonské soudy věděly nebo měly vědět a měly je zohlednit při svém rozhodování.

90. Jak bylo uvedeno výše, stěžovatel považoval řízení o osvojení a následné řízení o zrušení osvojení za společný zdroj porušení svých práv. Zdůrazňoval, že jeho práva byla v obou řízeních zcela ignorována a že vnitrostátní soudy neprovedly vyvažování, které by zohlednilo všechny skutkové okolnosti případu a zahrnovalo spravedlivé vyvážení všech různých zájmů, které byly v sázce, včetně jeho zájmu jako biologického otce.

91. Pokud jde o posouzení stížnosti stěžovatele, Soud nepovažuje za nutné s konečnou platností stanovit, zda v daném případě napadená řízení o osvojení a zrušení osvojení a rozhodnutí v nich vydaná představují zásah do soukromého života stěžovatele, nebo zda je třeba na ně spíše nahlížet z hlediska údajného nedodržení pozitivních závazků ze strany státu. Estonské orgány musely v každém případě nalézt spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy, včetně zájmů stěžovatele a jeho syna.

92. Soud zdůrazňuje, že v tomto případě není povolán k tomu, aby určil, zda schválení žádosti H. V. o osvojení A. E. Z. bylo jako takové odůvodněné nebo zda bylo odůvodněné rozhodnutí o osvojení nezrušit. Role Soudu nespočívá ani v tom, aby v abstraktní rovině rozhodoval o souladu právní úpravy, která neumožňuje údajným biologickým rodičům, kteří z toho či onoho důvodu nejsou uznáni za zákonné rodiče, účastnit se řízení o osvojení nebo napadnout rozhodnutí o osvojení, s čl. 8 Úmluvy. Úkolem Soudu je naopak zjistit, zda byly dodrženy postupy v souladu s požadavky čl. 8 a zda byly důvody uvedené vnitrostátními soudy relevantní a dostatečné v kontextu projednávaného případu (srov. rozsudek ze dne 8. 1. 2013, A. K. a L. proti Chorvatsku, č. 37956/11, body 65 a 70).

93. Při plnění této úlohy považuje Soud za důležité nejprve posoudit, zda estonský soud v době osvojení věděl nebo měl vědět o řízení o určení otcovství stěžovatele probíhajícím v Lotyšsku a zda měl při rozhodování o osvojení A. E. Z. panem H. V. zohlednit předmět tohoto řízení. Následně Soud posoudí, zda byly v řízení o zrušení osvojení prokázány a zohledněny různé dotčené zájmy a zda důvody uvedené při zamítnutí návrhu stěžovatele na zrušení osvojení lze vzhledem k okolnostem případu považovat za relevantní a dostatečné.

(i) Úvahy týkající se řízení o osvojení

94. Soud poznamenává, že A. Z. i A. L., kteří byli zapsáni jako rodiče A. E. Z. v matriční knize narozených, dali souhlas k tomu, aby byl A. E. Z. osvojen H. V.

95. V této souvislosti se zaprvé nejeví nepřiměřené, aby vnitrostátní soud, který má rozhodnout o osvojení dítěte, vycházel z předpokladu, že obě osoby zapsané jako rodiče dítěte v příslušném rejstříku jimi skutečně jsou. Bylo by přehnané očekávat, že vnitrostátní soudy budou posuzovat, aniž by existoval důvod pochybovat o pravdivosti poskytnutých informací, zda by někdo jiný mohl nebo měl být považován za rodiče dítěte pro účely udělení souhlasu s osvojením.

96. Přesto v tomto případě muselo být krajskému soudu v Harju zřejmé, že A. L. není biologickým otcem A. E. Z. Bylo to uvedeno ve zprávě estonské Rady sociálního zabezpečení přiložené k žádosti H. V. o osvojení ...

97. Podle Soudu nelze skutečnost, že právní otec (konkrétně osoba zapsaná jako taková) není biologickým otcem dítěte, automaticky chápat tak, že by se vnitrostátní soud rozhodující o osvojení měl snažit do řízení zapojit i biologického otce. Mohou existovat závažné důvody, proč není považován za právního otce, který má právo rozhodovat o záležitostech týkajících se dítěte.

98. Nicméně tento případ je zvláštní tím, že kromě toho, že A. L. přiznal, že není biologickým otcem A. E. Z., skutečně probíhalo řízení, v němž stěžovatel vytrvale bojoval za své (v té době údajné) právo být uznán biologickým otcem A. E. Z.

99. Soud se domnívá, že soudce rozhodující o osvojení A. E. Z. si musel být alespoň do určité míry vědom toho, že v Lotyšsku probíhá soudní řízení týkající se A. E. Z. Odkaz na toto řízení byl uveden ve zprávě Rady sociálního zabezpečení. Zpráva sice uvádí, že řízení probíhající v Lotyšsku se týkalo pouze otázky práva na styk mezi stěžovatelem a A. E. Z. a že návrh stěžovatele na určení otcovství byl zamítnut. Zdá se však, že tato informace vycházela pouze z prohlášení A. Z. ... Ve skutečnosti se řízení probíhající v Lotyšsku v této fázi netýkalo pouze práva na styk, ale také určení otcovství stěžovatele.

100. Soud poznamenává, že lze přinejmenším vznést otázku, zda se za takových okolností dalo očekávat, že krajský soud v Harju ověří skutečnosti (jako je rozsah a stav řízení probíhajícího v Lotyšsku) z vlastního podnětu, než aby se spoléhal pouze na prohlášení, které uvedla jedna ze stran.

101. Soud v každém případě konstatuje, že předmět a rozsah řízení v Lotyšsku měl být krajskému soudu v Harju znám dne 25. 4. 2018, kdy rozhodoval o osvojení A. E. Z. Je možno zdůraznit, že právě v lednu 2018 lotyšský opatrovnický orgán předložil krajskému soudu v Harju žádost o soudní spolupráci za účelem shromáždění důkazů. Tato žádost obsahovala informace o tom, že řízení probíhající v Lotyšsku se týkalo jak určení otcovství stěžovatele, tak jeho práva na styk s A. E. Z. ... Krajský soud v Harju shromáždil důkazy, aby splnil tuto žádost, a odpověď lotyšskému opatrovnickému orgánu předložil dne 9. 4. 2018, tedy přibližně dva týdny před vydáním rozhodnutí o osvojení.

102. Soud si je vědom toho, že žádost o soudní spolupráci a otázku osvojení řešili různí soudci krajského soudu v Harju ... V projednávaném případě však nejde o individuální odpovědnost konkrétní osoby nebo vnitrostátní instituce jako takové, ale o mezinárodní odpovědnost státu

jako celku za plnění závazků vyplývajících z Úmluvy (rozsudek ze dne 22. 6. 2021, R. B. proti Estonsku, č. 22597/16, bod 102). Soud opakuje, že je na každém smluvním státu, aby byl vybaven přiměřenými a účinnými prostředky k zajištění plnění svých pozitivních závazků podle čl. 8 Úmluvy (viz například výše citovaný rozsudek K. A. B. proti Španělsku, bod 115).

103. S ohledem na výše uvedené Soud konstatuje, že krajský soud v Harju při rozhodování o osvojení A. E. Z. panem H. V. si byl vědom nebo alespoň si měl být vědom řízení o určení otcovství stěžovatele probíhajícího v Lotyšsku. Nezdá se však, že by soud tuto skutečnost jakkoli zohlednil při vedení řízení o osvojení a potvrzení návrhu H. V. o osvojení A. E. Z. Nezdá se, že by si soud vyžádal další informace o průběhu řízení probíhajícího v Lotyšsku nebo že by zvážil, zda je nutné – vzhledem ke všem různým zájmům – řízení o osvojení přerušit, dokud nebude otázka otcovství stěžovatele objasněna.

104. V tomto ohledu Soud rovněž poznamenává, že Nejvyšší soud v řízení o zrušení osvojení A. E. Z. uvedl, že soud, který má rozhodnout o osvojení dítěte, musí obvykle řízení o osvojení přerušit, pokud se dozví, že otcovství dítěte je zpochybněno v jiném řízení. Ve výjimečných případech řízení o osvojení přerušit nemusí, pokud je přesvědčen, že čekání na výsledek řízení o určení otcovství není v nejlepším zájmu dítěte ...

105. Soud poznamenává, že v tomto případě se nezdá, že by úvahy o možných zájmech stěžovatele a jejich vyvážení s nejlepšími zájmy dítěte (a také se zájmy ostatních účastníků řízení) tvořily součást odůvodnění krajského soudu v Harju.

106. Na základě těchto skutečností se Soud domnívá, že ve vztahu k řízení o osvojení byl vnitrostátním orgánům prokázán závažný nedostatek pečlivosti.

(ii) Úvahy týkající se řízení o zrušení osvojení

107. Poté, co se stěžovatel dozvěděl o osvojení A. E. Z. v Estonsku, podal návrh na zrušení rozhodnutí o osvojení. Ten však byl nakonec Nejvyšším soudem zamítnut s tím, že neměl aktivní legitimaci k podání takového návrhu, neboť jeho otcovství nebylo právně potvrzeno.

108. Soud opakuje, že již dříve konstatoval, že biologický otec nesmí být zcela vyloučen ze života svého dítěte, pokud pro to neexistují relevantní důvody týkající se nejlepšího zájmu dítěte. To však nutně neznamená povinnost podle Úmluvy umožnit biologickému otci zpochybnit postavení právního otce a takovou povinnost nelze vyvodit ani z judikatury Soudu (viz výše citované rozsudky Kautzor proti Německu, body 76–77, a rozsudek Ahrens proti Německu, bod 74). Skutečnost, že vnitrostátní orgány při povolování nebo zamítání návrhu na určení otcovství disponují diskreční pravomocí, jejímž cílem je chránit nejlepší zájmy dítěte a vyvážit zájmy dítěte i domnělého biologického otce, není sama o sobě neslučitelná se zárukami obsaženými v čl. 8 (viz výše citovaný rozsudek Krisztián Barnabás Tóth proti Maďarsku, bod 33). Nicméně absolutní nemožnost domnělého biologického otce požadovat určení svého právního otcovství pouze na základě toho, že otcovství k danému dítěti již uznal jiný muž, aniž by se zkoumaly konkrétní okolnosti případu a různé zájmy, které jsou v sázce, byla shledána v rozporu s čl. 8 Úmluvy (viz výše citovaný rozsudek Rózański proti Polsku, body 77–79).

109. Soud poznamenává, že výše citovaná judikatura se týká domnělých biologických otců, kteří se pokusili zpochybnit právní otcovství někoho, kdo již dítě nebo děti uznal za své, ale jejich žaloby byly prohlášeny za nepřijatelné pro nedostatek aktivní legitimace nebo odmítnuty.

V těchto případech se Soud zaměřil na to, zda vnitrostátní soudy, přestože buď zamítly, nebo odmítly návrhy údajných otců, posuzovaly – alespoň do určité míry – konkrétní okolnosti projednávaných případů a zvážily konkurující si zájmy (zejména nejlepší zájem dítěte), nebo zda se pouze odvolávaly na absenci formálních důvodů, které by údajným biologickým otcům umožňovaly zpochybnit již uznané otcovství (viz výše citovaný rozsudek Krisztián Barnabás Tóth proti Maďarsku, body 33–37, a rozhodnutí ze dne 29. 6. 1999, Nylund proti Finsku, č. 27110/95; srov. i rozsudek ze dne 8. 12. 2016, L. D. a P. K. proti Bulharsku, č. 7949/11 a 45522/13, body 64–65, 68 a 75, a výše citovaný rozsudek Rózański proti Polsku, body 77–78).

110. Ve věci Marinis Soud shledal jako relevantní, že zákonodárce vyvážil dotčené zájmy a umožnil biologickým otcům podat za určitých omezených okolností návrh na určení otcovství (viz rozsudek ze dne 9. 10. 2014, Marinis proti Řecku, č. 3004/10, body 59, 67–71). Vůle zákonodárce upřednostnit existující rodinný vztah mezi dítětem a jeho právním otcem – který skutečně žil s matkou dítěte a poskytoval mu každodenní rodičovskou péči – před vztahem mezi domnělým biologickým otcem a dítětem byla rovněž zohledněna ve věci Kautzor proti Německu (výše citovaný rozsudek, body 69 a 74).

111. Soud podotýká, že tato stížnost podaná proti Estonsku se netýká otázky zpochybnění právního otcovství osoby, která dobrovolně uznala dítě za své, ale otázky zpochybnění rozhodnutí o osvojení, které bylo podle názoru stěžovatele protiprávní. Soud se nicméně domnívá, že zásady vyplývající z výše uvedené judikatury se vztahují i na otázku, zda by údajný biologický otec měl mít možnost napadnout osvojení svého údajného dítěte jinou osobou (viz, *mutatis mutandis*, výše citovaný rozsudek Uzbyakov proti Rusku, body 122–123 a 126).

112. Soud uvádí, že v době zamítnutí stěžovatelovy žádosti o zrušení Nejvyšším soudem dne 10. 2. 2021 vydal senát lotyšského Nejvyššího soudu dne 14. 7. 2020 rozsudek, v němž v podstatě uznal stěžovatele za biologického otce A. E. Z. a vytkl soudům nižšího stupně, že náležitě nezohlednily jeho zájmy ... Kromě toho dne 4. 2. 2021 krajský soud v Rize odstranil jméno A. L. z matriční knihy narozených a zapsal stěžovatele jako otce A. E. Z. od jeho narození do 25. 4. 2018 (... tento rozsudek skutečně nabyl právní moci až dne 20. 4. 2021). Soud konstatuje, že estonský Nejvyšší soud musel vědět přinejmenším o rozsudku senátu lotyšského Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2020, neboť na něj odkazoval ve svém rozsudku Odvolací soud v Tallinnu ...

113. Nejvyšší soud přijal restriktivní výklad vnitrostátního práva a dospěl k závěru, že vzhledem k tomu, že právní otcovství stěžovatele dosud nebylo uznáno pravomocným rozsudkem, nelze jej považovat za „otce“, jehož souhlas by bylo třeba získat v řízení o osvojení a který by mohl následně podat návrh na jeho zrušení. I když se soudy nižších stupňů – které sice ve věci samé posuzovaly návrh stěžovatele na zrušení – také do značné míry zaměřily na to, že jeho právní otcovství dosud nebylo potvrzeno lotyšskými soudy, přesto se zabývaly konkrétními okolnostmi případu, včetně posouzení, byť stručného, zájmů dítěte ... Nezdá se však, že by tyto úvahy o konkrétních okolnostech případu byly součástí odůvodnění Nejvyššího soudu, když zrušil rozsudky soudů nižších stupňů.

114. Na základě výše uvedených skutečností Soud dospěl k závěru, že v řízení o zrušení byl návrh stěžovatele shledán nepřijatelným pouze z důvodu nedostatku formálních důvodů, které by mu umožnily zpochybnit právní postavení osvojitele. Vláda netvrdila, že tento nedostatek formálních důvodů byl výsledkem záměrné a odůvodněné volby zákonodárce, jejímž cílem bylo dosáhnout spravedlivé rovnováhy mezi různými dotčenými zájmy, které jsou v sázce.

115. S ohledem na výše uvedené Soud nemůže přijmout skutečnost, že pouhý odkaz na neexistenci formálních důvodů pro zrušení rozhodnutí o osvojení podle příslušného vnitrostátního práva lze považovat za „dostatečné“ hledisko při hledání spravedlivé rovnováhy mezi soupeřícími zájmy v projednávaném případě (srov. výše citovaný rozsudek Uzbyakov proti Rusku, bod 126).

116. Soud nepovažuje za nezbytné posoudit, zda na pozadí připomínek Nejvyššího soudu ... mohl stěžovatel důvodně věřit, že podá přípustný návrh na zrušení poté, co mu lotyšské soudy potvrdí právní otcovství.

(iii) Závěr

117. Soud zdůrazňuje vysoce specifickou a složitou povahu tohoto případu. Řízení o určení otcovství v Lotyšsku – které v době, kdy estonské soudy rozhodovaly o osvojení a jeho zrušení, stále probíhalo – trvalo mimořádně dlouhou dobu. V projednávané věci však nejde o odpovědnost lotyšských (vnitrostátních) orgánů, ale estonského státu.

118. Projednávaná věc se týká kontinuální řady událostí, které je třeba posuzovat jako celek. Soud výše konstatoval, že estonské soudy nejednaly v řízení o osvojení s dostatečnou pečlivostí, přestože věděly nebo měly vědět o řízení o určení otcovství probíhajícím v Lotyšsku. Následně, když byl Nejvyšší soud konfrontován s návrhem stěžovatele na zrušení rozhodnutí o osvojení, zamítl jej pouze z formálního důvodu, že neměl aktivní legitimaci.

119. Ačkoli Soud nehodnotí vedení soudního řízení v Lotyšsku jako takové, musí konstatovat, že výsledek řízení v Estonsku skutečně vedl k tomu, že právní otcovství stěžovatele bylo lotyšskými soudy uznáno pouze na omezenou dobu, tj. do dne, kdy si H. V. v Estonsku osvojil A. E. Z.

120. S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány tím, že ani v řízení o osvojení, ani v řízení o zrušení osvojení nezjistily a nezkoumaly konkrétní okolnosti případu a neposoudily různá práva a zájmy dotčených osob, včetně práv a zájmů stěžovatele, nezajistily spravedlivou rovnováhu v kontextu čl. 8 Úmluvy.

121. K porušení tohoto ustanovení tedy došlo.

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že
 - (a) žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, následující částky:
 - (i) 12 000 EUR ... jako náhradu nemajetkové újmy;
 - (ii) 6 844 EUR ... jako náhradu nákladů řízení;

(...)

4. *Zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(...)

(zpracoval: Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
12. 12. 2023
VĚC VUČKOVIĆ PROTI CHORVATSKU
(rozsudek ve věci Vučković proti Chorvatsku,
stížnost č. 15798/20)

K trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 3

čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7 Listiny základních práv a svobod

§ 185 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 39 odst. 1, odst. 2, odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 55 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

§ 62 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:

odsouzení – přísnější trest – trest – trestní právo – trestný čin

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí lze považovat za přelomové ve vztahu k trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů a je důkazem nového náhledu na potřebu jejich velmi důrazného postihu. Je rovněž signálem, že Soud rozšířil své zásahy, resp. hranice svého přezkumu, nad rámec neúčinného vyšetřování, jež zpravidla nevedlo k odsouzení a spravedlivému potrestání pachatelů, neboť vyslyšel i stížnost podanou obětí sexuálně motivovaného trestného činu, za nějž byl pachatel sice odsouzen, ale byl mu uložen nepřiměřeně mírný alternativní trest nespojený s odnětím svobody (tento trend je zřejmý i z navazujícího rozsudku ze dne 20. 2. 2024, M. G. proti Litvě, č. 6406/21).

Soud sice v bodě 52. připouští, že „neexistuje absolutní povinnost, aby všechna stíhání vedla k odsouzení nebo konkrétnímu trestu“, současně však zdůrazňuje, že „vnitrostátní soudy by za žádných okolností neměly být připraveny připustit, aby vážné útoky na fyzickou a duševní integritu zůstaly nepotrestány, nebo aby byly závažné trestné činy potrestány nepřiměřeně mírnými tresty“. I když soud v bodě 59. zmiňuje, že mu „nepřísluší hodnotit, zda vnitrostátní soudy správně vzájemně posoudily tyto okolnosti (pozn. myšleno polehčující a přitěžující okolnosti)... a nepřísluší mu vyjadřovat se k jakýmkoliv otázkám trestní odpovědnosti (viz mimo jiných rozsudek ze dne 3. 11. 2015, Myumyun proti Bulharsku, č. 67258/13, bod 75., a rozsudek ze dne 20. 2. 2020, Y. proti Bulharsku, č. 41990/18, bod 94.), tak přesto uvádí, že „nemůže než poznamenat, že vnitrostátní soudy nezohlednily řadu okolností, které byly podle vnitrostátního práva relevantní v procesu vynesení rozsudku, jako jsou důsledky trestného činu pro stěžovatelku (její diagnóza a dlouhá nepřítomnost v práci), chování M. P. po spáchání

předmětných trestných činů (jeho údajné vyhrožování stěžovatelce) nebo zjevný nedostatek jeho lítosti či snahy nahradit škodu způsobenou stěžovatelce“ (viz body 59. a 60.).

Z uvedeného podle mého názoru plyne, že tímto Soud vyjadřuje zcela konkrétní požadavek na to, aby vnitrostátní soudy důkladně hodnotily všechny okolnosti, za kterých byl předmětný čin spáchán, a aby „za žádných okolností“ nepřipustily potrestání pachatele mírným trestem (srov. bod 53.). To v kontextu dané věci, kde byl nepodmíněný trest odnětí svobody změněn na trest obecně prospěšných prací, znamenalo, že mírným trestem byl v daných souvislostech myšlen alternativní trest nespojený s odnětím svobody.

Uvedené rozhodnutí se rovněž dotýká postupu soudů při ukládání trestů za sexuální delikty, obzvláště pak páchané na ženách nebo dětech, což má v českém právním řádu odraz v ustanovení § 39 tr. zákoníku, které zakotvuje obecné principy stanovení druhu a výměry trestu za jakékoli trestné činy bez rozdílu jejich povahy nebo typu oběti. Komentované rozhodnutí však zavádí zvláštní a přísný způsob pro ukládání trestů za určité skupiny trestných činů, neboť požaduje přísnější odsouzení pro pachatele, kteří svými činy zasáhli do sexuální sféry žen (resp. spáchali sexuální trestné činy motivované na základě pohlaví), případně dětí. Důvodem pro takový postup podle Soudu (viz bod 57.) je, že „sexuální zneužívání žen je nepochybně velmi závažným typem protiprávního jednání s oslabujícími účinky pro své oběti. Jako zvláštní projev násilí na ženách se jedná o formu násilí na základě pohlaví...“. Uvedené názory vycházejí, pokud jde o násilí na ženách a domácí násilí, z příslušných mezinárodních právních norem v této oblasti, zejména Istanbulské úmluvy. Ve smyslu uvedeného Soud požaduje ukládání přísných trestů proto, aby se vyloučila „shovívavost při trestání násilí páchaného na ženách“, a aby se sděloval „jasný signál, že násilí na ženách nebude tolerováno“, což Soud považuje za nutné pro to, aby „oběti nebyly odrazovány od oznámení takových činů“.

Tento nový přístup je třeba brát do úvahy i ze strany českých trestních soudů, neboť i česká veřejnost je těmto trendům na přísný postih pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů nakloněna, o čemž svědčí mimo jiné i nedávná situace týkající se trestní věci, v níž za znásilnění a další trestné činy na nezletilé byl odvolacím soudem pachatel změněn nepodmíněný trest odnětí svobody na trest podmíněně odložený nespojený s přímým odnětím osobní svobody, což vyvolalo začnou kritiku veřejnosti a velmi negativní ohlasy prezentované médií jako mírné potrestání.

(JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka se narodila v roce 1978 a žije v Rijeci. Dne 18. 6. 2015 podala trestní oznámení proti svému kolegovi M. P. a obvinila ho ze sexuálního obtěžování na pracovišti (jednalo se o pracovníky záchranné služby). Uvedla, že při jedné noční směně ji M. P. zamkl v místnosti, svlékl se a pokusil se ji svléknout, poté ji chytil za krk a tlačil její hlavu k jeho ztopořenému penisu, přičemž jí řekl, aby ho vzala do úst. Přestal až poté, co stěžovatelka vykřikla, že omdlí. Při jiné příležitosti ji opakovaně osahával na rukách, stehnech a prsou, když byli v sanitním voze, a poté si rozepnul kalhoty a pokusil se její ruku vložit dovnitř. Jeho jednání bylo doprovázeno nevhodnými výrazy a výhrůžkami stěžovatelce, že by mohla být propuštěna ze zaměstnání.

Na základě trestního oznámení policie následujícího dne vyslechla M. P. a několik svědků. M. P. uvedl, že se stěžovatelkou pouze žertoval a při mnoha příležitostech jí řekl, aby se dotkla

jeho pohlavního orgánu. Přiznal také, že se jí občas dotýkal na stehnech a zadku „jen tak pro zábavu“ a uvedl, že věří, že stěžovatelku přitahoval, protože to řekla jinému kolegovi. Ve věci bylo zahájeno trestní řízení s M. P. pro podezření ze spáchání trestného činu chlípného jednání.

Stěžovatelka se obrátila i na ombudsmanku pro rovnost žen a mužů, která dne 7. 7. 2015 požádala zaměstnavatele stěžovatelky o další informace o opatřeních přijatých v souvislosti s jednáním M. P., jež považovala za pokus o znásilnění. Kopie jejího dopisu byla zaslána k prošetření také státnímu zastupitelství okresu Rijeka, které nicméně zjistilo, že okolnosti případu nesvědčí o spáchání pokusu znásilnění, ale jiného trestného činu proti sexuální svobodě a morálce.

Dne 8. 5. 2018 uznal Městský soud v Rijece M. P. vinným ze spáchání dvou trestných činů podle § 155 chorvatského trestního zákoníku a odsoudil jej k trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců. Krajský soud ve Varaždinu jako soud odvolací jeho vinu potvrdil, ale změnil trest odnětí svobody v trest obecně prospěšných prací. Tento rozsudek byl konečný a nebylo možné se proti němu odvolat k vyššímu soudu. M. P. jemu uložený trest v rozsahu 610 hodin obecně prospěšných prací vykonal v roce 2020.

Stěžovatelka proti tomuto rozsudku nepodala ústavní stížnost, protože podle dokumentu zveřejněného na webu chorvatského Ústavního soudu nebyly rozsudky, jimiž se oběť snažila napadnout rozsudek osvobozující obviněného, ústavně revidovatelné. Obrátila se však na občanskoprávní soudy s žalobou na náhradu škody proti M. P. a jejímu zaměstnavateli. Proti svému zaměstnavateli podala i žalobu z důvodu diskriminace.

Podle vyjádření stěžovatelky byla v době od 19. do 30. 6. 2015 v pracovní neschopnosti v důsledku zranění paže způsobeného násilím, jehož se vůči ní dopustil M. P. Od 1. 7. do 30. 9. 2015 byla v pracovní neschopnosti v důsledku posttraumatické stresové poruchy (PTSD) a od 29. 10. 2019 do 31. 1. 2020 poté, co jí byl doručen rozsudek soudu druhého stupně, byla v pracovní neschopnosti z důvodu akutního psychického stavu způsobeného tím, že znovu prožívala události z roku 2015.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

1. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 A 8 ÚMLUVY

29. Stěžovatelka tvrdila, že s ohledem na závažnost činů spočívajících v sexuální násilí, kterých se na ní dopustil M. P., byl trest mu uložený nepřiměřeně mírný, což vedlo k porušení jejích práv zaručených čl. 3 a 8 Úmluvy. Tato ustanovení zní takto:

Článek 3

“Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.”

Článek 8

“1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.”

A. Přijatelnost

1. Vyjádření stran

(a) Vláda

30.–31. Vláda tvrdila, že stěžovatelka nevyčerpala všechny dostupné vnitrostátní opravné prostředky, neboť nepodala ústavní stížnost proti rozsudku Krajského soudu ve Varaždinu. ... Alternativně vláda trvala na tom, že stěžovatelka mohla proti M. P. podat občanskoprávní žalobu na náhradu škody.

(b) Stěžovatelka

32. Stěžovatelka uvedla, že v době, kdy podala stížnost k Soudu, nebyla ústavní stížnost účinným opravným prostředkem, protože z praxe chorvatského Ústavního soudu plynulo, že soustavně prohlašoval za nepřijatelné stížnosti podané proti trestním rozsudkům vydaným v řízení proti třetím osobám ... Pokyny k podávání ústavních stížností zveřejněné na webových stránkách tohoto soudu obsahovaly sdělení, že takové rozsudky nelze ústavně přezkoumat.

33. Pokud jde o tvrzení vlády, že stěžovatelka měla požadovat od M. P. náhradu škody, tak stěžovatelka uvedla, že podala občanskoprávní žalobu proti M. P. a jejímu zaměstnavateli a že toto řízení stále probíhá. Podle jejího názoru však toto řízení – které bylo zahájeno proti soukromým osobám a jehož cílem bylo získat náhradu nemajetkové újmy způsobené tím, že se stala obětí trestného činu – bylo irelevantní pro její stížnost u Soudu podanou z toho důvodu, že stát nedostatečně potrestal pachatele sexuálního násilí, jehož se vůči ní dopustil.

2. Hodnocení Soudu

34. Obecné zásady týkající se vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků byly shrnuty v rozsudku velkého senátu ze dne 25. 3. 2014, Vučković a ostatní proti Srbsku, č. 17153/11, body 69. až 77.

35. Soud poznamenává, že v rozhodnutí ze dne 10. 12. 2019, Kušić a ostatní proti Chorvatsku, č. 71667/17, body 77. až 81., dospěl k závěru, že v roce 2019 se ústavní stížnost stala účinným vnitrostátním opravným prostředkem pro tvrzení týkající se neúčinného vyšetřování podle čl. 2 a 3 Úmluvy (tamtéž, body 93. a 99.).

(...)

37. Podle judikatury Soudu se posouzení, zda byly vnitrostátní opravné prostředky vyčerpány, obvykle provádí ke dni, kdy byla podána projednávaná stížnost. Je pravda, že Soud příležitostně uznal, že v určitých situacích může toto pravidlo podléhat výjimkám, které mohou být odůvodněny zvláštními okolnostmi každého případu (viz výše citované rozhodnutí Kušić a ostatní, bod 101. a případy v něm citované). Stalo se to však v situacích týkajících se pokračujícího porušování práv (například v souvislosti s délkou řízení nebo neúčinným vyšetřováním) nebo v případech, kdy byly zavedeny konkrétní nové prostředky nápravy s cílem napravit na vnitrostátní úrovni stížnosti zahrnující porušení Úmluvy podané osobami, jejichž stížnosti byly později předloženy Soudu, který řešil podobné otázky.

38.–40. V projednávané věci se stěžovatelka rozhodla nepodat ústavní stížnost proti rozsudku Krajského soudu ve Varaždinu ze dne 2. 7. 2019, protože se domnívala, že by byla bezpředmětná. Soud poznamenává, že v rozhodné době Ústavní soud v zásadě prohlásil za nepřijatelné stížnosti podané poškozenými proti rozsudkům trestního soudu vyneseným vůči třetím osobám. To dále potvrdily pokyny na webových stránkách Ústavního soudu platné do ledna 2023, které ze seznamu rozhodnutí podléhajících ústavnímu přezkumu výslovně vylučovaly rozsudky, jimiž se oběť domáhala přezkumu rozsudku zprošťujícího obviněného obžaloby (srov. rozhodnutí ze dne 14. 6. 2022, Štític proti Chorvatsku, č. 18869/22, body 8. a 9.). Vláda za těchto okolností nedokázala přesvědčivě prokázat, že stěžovatelka měla skutečné vyhlídky na úspěch před Ústavním soudem, a proto Soud dospěl k závěru, že stěžovatelce nelze vyčítat, že se nejprve neobrátila se svou stížností na Ústavní soud. Za nutné ani vhodné nepovažoval v projednávané věci – kdy lhůta pro podání ústavní stížnosti podle § 62 chorvatského zákona o Ústavním soudu již dávno uplynula – činit výjimku z pravidla vyčerpání.

41. Pokud jde o argument vlády, že stěžovatelka mohla znovu zahájit občanskoprávní řízení o náhradu škody proti M. P., Soud poznamenává, že takový nárok skutečně uplatnila a že se o něm u soudu prvního stupně jedná již asi pět let. Soud se však přiklání k názoru stěžovatelky, že uvedené řízení se netýká stejného předmětu jako její stížnost k Soudu a že účinné odstrašení od závažných útoků na fyzickou integritu osoby v každém případě vyžaduje účinné trestní řízení a zákonné mechanismy, které by v tomto ohledu zajistily přiměřenou ochranu (viz rozsudek ze dne 11. 12. 2012, Remetin proti Chorvatsku, č. 29525/10, bod 76., a v něm citované věci; a rozsudek ze dne 20. 11. 2018, Pulfer proti Albánii, č. 31959/13, bod 71.).

42–43. Z toho vyplývá, že námitky vlády musí být zamítnuty. Soud poznamenává, že stížnost není ani zjevně neopodstatněná, ani nepřijatelná z jiných důvodů uvedených v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Rozhodnutí ve věci samé

1. Vyjádření stran

(a) Stěžovatelka

44. Stěžovatelka tvrdila, že stát nesplnil své pozitivní povinnosti podle čl. 3 a 8 Úmluvy v tom smyslu, že trest, který byl nakonec M. P. uložen, nebyl odrazující ani přiměřený spáchaným trestným činům.

45. Podle jejího názoru byl stát povinen přiměřeně potrestat pachatele, aby dosáhl uznávaných cílů trestních sankcí, které zahrnovaly odplatu jako formu spravedlnosti pro oběti, obecné odrazování od dalších porušení zákona a zajištění záruk právního státu. V případě stěžovatelky, kde vnitrostátní soudy nepochybně konstatovaly, že pachatel spáchal dva trestné činy závažným způsobem narušující, její psychickou a fyzickou integritu, nelze obecně prospěšné práce považovat za přiměřený trest, který by mohl těchto cílů dosáhnout.

46. Stěžovatelka měla za to, že M. P. neutrpěl žádné vážné následky po jeho opakovaném sexuálním násilí na jejich pracovišti; podle informací, které měla k dispozici, vykonával obecně prospěšné práce se sdružením v průměru jeden týden měsíčně, přičemž pracoval po krátkou dobu. Nedalo se tedy říci, že by byl tvrdě pokárán způsobem, který by zajistil, že se v budoucnu zdrží porušování zákona a dalších sexuálních útoků, což vedlo prakticky k jeho beztrestnosti.

Na druhou stranu stěžovatelka utrpěla v důsledku předmětného sexuálního násilí těžké psychické následky.

(b) Vláda

47. Vláda trvala na tom, že poté, co byla informována o obviněních stěžovatelky proti M. P., vnitrostátní orgány v jejím případě rychle zareagovaly a důkladně a komplexně zjistily všechny okolnosti případu. Obviněný a dva svědci byli vyslechnuti několik hodin poté, co policie obdržela trestní oznámení stěžovatelky, načež byl M. P. obžalován a odsouzen nestranným a nezávislým soudem. Byly podniknuty všechny přiměřené kroky k zajištění všech důkazů a objasnění předmětných událostí.

48. Vláda dále poznamenala, že M. P. byl odsouzen k deseti měsícům odnětí svobody a že jeho trest byl nahrazen 600 hodinami obecně prospěšných prací. Během necelého roku vykonal 610 hodin obecně prospěšných prací, což byl časový rámec, který byl stanoven pro vykonání tohoto trestu. Jeho sankce byla navíc úměrná závažnosti trestných činů spáchaných na stěžovatelce a měla na něj nezbytný odrazující účinek, protože od té doby se již žádného dalšího trestného činu nebo přestupku nedopustil.

2. Hodnocení Soudu

(a) Obecné principy

49. Soud na začátku znovu připomíná, že znásilnění a vážné sexuální napadení představují zacházení, které spadá do oblasti působnosti čl. 3 Úmluvy a rovněž zahrnuje základní hodnoty a základní aspekty „soukromého života“ ve smyslu čl. 8 (viz rozsudek ze dne 20. 2. 2020, Y. proti Bulharsku, č. 41990/18, body 63.–64., a tam citované věci).

50. Soud opakovaně zdůraznil, že státy mají pozitivní povinnost obsaženou v čl. 3 a 8 Úmluvy přijmout trestní zákony, které účinně trestají znásilnění, a mají je uplatňovat v praxi prostřednictvím účinného vyšetřování a trestního stíhání (viz rozsudek ze dne 4. 12. 2003, M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98, bod 153.; a rozsudek ze dne 2. 5. 2017, B. V. proti Belgii, č. 61030/08, bod 55.). Tato pozitivní povinnost dále vyžaduje kriminalizaci a účinné stíhání všech nedobrovolných sexuálních aktů (viz rozsudek ze dne 15. 3. 2016, M. G. C. proti Rumunsku, č. 61495/11, bod 59.; rozsudek ze dne 28. 5. 2020, Z. proti Bulharsku, č. 39257/17, bod 67., a rozsudek ze dne 13. 4. 2021, E. G. proti Moldavsku, č. 37882/13, bod 39.).

51. Soud rovněž nedávno shrnul svou judikaturu týkající se procesní povinnosti podle sbíhajících se zásad čl. 2, 3 a 4 Úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2020, S. M. proti Chorvatsku, č. 60561/14, body 311.–320.), kde poznamenal zejména to, že zatímco obecný rozsah pozitivních závazků státu se může lišit v případech, kdy bylo zacházení v rozporu s Úmluvou způsobeno zapojením vnitrostátních orgánů, a případech, kdy dochází k násilí způsobenému soukromými osobami, tak procesní požadavky jsou podobné: týkají se především povinnosti orgánů zahájit a vést vyšetřování, které může vést ke zjištění skutkového stavu a k identifikaci a případně potrestání odpovědných osob.

52. Kromě toho, pokud oficiální vyšetřování vedlo k zahájení řízení u vnitrostátních soudů, musí řízení jako celek, včetně fáze řízení před soudem, splňovat požadavky čl. 3 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 14. 1. 2021, Sabalić proti Chorvatsku, č. 50231/13, bod 97.). I když neexistuje absolutní povinnost, aby všechna stíhání vedla k odsouzení nebo konkrétnímu trestu,

vnitrostátní soudy by za žádných okolností neměly být připraveny připustit, aby vážné útoky na fyzickou a duševní integritu zůstaly nepotrestány, nebo aby byly závažné trestné činy potrestány nepřiměřeně mírnými tresty. Důležitým bodem, který musí Soud přezkoumat, je tedy to, zda a do jaké míry soudy při vyvozování svých závěrů mohly mít za to, že podrobily věc pečlivému zkoumání ohledně všech relevantních okolností souvisejících s případem (srov. rozsudek ze dne 25. 3. 2021, Smiljanić proti Chorvatsku, č. 35983/14, bod 99.).

53. Konečně Soud zjistil porušení procesních povinností států v řadě případů zjevné disproporce mezi závažností činu a uloženou sankcí na vnitrostátní úrovni, což vedlo k přesvědčení, že činy, při nichž došlo ke špatnému zacházení, byly příslušnými orgány ignorovány a že chyběla účinná ochrana před takovými činy (viz výše citovaný rozsudek Sabalić proti Chorvatsku, bod 110.; a rozsudek ze dne 12. 5. 2015, Identoba a ostatní proti Gruzii, č. 73235/12, bod 75.)

(b) Aplikace obecných principů na projednávanou věc

54. Vláda nezpochybnila, že zacházení, které stěžovatelka utrpěla, spadá do působnosti obou dotčených článků Úmluvy. S přihlédnutím ke své judikatuře (viz např. rozsudek Pulfer proti Albánii, citovaný výše, bod 76.; a rozsudek E. G. proti Moldavsku, citovaný výše, bod 39.), Soud v této věci nevidí žádný důvod k tomu, aby rozhodl jinak, a považuje za vhodné přezkoumat projednávanou věc na podkladě čl. 3 i 8 Úmluvy.

55. Stížnost stěžovatelky v projednávané věci nesměřovala proti vadám ve způsobu, jakým bylo její trestní oznámení o sexuálním obtěžování prošetřeno, ale spíše proti způsobu, jakým soud druhého stupně rozhodl o trestu uloženém pachateli (viz body 44. až 46. shora a *mutatis mutandis* rozsudek ze dne 14. 6. 2022, Stoyanova proti Bulharsku, č. 56070/18, bod 66.). Nejedná se tedy o případ, kdy by se pachatel například v důsledku amnestie či zákonné promlčecí doby zcela vyvázal z jakékoli trestní odpovědnosti, ani se nejedná o klasický případ zjevného nepoměru mezi spáchanými trestnými činy a uloženou trestní sankcí (srov. rozsudky citované v bodě 53. výše). V projednávané věci se stížnost stěžovatelky týká změny trestu odnětí svobody uloženého pachateli prvoinstančním soudem na obecně prospěšné práce, o čemž rozhodl odvolací soud, který podle stěžovatelky trest nadměrně zmírnil. V souladu s tím a s přihlédnutím k širokému prostoru přiznanému státům v oblasti trestního soudnictví a politiky ukládání trestů se přezkum Soudu musí zaměřit na posouzení toho, zda za okolností tohoto případu vnitrostátní soud vynaložil potřebnou pečlivost při rušení a novém vyměření trestu. Soud tedy bude zkoumat, zda zmírnění trestu bylo v tomto případě založeno na kritériích a důvodech, které byly přiměřené k zajištění toho, aby trest zůstal úměrný povaze a závažnosti špatného zacházení spojeného s trestnými činy spáchanými na stěžovatelce jako oběti.

56. Před zahájením tohoto posouzení Soud považuje za nutné zdůraznit, že si skutečně uvědomuje a schvaluje rostoucí význam obecně prospěšných prací jako nedílné a užitečné součásti moderní trestní politiky v členských státech Rady Evropy (viz doporučení CM/Rec(2017)3 Výboru ministrů členským státům o Evropských pravidlech pro alternativní tresty a opatření). Krom toho není zjevně úkolem Soudu podrobně vymezit rozsah použití nebo podstatu jakéhokoli konkrétního systému takových prací. Nadto je zřejmé, že v celé Evropě existují rozdíly, pokud jde o jejich využití, obsah a účinnost, a tedy i odrazující účinek obecně prospěšných prací jako alternativy k trestu odnětí svobody. Tyto rozdíly odrážejí různé přístupy, které lze do značné míry odůvodnit konkrétním vnitrostátním kontextem, penologickým systémem a tradicemi, což jsou všechno faktory, které je třeba vzít v úvahu při posuzování těchto případů na mezinárodní úrovni v souladu se zásadou subsidiarity, jak je vyjádřena

v preambuli Úmluvy. Po tom, co bylo řečeno, a na základě obecného zjištění ve světle širokého mezinárodního konsenzu o nutnosti rozhodně bojovat proti sexuálnímu zneužívání a násilí páchanému na ženách, by Soud souhlasil s tím, že vnitrostátní soudy musí věnovat zvláštní pozornost při rozhodování o tom, zda za takové trestné činy uloží obecně prospěšné práce namísto vězení.

57. V této souvislosti Soud opakuje, že sexuální zneužívání žen je nepochybně velmi závažným typem protiprávního jednání s oslabujícími účinky pro své oběti. Jako zvláštní projev násilí na ženách se jedná o formu násilí na základě pohlaví, která je zakázána chorvatským právem a řadou mezinárodních smluv. Soud také znovu zdůraznil klíčovou roli, kterou hraje trestní stíhání a trest v institucionální reakci na genderově podmíněné násilí a v boji proti genderové nerovnosti (viz rozsudek ze dne 27. 5. 2021, J. L. proti Itálii, č. 5671/16, bod 141.). Soud se navíc ve své judikatuře týkající se násilí na ženách a domácího násilí často řídil příslušnými mezinárodními právními normami v této oblasti, zejména Istanbulskou úmluvou (viz například rozsudek velkého senátu ze dne 15. 6. 2021, Kurt proti Rakousku, č. 62903/15, body 167.–168.).

58. V tomto případě trestní soudy konstatovaly, že stěžovatelka se stala obětí dvou sexuálně motivovaných (chlípných) trestných činů spáchaných kolegou na jejím pracovišti. Chlípné činy jsou podle vnitrostátního práva jakékoli činy se sexuální konotací, které nedosahují intenzity pohlavního styku bez souhlasu. I když Soudu nepřísluší zpochybňovat zjištění vnitrostátních soudů, že činy M. P. nebyly kvalifikovány jako pokus o znásilnění, ale pouze jako „chlípné činy“ v rozporu s § 155 chorvatského trestního zákoníku, tak Soud nemůže než poznamenat, že jakékoli násilí, které M. P. proti stěžovatelce použil (jako je zamknutí dveří, její chytnutí za krk, přitlačení její hlavy k jeho ztopořenému penisu a pokyn, aby si jej vložila do úst), je zjevně relevantní i pro odsouzení pachatele.

59. Pachateli byl uložen trest odnětí svobody v trvání deseti měsíců, který však odvolací soud změnil na obecně prospěšné práce, jež obviněný řádně vykonal. Vnitrostátní soudy při rozhodování o jeho trestu posuzovaly polehčující a přitěžující okolnosti v souladu s § 47 chorvatského trestního zákoníku. Soudu nepřísluší hodnotit, zda vnitrostátní soudy správně vzájemně posoudily tyto okolnosti; Soud nemůže jednat jako vnitrostátní trestní soud ani projednávat odvolání proti rozhodnutím vnitrostátních soudů a nepřísluší mu vyjadřovat se k jakýmkoliv otázkám trestní odpovědnosti (viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 3. 11. 2015, Myummyun proti Bulharsku, č. 67258/13, bod 75.; a rozsudek ze dne 20. 2. 2020, Y. proti Bulharsku, č. 41990/18, bod 94.).

60. Soud však nemůže než poznamenat, že vnitrostátní soudy nikdy nezohlednily řadu okolností, které byly podle vnitrostátního práva relevantní v procesu vynesení rozsudku, jako jsou důsledky trestného činu pro stěžovatelku (její diagnóza a dlouhá nepřítomnost v práci), chování M. P. po spáchání předmětných trestných činů (jeho údajné vyhrožování stěžovatelce) nebo zjevný nedostatek jeho lítosti či snahy nahradit škodu způsobenou stěžovatelce.

61. Soud prvního stupně navíc jednoznačně konstatoval, že míra trestní odpovědnosti M. P. byla za daných okolností zvláště vysoká vzhledem ke skutečnosti, že se sexuálních deliktů vůči stěžovatelce dopustil opakovaně a v krátké době, což svědčí o zvlášť vysoké intenzitě jeho úmyslu. Je tedy zarážející, že při rozhodování o zmírnění trestu odnětí svobody M. P., přestože se ztotožnil s posouzením polehčujících a přitěžujících okolností provedeným soudem prvního stupně, soud druhého stupně rozhodl tak, že zmírnění trestu uloženého pachateli bude odpovídat účelu trestu v projednávané věci, a to pouze s ohledem na skutečnost, že od spáchání trestných

činů uplynuly čtyři roky a pachatel se již žádné další trestné činnosti nedopustil. Odvolací soud přitom ani nezmínil vysokou míru trestní odpovědnosti pachatele nebo jeho intenzivní úmysl spáchat předmětné sexuální delikty. Neuvedl rovněž žádné věrohodné důvody k vysvětlení toho, proč pouhý běh času – který v žádném případě nelze přičítat na vrub stěžovatelce, neboť ji musel pouze dále traumatizovat jako oběť (viz rozsudek ze dne 3. 3. 2015, S. Z. proti Bulharsku, č. 29263/12, bod 52.) – převážil nad výše uvedenými závažnými přitěžujícími okolnostmi.

62. S ohledem na výše uvedené nelze říci, že ke zmírnění trestu odnětí svobody M. P. došlo po pečlivém přezkoumání všech relevantních okolností souvisejících s případem (srov. rozsudek ve věci Smiljanić, cit. výše, bod 99.).

63. Soud má dále na paměti, že smluvní strany mají v zásadě široký prostor pro uvážení v záležitostech politiky ukládání trestů (viz rozsudek velkého senátu ze dne 24. 1. 2017, Khamtokhu a Aksenchik proti Rusku, č. 60367/08 a 961/11, bod 85.), a již zdůraznil, že odplata jako forma spravedlnosti pro oběti a obecného odstrašení zaměřeného na prevenci před porušením zákona a prosazování právního státu patří mezi hlavní účely ukládání trestních sankcí (viz rozsudek ze dne 12. 6. 2014, Jelić proti Chorvatsku, č. 57856/11, bod 90.). Soud v tomto ohledu odkazuje i na judikaturu Ústavního soudu Chorvatské republiky, která potvrdila, že povinnost odvolacího soudu poskytnout důkladné a podrobné odůvodnění při odchýlení se od odsuzujícího rozhodnutí soudu prvního stupně šla nad rámec vynesení rozsudku a politiky ukládání trestů a spadala do působnosti Ústavy a Úmluvy.

64. V případě jako je tento, který byl samotnými vnitrostátními orgány považován za hraniční, má Soud za to, že navzdory opakované povaze závažného sexuálního násilí, které stěžovatelka utrpěla, odvolací soud rozhodl o nahrazení trestu odnětí svobody M. P. obecně prospěšnými pracemi, aniž by uvedl přiměřené důvody, a aniž by jakkoli zohlednil zájmy oběti, k nimž jsou vnitrostátní soudy povinny přihlížet při rozhodování o trestu, který má být v konkrétním případě uložen.

65. Takový přístup vnitrostátních soudů může podle názoru Soudu naznačovat určitou shovívavost při trestání násilí páchaného na ženách místo toho, aby sděloval společnosti jasný signál, že násilí na ženách nebude tolerováno. Taková shovívavost může zase odradit oběti od oznámení takových činů, zatímco podle údajů, které v této souvislosti nejsou často dostupné, je násilí páchané na ženách znepokojivě běžné a zůstává velmi často neohlášeno (viz zprávu agentury FRA, která uvádí, že jedna z deseti žen v Evropské unii uvedla, že byla od 15 let vystavena nějaké formě sexuálního násilí, zatímco se zdá, že to hlásí pouze asi 14 % obětí takového jednání; pozn. překladatele: jedná se o zprávu s názvem „Násilí na ženách: průzkum v celé EU“, vydanou v roce 2014, původně citovanou v bodě 28. překládaného rozsudku; agentura FRA je nezávislým referenčním centrem zaměřujícím se na podporu a ochranu lidských práv v EU).

66. Výše uvedené úvahy dále podporuje nedávná zpráva GREVIO o Chorvatsku, ve které bylo poukázáno na to, že chorvatské úřady projevily shovívavost vůči trestní politice při řešení případů domácího násilí a násilí na ženách, a úřady byly vyzvány, aby zajistily že tresty a opatření uložené v takových případech zůstanou účinné, přiměřené a odrazující [viz zprávu GREVIO; pozn. překladatele: jedná se o zprávu vydanou dne 6. 9. 2023, označenou jako GREVIO/Inf(2023)6, citovanou v bodě 21. překládaného rozsudku; GREVIO je zkratka pro skupinu nezávislých expertů pro boj proti násilí na ženách a domácímu násilí, kteří monitorují implementaci Istanbulské úmluvy ve státech EU].

67. Z toho vyplývá, že za zvláštních okolností případu, majíc na paměti specifickou společenskou škodlivost násilí páchaného na ženách a potřebu bojovat proti němu účinnými a odstrašujícími opatřeními, ve své reakci na násilí páchané na stěžovatelce, stát nesplnil dostatečně svou procesní povinnost zajistit, aby opakované sexuální násilí, které utrpěla na svém pracovišti, bylo náležitě řešeno.

68. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné k tomu, aby umožnily Soudu dospět k závěru, že došlo k porušení čl. 3 a 8 Úmluvy.

II. Aplikace článku 41 úmluvy

69. Článek 41 Úmluvy stanoví:

“Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.”

A. Náhrada nemajetkové újmy

70.–72. Stěžovatelka požadovala 20 000 EUR z titulu nemajetkové újmy. Vláda tento nárok zpochybnila. Vzhledem k porušením zjištěným v souvislosti se stížnostmi stěžovatelky podle čl. 3 a 8 Úmluvy a rozhodnutí učiněném na spravedlivém základě, přiznává Soud stěžovatelce 10 000 EUR z titulu nemajetkové újmy včetně jakékoli daně, která by mohla být účtována.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně:

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 a 8 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*,
 - (a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovatelce, do tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozsudku, v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy následující částky:
 - (i) 10 000 EUR (deset tisíc eur) plus případnou daň, která může být účtována, z titulu nemajetkové újmy;
 - (ii) 3 050 EUR (tři tisíce padesát eur) jako náhradu nákladů řízení stěžovatelce, plus případnou daň, která může být účtována;
 - (iii) že od uplynutí výše uvedené lhůty tři měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;
4. *Zamítá* zbytek nároku stěžovatelky na spravedlivé zadostiučinění.

(zpracoval Mgr. Josef Zelinka)